

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

**TÜRKİYE'DE COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE EĞİTİMDE
YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜNÜN ANALİZİ: SORUNLAR, FIRSATLAR
VE EŞİTSİZLİK**

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Şimal AŞAN

BURSA- 2022

T.C.

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

YÖNETİM BİLİMLERİ BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE EĞİTİMDE
YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN ANALİZİ: SORUNLAR, FIRSATLAR
VE EŞİTSİZLİK

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Şimal AŞAN

Danışman
Prof. Dr. Bekir PARLAK

BURSA-2022

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı	: Şimal AŞAN
Üniversite	: Bursa Uludağ Üniversitesi
Enstitü	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
Anabilim Dalı	: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi
Bilim Dalı	: Yönetim Bilimleri
Tezin Niteliği	: Yüksek Lisans Tezi
Sayfa Sayısı	: XVI+ 76
Mezuniyet Tarihi	:
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Bekir PARLAK

TÜRKİYE’DE COVID-19 PANDEMİSİ SÜRECİNDE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMÜN ANALİZİ: SORUNLAR, FIRSATLAR VE EŞİTSİZLİK

2019 yılında Çin’in Wuhan şehrinde ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi ile birlikte hayatın her alanında olduğu gibi eğitim alanında da hızlı bir şekilde tedbirler alınmaya başlamıştır. Salgın ortaya çıktıktan sonra eğitim-öğretime ara verilmiş ve ardından ara verilen eğitim-öğretim faaliyetlerine uzaktan eğitim yoluyla devam edileceği açıklanmıştır. Alınan önlemler çerçevesinde okulların kapatılması öğrencileri dijital ortamlarda eğitim görmek durumunda bırakmıştır. Yeni ve alışık olunmayan bu durum hem bazı fırsatları hem de sorun ve tartışmaları beraberinde getirmiştir.

Bu çalışma kapsamında Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin görüşleri ve uzaktan eğitim sistemine yönelik bakış açıları değerlendirilerek pandemi sürecinde eğitimde yaşanan dönüşümün analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan 300 üniversite öğrencisine iki bölümden oluşan anket uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre öğrencilerin, uzaktan eğitim sürecinde başarılı oldukları, notlarının yüksek olduğu, ancak bu süreçte alınan derslerde kendilerini kısmen yetkin gördükleri tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin yaşanan bağlantı ve internet

sorunlarında aldıkları teknik desteği de kısmen yeterli buldukları belirtilmiştir. Bununla birlikte pandemi sonrasında da uzaktan eğitimin tercih edilme oranının da az olduğu görülmektedir. Çalışmada uzaktan eğitime yönelik tutum, imkân ve memnuniyet, öğretim üyelerine yönelik tutum, online sınava yönelik tutum, iletişim ve erişime ilişkin tutum ile kıyaslamaya yönelik tutumlar incelenmiştir. Bulgular sonucunda her bir faktörün ise anlamlı derecede yüksek sonuçlar oluşturduğu belirlenmiştir.

Anahtar Sözcükler:

Covid-19, Pandemi, Eğitim, Dönüşüm, Dijital, Teknoloji, İnternet, Öğrenci.

ABSTRACT

Name and Surname : Şimal AŞAN
University : Bursa Uludag University
Institution : Social Science Institution
Field : Political Science and Public Administration
Branch : Administrative Sciences
Degree Awarded : Master
Page Number : XVI+ 76
Degree Date :
Supervisor : Prof. Dr. Bekir PARLAK

AN ANALYSIS OF THE CHANGES IN EDUCATION IN TURKEY DURING COVID-19 PANDEMIC: PROBLEMS, OPPORTUNITIES AND INEQUALITY

With the Covid-19 pandemic, which emerged in Wuhan, China in 2019 and affected the whole world, measures have begun to be taken quickly in the field of education, as in all areas of life. After the epidemic broke out, education was suspended, and then it was announced that the suspended education activities would be continued through distance education. The closure of schools within the framework of the measures taken has forced students to study in digital environments. This new and unusual situation has brought along some opportunities as well as problems and discussions.

Within the scope of this study, it is aimed to analyze the transformation in education during the pandemic process by evaluating the views of university students who receive distance education during the Covid-19 pandemic process and their perspectives on the distance education system. For this purpose, a questionnaire consisting of two parts was applied to 300 university students who received distance education during the pandemic process. According to the results of the research, it has been determined that the students are successful in the distance education process, their grades are high, but they see themselves as partially competent in the courses taken in this process. In addition, it was stated that the students found the technical support they received in connection and

internet problems partially sufficient. However, it is seen that the rate of preference for distance education is low after the pandemic. In the study, attitudes towards distance education, opportunities and satisfaction, attitudes towards faculty members, attitudes towards online exams, attitudes towards communication and access, and attitudes towards comparison were examined. As a result of the findings, it was determined that each factor produced significantly higher results.

Keywords:

Covid-19, Pandemic, Education, Changes, Digital, Technology, Internet, Student.

ÖNSÖZ

Öncelikle bu çalışmanın her aşamasında, değerli bilgi ve katkılarıyla bana rehberlik ederek yardımlarını esirgemeyen, sabrı ve hoşgörüsü ile tecrübelerini benimle paylaşan danışman hocam Prof. Dr. Bekir Parlak'a en içten teşekkürlerimi sunarım.

Yine bu çalışmada uygulanan ankete katılan tüm katılımcılara ayırdıkları zaman için teşekkür ederim.

Ayrıca yüksek lisans sürecimin her aşamasında yanımda olan, benimle her zorluğa katlanan, yardım ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen sevgili arkadaşlarım Rashad Yusubov ve Sibel Tunçel'e,

Yaşadığım her zorlukta yanımda olan, varlığıyla bana güç veren kız kardeşim Şevval Aşan'a,

Ve son olarakta bu zamana kadar aldığım her kararda beni destekleyen, bana her zaman güvenen ve yanımda olan aileme sonsuz sevgi ve teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	vi
ABSTRACT	viii
ÖNSÖZ	x
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar.....	xiv
ŞEKİLLER	xv
KISALTMALAR.....	xvi
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE DİJİTAL DÖNÜŞÜM

1.DİJİTALLEŞME SÜRECİNİN EĞİTİME YANSIMALARI	4
1.1.TEKNOLOJİNİN GELİŞMESİ VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	5
1.2.DİJİTALLEŞME ÇAĞI VE EĞİTİMDE DİJİTALLEŞMENİN ÖNEMİ	7
2.UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİNİN EĞİTİM SÜRECİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ.....	8
2.1.UZAKTAN EĞİTİMİN TEKNOLOJİK ALTYAPISI	11
2.2.UZAKTAN EĞİTİMDE İLETİŞİM ANLAYIŞI	12
2.3.UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI	13
2.4.UZAKTAN EĞİTİM VE ÖĞRENMEYE DAYALI EĞİTİM YAKLAŞIMI	14
2.5.İNTERNET TABANLI EĞİTİM SİSTEMİNİN ETKİLERİ VE SONUÇLARI	15
3.COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ VE EĞİTİME ETKİLERİ.....	17
3.1.PANDEMİ TARİHİNİN İNCELENMESİ.....	18
3.1.1.Pandemi Etkilerine ve Sonuçlarına Tarihsel Bakış	20
3.1.2.Dünyayı Sarsan Virüs Covid-19 Nedir?	21
3.2.PANDEMİNİN EĞİTİM SÜREÇLERİNE ETKİLERİNİN İNCELENMESİ	22
3.2.1.Dünyada ve Türkiye Geneline Covid-19 Döneminin Eğitime Etkileri	22
3.2.2.Covid-19 Pandemi Sürecinin Eğitime Etkileri ve Uzaktan Eğitime Geçiş ...	23
3.2.3.Covid-19 Pandemi Döneminin Eğitim-Öğretim Üzerindeki Küresel Sonuçları	24

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE SORUNLARIN, FIRSATLARIN VE EŞİTSİZLİKLERİN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

1.COVID-19 PANDEMİSİNİN EĞİTİM SÜRECİ VE DÖNEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ	26
1.1.TEKNOLOJİ KULLANIM BECERİSİNİN EĞİTİM SÜRECİNE ETKİ GÖSTERMESİ	27
1.2.COVID-19 PANDEMİSİ VE İNTERNETE DAYALI UZAKTAN EĞİTİM İLİŞKİSİ	28
2.EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜME KATKI AÇISINDAN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ.....	29
2.1.ÖĞRETMENİN MOTİVASYONUNA VE PERFORMANSINA ETKİSİ	29
2.2.ÖĞRENCİNİN MOTİVASYONUNA VE VERİMLİLİĞİNE ETKİSİ.....	30
3.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE SORUNLAR.....	31
3.1.ÖĞRENME KAYBININ ARTMASI	32
3.2.DEVAMSIZLIĞIN ARTMASI VE DERS KATILIMLARINDA AZALIMDA YAYGINLAŞMA.....	33
3.3.İLETİŞİM SÜREÇLERİNE OLUMSUZ ETKİLERİ BAKIMINDAN SONUÇLARI	33
3.4.EĞİTİM SIRASINDA YAŞANAN BAĞLANTI SORUNLARI	34
3.5.ÖĞRETMENİN TEKNOLOJİK BİLGİ AÇISINDAN YETERSİZLİĞİ VE SONUÇLARI	34
3.6.ÖĞRENCİ MOTİVASYONUNUN AZALMASI VE İYİ OLMA HALİNDE YAŞANAN SORUNLAR.....	35
4.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE FIRSATLAR	35
4.1.EĞİTİMDE SÜREÇ YÖNETİMİNDE DESTEKLEYİCİ ARAÇLARIN KULLANIMI.....	36
4.2.DERS SAATLERİ VE TAKİBİ AÇISINDAN ETKİLERİ.....	36
4.3.DERS KAYITLARINA ERİŞİME YÖNELİK ETKİLERİ.....	37
4.4.SINAV VE ÖDEV MATERYALLERİNE ULAŞIMDA KOLAYLIKLAR	38
5.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE EŞİTSİZLİKLER.....	38
5.1.EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTSİZLİKLERİNİN YAŞANMASI VE DERİNLEŞMESİ.....	39
5.2.TEKNOLOJİK ALTYAPI İMKANINDA YAŞANAN EŞİTSİZLİKLER.....	39
5.3.EŞİTSİZLİKLERE BAĞLI OLARAK EĞİTİMDE KAYIP VE OLASI SONUÇLARI	40
5.4.İNTERNET YOKLUĞUNUN YA DA EV ORTAMININ GETİRDİĞİ SORUNLAR.....	41
6.PANDEMİ DÖNEMİ EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ VE KAMU POLİTİKALARI.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI: TANITIM VE BULGULAR	
1.MATERYAL VE YÖNTEM	44
1.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ.....	44
1.2.ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	44
1.3.VERİ TOPLAMA SÜRECİ	44
1.3.1.Kişisel Bilgi Formu	45
1.3.2.Salgın Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği.....	45
1.4.VERİLERİN ANALİZİ	46
2.BULGULAR VE TARTIŞMA.....	47
2.1.BULGULAR.....	47
2.2.TARTIŞMA	59
SONUÇ VE ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	66
EKLER.....	72

TABLolar

Tablo1	İnternet Ortamından Eğitimin Yararları ve Sınırlılıkları	16
Tablo2	Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı Tablosu	46
Tablo3	Öğrencilerin Uzaktan Eğitimde Ders İşleme Yöntemi ve Bakış Açılarına Yönelik Dağılım Tablosu	46
Tablo4	Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin İstatistik Değerleri	48
Tablo5	Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri	49
Tablo6	Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Katılma ve İnternet Erişimlerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri	51
Tablo7	Öğrencilerin Yetkinlik, Başarı ve Sisteme Ait Düşüncelerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri	53
Tablo8	Öğrencilerin Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yaklaşımları, Öğretmenler İle İletişim ve Covid-19 Geçirme Durumlarına Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri	57

ŞEKİLLER

Şekil 1	Eğitim Sistemindeki Hiyerarşik Yapı	9
Şekil 2	Uzaktan Eğitim Kavramı ve Kapsamı	10

KISALTMALAR

MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
EBA	: Eğitim Bilişim Ağı
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu
UZEM	: Uzaktan Eğitim Merkezi
BT	: Bilgi Teknolojisi
BİT	: Bilgi ve İletişim Teknolojisi

GİRİŞ

Teknoloji; zamanla sağlık, ulaşım, ekonomi gibi hayatın her alanında hızlıca etkisini gösterirken eğitim alanında da önemli değişikliklere yol açmıştır. Hızla gerçekleşen dijital dönüşüm eğitim alanında da dönüşümü kaçınılmaz kılmıştır. Dijitalleşirmenin getirdiği yenilikler ile eğitimde yeni bir döneme girilmiştir. Eğitimde dijital dönüşüm ile zamana ve mekâna bağlı engellerin kaldırılması amaçlanmış ve bu noktada uzaktan eğitim kavramı önem kazanmıştır. Uzaktan eğitim ile geleneksel eğitimin sınırlılıklarının giderilmesi hedeflenmiştir. Daha geniş kitlelere eğitim vermek ve aynı zamanda eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanmak ihtiyacı uzaktan eğitimin önemini arttırmıştır. Teknolojik gelişmelerin bu kapsamda yeri ve önemi fazladır. Uzaktan eğitimi teknolojik gelişmelerden bağımsız düşünemeyiz. Uzaktan eğitimin bütün teknolojik cihazlardan yararlanılarak eğitim sürecini destekleyebileceği kabul edilebilmektedir. İnternet tabanlı eğitim sistemleri, uzaktan eğitim anlayışının artırılmasını, uygulama alanlarının iyileştirilmesini sağlayan özelliklere sahiptir. Uzaktan eğitim sistemi geleneksel eğitimin yükünü hafifletici, kırtarıcı bir eğitim sistemi olarak yer alırken, 2019 yılının sonlarında hayatımıza giren ve küresel düzeyde etkilere neden olan Covid-19 pandemisi ile alternatif bir eğitim sistemi olarak değil yüz yüze eğitimin yerine acil ve zorunlu olarak uygunlanmaya başlanmıştır.

Geçmişten günümüze çeşitli zamanlarda geniş coğrafyalara yayılan çeşitli sağlık sorunları ve salgınların yaşandığı bilinmektedir. Günümüzde ise Covid-19 salgını olarak ifade edilen durum tüm dünyada etkisini göstermiştir. İlk olarak 2019 yılının kasım ayında Çin'in Wuhan kentinde ortaya çıktığı düşünülen ve hızla yayılan koronavirüs hayatın tüm yönlerini olumsuz etkilemiştir. Yeni ve farklı bir virüs olarak tanımlanan Covid-19'un seyir durumu ve hızına bakıldığında, salgının sadece tıbbi boyutla sınırla kalmayacağı, sosyokültürel, ekonomik, hukuki, eğitim, ulaşım, turizm, tarım, halk sağlığı boyutlarıyla da olumsuz etkiler yaratacağı tahmin edilmiş ve hızla yayılan virüs dünya genelinde ülkeleri tedbirler almaya mecbur bırakmıştır. Bu süreç içerisinde yaşam tarzları, gündelik alışkanlıklar, çalışma şekilleri, eğitim ve sosyalleşme alışkanlıkları karantinaya bağlı olarak değişim göstermiştir. Çalışma hayatı, eğitim hayatı, alışveriş, sosyalleşme, iletişim faaliyetleri evden dijital platformlar, dijital araçlar, mobil uygulamalar ve internet aracılığıyla yürütülmüştür.

Hızla artan salgın hayatın her alanını olduğu gibi eğitim alanını da etkilemiş ve değişiklikler yapılmasını zorunlu hale getirmiştir. Dünya genelinde milyarlarca öğrenci bu süreçten ve sürecin getirmiş olduğu köklü değişikliklerden etkilenmiştir. Salgın ortaya çıktıktan sonra eğitim öğretime ara verilmiş ve ardından eğitimin nasıl devam edeceğine yönelik her ülke çeşitli düzenlemeler ile kendi yöntemini belirlemiştir. Ülkemizde ise ilk vakanın ortaya çıkmasının ardından 13 Mart 2020 tarihinde ilk, orta ve yükseköğretime 16 Mart 2020 tarihinden itibaren eğitime ara verildiği açıklanmıştır. Ardından salgın nedeniyle ara verilen eğitim-öğretim faaliyetlerine uzaktan eğitim yoluyla devam edileceği açıklanmıştır. Her yaştan ve sosyo-ekonomik altyapıdan öğrenci, bu durumdan etkilenmiş ve etkilenmeye devam etmektedir. Alınan önlemler çerçevesinde okulların kapatılması öğrencileri dijital ortamlarda eğitim görmek durumunda bırakmıştır. Salgın nedeniyle eğitimde geleneksel yaklaşımlar yerine bilgi teknolojilerinin ön planda olduğu bir modele geçiş yapılmıştır. Bu yeni modelin açıklanmasının ardından üniversitelerin uzaktan eğitim birimleri eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamaması için faaliyete geçmişlerdir.

Uzaktan eğitim deneyimi olan veya olmayan her eğitimci ve öğrenci, aniden uzaktan eğitim yöntemi ile ders vermek veya ders almak durumunda kalmıştır. Yeni ve alışık olunmayan bu durum da hem bazı sorunları ve tartışmaları hemde fırsatları beraberinde getirmiştir. Yüz yüze eğitimde eşit olan şartlar uzaktan eğitimde dengesiz bir görünüme bürünmüştür. Teknolojik ekipmanlar üzerindeki yetkinlik bu süreçte oldukça belirleyici bir unsur olmuştur.

Bu çalışmanın konusu “Türkiye’de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Dönüşümün Analizi: Sorunlar, Fırsatlar ve Eşitsizlik”dir.

Bu çalışmanın amacı Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin görüş ve tutumlarını çeşitli değişkenler açısından incelemek ve bu kapsamda salgın döneminde eğitimde yaşanan dönüşümü analiz etmektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki araştırma soruları araştırılmıştır:

1. Pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri nasıldır?
2. Öğrencilerin tutum düzeylerini etkileyen faktörler nelerdir?

Çalışmanın hipotezi; üniversite öğrencilerinin Covid-19 pandemi sürecinde aldıkları uzaktan eğitime yönelik tutumları ile yaş, cinsiyet gibi sosyo-demografik özellikler ile internet erişim düzeyi, kullanım yetkinliği, teknik sorunlar ve bu sorunlar için alınan destek, iletişim problemleri ve not ortalaması gibi değişkenler arasında anlamlı bir farklılık bulunduğu. Bu hipoteze bağlı olarak çalışmanın alana pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin görüşleri doğrultusunda süreci analiz ederek eksikliklerin ve öğrenimi engelleyen sorunların tespitini sağlama, bu eksiklikler ve sorunlara yönelik çözüm önerileri üretme konusunda katkı sağlayacağı varsayılmıştır.

Pandemi sürecinde hızlı bir şekilde hayatımıza giren uzaktan eğitim ile ilgili yapılan birçok çalışma ve öğretmen ve öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik ölçek bulunmasına rağmen, bu süreci hem getirdiği fırsatlar ve yarattığı sorunlar hem de süreçte göze çarpan eşitsizlik konusu ile birlikte ele alınmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu anlamda, pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinin tüm bu yönleri ile analiz edilmesi düşünüldüğünde, bu çalışmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Bu çalışma sayesinde acil ve zorunlu olarak bir şekilde geçilen uzaktan eğitim sistemi, eğitimin odak noktasında olan öğrencilerin görüş ve tutumları kapsamında detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu çalışma ile, dijital araçların eğitime katkısı, öğrencilerin alınan derslerde yetkinliği ve başarısı araştırılmıştır. Öğrencilerin görüşleri ele alınarak sistemin analiz edilmesi sorun ve eksikliklerin tespit edilmesini sağlamıştır. Çalışmada sunulan öneriler ile uzaktan eğitimin tekrarlanması halinde ne gibi düzenlemeler ve iyileştirmeler yapılması gerektiğine yönelik yorum getirme amaçlanmış ve bu anlamda çalışma önem kazanmıştır.

Araştırmada, pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerine iki bölümden oluşan çevrimiçi anket uygulanmıştır. Katılımcıların uygulanan anket çalışmasında, samimi ve içten bir şekilde cevap verdiği ve çalışmada kullanılan çevrimiçi anket tekniğinin araştırmanın hedeflerine ulaşmasında yeterli olduğu varsayılmıştır. Çalışmanın örneklemini Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim alan ve ulaşılabilen 300 üniversite öğrencisinin oluşturması ve yöntem olarak sadece anket tekniğinin kullanılması bu araştırmanın temel sınırlılıkları olarak ifade edilebilir.

BİRİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜM

Araştırmanın bu bölümünde, teknolojinin gelişmesi ve dijitalleşme sürecinin eğitim üzerindeki yansımaları, uzaktan eğitim sisteminin süreçleri ve sonuçları, pandeminin eğitime etkileri ile Covid-19'un hayatımıza girişi ile birlikte eğitimde yaşanan dönüşümde Covid-19 süreci incelenecektir.

1.DİJİTALLEŞME SÜRECİNİN EĞİTİME YANSIMALARI

Teknolojideki yenilikler ve hızla gerçekleşen dijital dönüşüm eğitim alanında da yenilikleri kaçınılmaz kılmıştır. Dijitalleşmenin etkilerinin görece daha yaygın görüldüğü alanlar öne çıkmıştır. Bu alanlar içerisinde “eğitim” ayrı bir öneme sahip bulunmaktadır (Parlak, 2017:1743). Eğitimde dönüşüm kavramı teknolojinin gelişmesinin bir sonucu olarak dijital dönüşüm ve uygulamalarını öne çıkarmıştır. Küreselleşen dünyada yaşanan gelişmeler hayatın her aşamasında dijitalleşmeden bahsedilmesine ortam hazırlamıştır. Tarihsel süreç içerisinde devletler çeşitli aşamalar geçirmiştir. Yirmi birinci yüz yıl devletine ise “dijital devlet” adı verilebilmektedir (Parlak, 2020: 125-128). Bunun etkisi ve sonucu olarak günlük hayatta yaşanan farklılaşmalar, eğitim ortamları üzerinde de bir farklılaşma yaratmıştır. Bilgi teknolojilerinde yaşanan değişim eğitime dijital bir yüz kazandırılmasını gerektirmektedir. Eğitimde dönüşüm, Eğitim 1.0 ile başlamış ve Eğitim 4.0’la da devam etmiştir. Günümüzde Toplum 5.0’a geçiş, eğitimdeki dönüşümlerin artmasına ve bilgi çağının ön plana çıkmasına ortam hazırlamıştır (Kocaman Köroğlu, Bal Çetinkaya ve Çimşir, 2020:147-148).

Dijital dönüşüm zamanla değişen ekonomik, sosyal, toplumsal ihtiyaçlara en iyi ve hızlı bir şekilde karşılık verebilmeyi hedefler. Eğitimde dijitalleşme ise bilgiye ulaşmada hız, kolaylık ve çeşitlilik sağlamaktadır. Dijitalleşmenin getirdiği yenilikler ile eğitimde yeni bir döneme geçilmektedir. Eğitim alanında dijital dönüşümün varlığı, dijital kaynaklara ulaşmada ve bu kaynakları doğru bir şekilde kullanmada yeterliliğe de sahip olmayı gerektirmektedir. Bu kapsamda dijital kaynaklara erişimler, dijital süreçte toplum

üzerinde yaşanan etkilerin bilinmesini gerektirmektedir. Bu nedenle dijital okuryazarlık potansiyelinin de aynı ölçüde gelişmesi ve yaygınlaşması önemlidir. Gelişen ve yenilenen teknolojinin hızına ayak uydurmak dijital okuryazarlık becerisini gerekli kılmaktadır. Yaşanan dönüşümle birlikte dijital okuryazarlık doğru bilgiyi erişimde kolaylık sağlamaktadır. Dijital okuryazarlık, dijital ortamlarda bilginin kalitesini ve geçerliliğini anlamaya da yardımcıdır. Buna göre doğru bir şekilde kaynakların kullanımı, dijital okuryazarlığın en önemli basamağı olarak kabul edilebilmektedir (Karabacak ve Sezgin, 2019: 321-322). Hızla ilerleyen dijital değişime uyum sağlamak, ortaya çıkan yeni roller için yetkinlik kazanma noktasında dijital okuryazarlık önemli bir noktadır. Aynı şekilde eğitim sürecinde istenen başarının yakalanması da dijital okuryazarlıkla bağlantılıdır. Geleneksel olanın karşısında dijital gelişmelerin yeri bilinmekle birlikte en yüksek verimliliğin alınabilmesi için dijital okuryazarlık, etkili bir kaynak yaratmaktadır. Eğitimde yaşanan dönüşümlerle birlikte ise dijital gelişmelerin tam anlamıyla anlaşılması ve kullanılması, yeterli bir öğretim süreci için önemli görülen bir konudur.

1.1.TEKNOLOJİNİN GELİŞMESİ VE EĞİTİM ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, yetişen nesillerin değişim sürecine adapte olabilmeleri için büyük sorumlulukların alınmasını ve çalışmaların yapılmasını gerektirmektedir. Bilgi ve İletişim Teknolojileri (BİT) uygulamaları eğitimin her alanında kendini göstermiş ve değişen uygulamalar yüksek öğrenim kurumlarını değişim sürecine adapte etmeye itmiştir (Parlak, 2019: 84). İleri teknolojinin hayatın her alanında olduğu gibi yansımalarının görüldüğü en önemli alanlardan biri de eğitimidir. Yeni bilgi ve iletişim teknolojilerinin eğitime dahil edilmesiyle, bilginin daha hızlı erişilmesine ve iletilmesine fırsat sağlamıştır. Bu noktada eğitimciler ve eğitim alan bireyler, değişim sürecine uyum sağlamalı, fiziki ve teknolojik altyapıların düzenlenmesini amaçlamalıdır. Yeni öğretme-öğrenme sürecinde hem bu sürece hâkim olunmalı hem de daha etkili, hızlı ve verimli eğitim sisteminde aktif bir rol oynanmalıdır. Uygulanılan eğitimler ve programlar, teknolojik gelişmeleri baz almalıdır. Eğitim dünyasının yaşanan gelişmelerden ayrı düşünülmesi imkânsızdır. Bu nedenle teknolojik gelişmelerle entegre olmuş eğitim metotların öne çıkarılması gerekmektedir (Yalçın Tepe ve Adıgüzel, 2017: 1243-1244). Toplumsal yaşamda rastlantısal olmayan ve hızlandırılmış çalışmaları yapmaya yönlendiren gelişmeler, teknolojik dönüşümün bir

katkısıdır. Teknolojinin gelişme odaklı sonucu, eğitim anlayışının gelişmesine etkisiyle açıklanmaktadır. Örneğin teknolojik gelişmeler, dijital eğitim ekranlarının kullanılmasına yönelik bir dönüşüm yaratmıştır. Bu durum, eğitim faaliyetlerinin canlandırılması ve öğrencilerin gelişmesinin desteklenmesi açısından önemli yere sahiptir. Yeni medyanın en önemli özellikleri, etkileşimli olmasına dayanmaktadır. Teknoloji etkileşimli bir görsel-ışitsel ortam sunmaktadır. Ekranların sağladığı bu kolaylıklar, dönüşüm dönüşümlerle birlikte öne çıkan bir gelişmedir (Sirer, 2020: 1993-1994). Teknoloji eğitimde bilgiye kolay erişimin yanında öğrenmeye duyulan ilginin arttırıp, daha fazla bilginin saklanmasına da olanak sağlamaktadır. Dijital dönüşümün ekranlar üzerinden ders anlatımlarına etkisi, özellikle de Covid-19 pandemi döneminde ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Diğer yandan kullanılan uygulamalar ve eğitim sistemlerindeki unsurlar da dijitalleşme üzerinde önemli bir potansiyel yaratmaktadır.

Öğrencinin ders sürecinde ekranlardan yararlandığı, bunun ise uzaktan eğitimin uygulanmasına kolaylık sağladığı belirtilebilmektedir. Teknolojik araçlar öğrencinin derse katılımını ve derse olan dikkati ve ilgisini geliştirmeye yardımcı destekleyici araçlardır. Eğitim süreci ve uygulamaları, özellikle de Covid-19 pandemi süreci gibi zorunlu dönemlerde önemli bir katkı sunmaktadır. Teknolojinin gelişmesinin eğitim üzerindeki etkilerinin bu sonucu, sadece belirli dönemlerde ekranların kullanılmadığı ve daha kaliteli eğitim almak için de uygulamalara yöneldiği belirtilebilmektedir. Eğitimde dijitalleşme zamandan tasarruf ile birlikte bilgiye daha az maliyetle erişimi de sağlamaktadır. Verilerin depolanması da teknoloji sayesinde daha kolay bir hale gelmiştir. Dolayısıyla öğrencinin ders sürecinde dijital dönüşüm uygulamalarından yararlanılmasının yeri ve önemi fazladır. Fırat ve Kayacan (2021) çalışmalarında ise teknolojik gelişmeler, hangi teknolojilerin kullanılabileceği ve teknolojilerden nasıl yararlanılacağı bilgilerinin önemine odaklanmıştır. Bu konuda yaşanan tartışmalar, eğitim sistemini tamamıyla bir dönüşüm sürecine yönlendirmesi kapsamında ele alınabilmektedir. Teknoloji alanında yaşanan gelişmelerin hızlı bir şekilde eğitim alanlarına aktarılması, eğitim bileşenlerine yönelik çalışmaların yapılmasını gerektirmiştir. Teknolojinin eğitime belki en önemli katkılarından biri de sürekli yenilenebilir olmasıdır. Dolayısıyla teknolojik gelişme, eğitim üzerinde etkileri olmakla birlikte eğitim sistemlerinin dönüşümünde önemli bir yere sahiptir.

1.2.DİJİTALLEŞME ÇAĞI VE EĞİTİMDE DİJİTALLEŞMENİN ÖNEMİ

Teknolojik cihazlarda yaşanan hızlı değişim ve gelişim, bilgiye erişimi etkilemiştir. Bilgi teknolojilerinin gelişmesinin yaşanan değişimlerde payı fazladır. Dijitalleşmenin etkileri ve yansımaları, özellikle de çevrimiçi eğitimlerin ve sosyal araçların internet ortamında kullanımıyla birlikte başlamıştır. Eğitimde gelenekselden yeniye doğru değişim dijital dönüşüm ile birlikte daha interaktif ve çift yönlü bir role bürünmüştür. Eğitimde dijitalleşmenin önemi, eğitimin sürekli bir boyut kazanmasından kaynaklı olması, dijitalleşmenin yansımalarını önemli bir boyuta taşımıştır. Günlük yaşamda meydana gelen fark edilebilir dijitalleşme eğitim sistemlerinde de değişime ihtiyacın fark edilmesine yol açmıştır. Eğitimde dönüşüme etkilerin belirli bir zamanı kapsadığı ve gelişmelere kapı araladığı ise bilinen bir husustur. İnternetle birlikte bu gelişmelerin hızlanması, bilgilerin hızlı bir şekilde yayılmasına sağladığı kolaylıkla birlikte görülmektedir. Genel olarak ise eğitimde dönüşüm süreçleri şu şekilde sıralanabilmektedir (Kocaman Köroğlu, Bal Çetinkaya ve Çimşir, 2020 :147-148):

- Eğitim 1.0, tarım toplumunun ihtiyacına cevap verebilecek biçimde şekillenmiş, öğretmenden öğrenciye bilginin aktarıldığı ve öğrenci tarafından da ezberlendiği öğretim anlayışını belirtmektedir.
- Eğitim 2.0, endüstri toplumunda işgücünün temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tanımlanmıştır. Kullanılacak teknolojilerin öğretilmesi, eğitimde temel hedeflerden biridir. Girdi ve çıktı durumuna yönelik dönemin getirdiği özellikler, eğitim kurumlarını birer fabrika niteliğinde değerlendirmeyi gerektirmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin en iyi şekilde eğitim almaları ve bu amaçla teknolojilerin de öğretilmesi amaçlanmaktadır.
- Eğitim 3.0, bilgi ve üretim yapılanmasını ifade etmektedir. Endüstri toplumundan teknoloji toplumuna geçiş, bilgi üretiminde internetin yoğun şekilde kullanıldığı bir sürecin başlamasına zemin hazırlamıştır. Web 2.0 teknolojilerinin kullanılması sonucunda, bilginin üretilmesi ve değerlendirilmesi, öğrenme yaklaşımları içinde incelenmesine aracılık etmiştir. Kendi kendine öğrenme yaklaşımlarına da vurgu yapılmaktadır. Teknolojinin eğitim ortamlarında kullanımı ise, geleneksel eğitimde değişikliklerin yaşanmasına neden olmuştur.

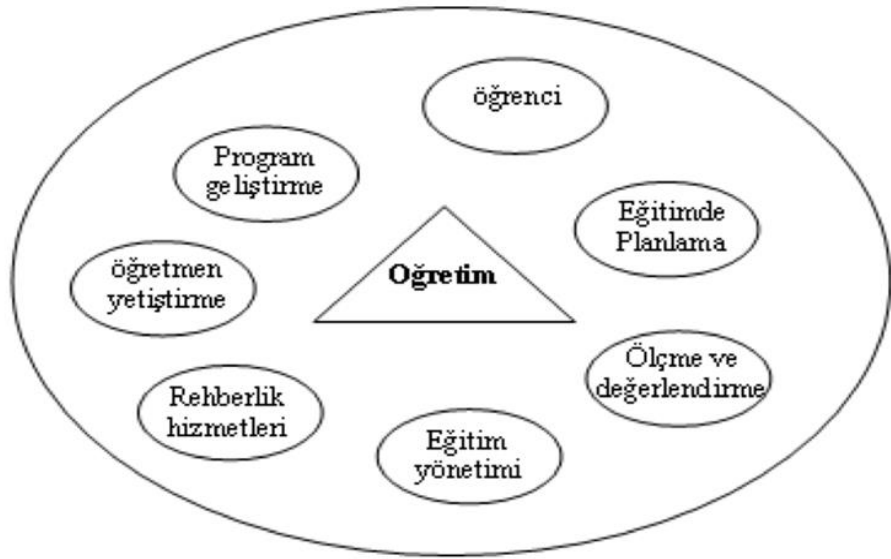
- Eğitim 4.0, yenilikçi çağda toplum ihtiyacının inovasyon ve eğitim odaklı olduğu bir dönemdir. Bu dönemde, geçmiş dönemlerde eğitim sistemlerinin becerilerini kazanma sırasında okuma, yazma ve aritmetik ötesi bir potansiyel olmalıdır. Bu eğitim anlayışıyla öğrenciler, kendi öğrenme yollarını belirleyebilmekte ve öğrenme yönetim sistemlerine de sahip olabilmektedir. Bununla birlikte yeni yüzyıl becerilerine ek olarak dijital teknolojilerinden yararlanılması, açık kaynak erişiminin olması, akıllı ajanların ve bulut bilişim sistemlerinden yararlanılması gibi gelişmeler, eğitimin dijitalleşmesi ve dönüşümü şeklinde ifade edilebilir. Bu bağlamda akıllı toplum insanı, teknolojiyi kullanmaya ek olarak geliştirilmesi ve tasarlanması üzerinde de durulmaktadır. Eğitim 4.0 ve kapsamı genel olarak bu imkânların yaratılmasına yardımcı olmaktadır.

Eğitimde yaşanan dönüşümlerin kaynağı, gelişen teknoloji ve dijital değişimdir. Eğitimin yarattığı potansiyel ve etkileri, bilgi ve beceri üzerinde önemli bir yere sahiptir. Eğitimde yaşanan dijital dönüşüm daha üretken, uyumlu ve esnek bireylerin yetişmesine ortam hazırlamıştır. Kalite ve standart ilişkisi, bireylerin hayat standartları üzerinde etkilidir. Eğitim sırasında istenilen kazanımların elde edilmesi, eğitimi doğrudan ve dolaylı yönden etkileyen bütün unsurları incelemeyi gerektirmektedir. Günlük yaşantıda dijitalleşme ve dijital dönüşüm beklentisi kaçınılmaz bir faktörken eğitim alanında teknoloji kullanımının tercih edilmesi, sürecin daha etkili ve motive edici şekilde dönüşüm yaratmasına zemin hazırlamaktadır. Bu ise eğitim kurumlarında teknolojinin her geçen gün daha yaygın şekilde kullanımında önemli bir unsurdur (Özen, 2019 :6).

2.UZAKTAN EĞİTİM SİSTEMİNİN EĞİTİM SÜRECİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Eğitim öğretim faaliyetleri, birbirinden bağımsız şekilde düşünülemeyen kavramlardır. Eğitim bireyin edindiği bilgi, beceri ve anlayış değişikliğine denir. Belirli hedeflere yönelik birey yaşantısında, davranışında değişikliklerin davranış üzerindeki süreci şeklinde ifade edilebilmektedir. Eğitimle birlikte birey, davranışlarını ve kendi yaşantısını, istediği şekilde değiştirebilmektedir. Öğretim ise öğrencinin gelişmesini amaçlama, öğrenme sürecini başlatma ve devam ettirme sırasında, planlı etkinliklerin üzerinde durulmasını kapsayan süreçtir (Çetin ve diğerleri, 2002: 145). Eğitim-öğretim

faaliyetlerinin rolleri, eğitim sistemini ve sürecini etkileyen bakış açısının oluşturulmasına zemin hazırlamıştır. Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin planlı bir eğitim programı kapsamında yürütülmesi gerekmektedir. Geleneksel öğretim metodu olarak sadece bilginin aktarılması ve ezberletilmesi süreci ile sınırlı kalmamaktadır. Bu nedenle eğitim yapısında köklü değişiklikler dönemsel olarak değişime uğramaktadır (Ünal Bozcan, 2010: 1-3). Eğitimde dijital dönüşüm geleneksel eğitimdeki zamana ve mekâna bağlı engellerin kaldırılmasını amacını da taşımaktadır. Bununla birlikte öğretim sürecinin genel hiyerarşik yapısı Şekil 1’de sunulduğu şekliyle gösterilebilmektedir.

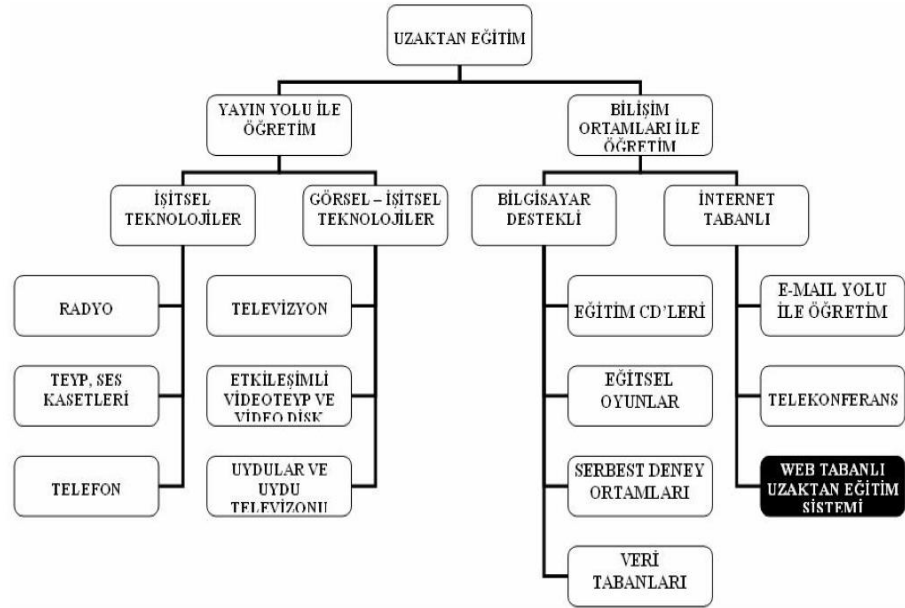

Şekil 1. Eğitim Sistemindeki Hiyerarşik Yapı (Çetin ve diğerleri, 2002: 144)

Şekil incelendiğinde öğretim sürecinin tek bir katmandan oluşmadığı, eğitimde planlama ve işleyişin farklı yönetim şekillerini gerektirebileceği görülmektedir. Günümüzde bilgiye duyulan ihtiyacın karşılanabilmesi için öğrenme faaliyetlerinin daha etkin hale getirilmesi gerekmektedir. Örneğin eğitim yönetimi, günümüzün değişimleri ve koşulları baz alınarak teknolojik gelişmelerden yararlanılmasını gerektirmektedir. Aynı şekilde öğretmenlerin de dijital okuryazarlıklarının artırılması sağlanmalıdır. Nitelikli eğitim verebilmek için eğitimde bilişim teknolojilerinden yararlanmak gerekmektedir. Bu doğrultuda eğitim sisteminde hiyerarşik yapıya teknolojinin entegre edilmesi önemli ve gerekli bir konudur.

Uzaktan eğitim, öğretim sürecinin internetten yararlanılarak teknolojinin eğitim dünyası üzerindeki etkilerini bilmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde uzaktan eğitim, öğretmen ve öğrencinin coğrafi konum olarak ayrı yerlerde bulunmaları sırasında da

eğitimin mümkün kılındığı uygulamaları içermektedir. Uzaktan eğitim ile geleneksel eğitimin sınırlılıklarının giderilmesi hedeflenmiştir. Daha geniş kitlelere eğitim vermek ve aynı zamanda eğitimde fırsat ve imkân eşitliği sağlanmak ihtiyacı uzaktan eğitimin önemini arttırmıştır. Mesafelerin önlendiği, esnek bir öğretim sürecinin gerçekleştirildiği kabul edilebilmektedir. Bilgiye ulaşmanın ve eğitime ilgi duymanın sınırsız oluşu, yüksek öğrenme imkânlarının yaratılmasını gerektirmektedir. Uzaktan eğitimler de bu gelişmeleri karşılayabilecek bir potansiyele sahiptir. Uzaktan eğitim örgün eğitimden doğrudan faydalanamayan bireyler için de bir öğrenim fırsatı yaratmaktadır. Eğitim sürecinin tamamı veya büyük bir bölümü, öğrenci ve öğretmenden ayrı fiziksel mekânla karşılanan, ders içeriklerinin de bilgisayar, tablet ile işlenerek yerine getirilen uygulamalarını önemli kılmaktadır. Uzaktan eğitim ve öğretim anlayışı, internet ve multimedya teknolojilerinde yaşanan dönüşümlerle birlikte yeni bir dönemin başladığı, kolaylaştırıcı unsurları içerdiği uygulamalar şeklini almıştır (Çetin ve diğerleri, 2002: 145-146). Dolayısıyla uzaktan eğitim kavramları ve kapsamları çeşitli olup, bunlar Şekil 2’de gösterildiği üzere yayın yolu ya da bilişim ortamlarıyla öğretimlerden oluşmaktadır.

Şekil 2. Uzaktan Eğitim Kavramı ve Kapsamı (Oral ve Kenanoğlu, 2012: 72)

Eğitim sistemlerinde yaşanan dönüşümler, uzaktan eğitimin eğitim sistemi üzerinde önemli bir aşamaya gelmesine zemin hazırlamıştır. Teknolojik gelişmelerin bu kapsamda yeri ve önemi fazladır. Uzaktan eğitimi teknolojik gelişmelerden bağımsız düşünmeyiz. Küreselleşme süreci ve dijital dönüşüm uzaktan eğitimi tetiklemektedir. Sönmez

(2010:31-32) çalışmasında uzaktan eğitimde yaşanan gelişmelerin yeri ve önemi, mobil cihazların katkısına yönelik değerlendirilmiştir. Kullanıcılar hareket halindeyken bile eğitimlerini alabilmektedir. Mekâna bağlı kalmadan eğitimleri almanın önemi, yarar ve avantaj sunmaktadır. Bu kapsamda uzaktan eğitim uygulamalarının gelişebilmesi için teknolojinin gelişmesi de önemli bir yere sahiptir. Yine aynı şekilde teknolojik altyapının da desteklenmesinin yeri ve önemi fazladır. Kaliteli bir uzaktan eğitim hizmeti için teknolojik donanımın yeterli olması gerekmektedir.

2.1.UZAKTAN EĞİTİMİN TEKNOLOJİK ALTYAPISI

Uzaktan eğitimin sistemli bir şekilde işlev kazanmasında etki oluşturan faktör, teknolojik altyapının iyileştirilmesini sağlamaktır. Uzaktan eğitimin kesintisiz ve sorunsuz bir hizmet sunması teknolojik altyapıya bağlıdır. Altyapının iyileştirilmesinde temel çalışmaların kapsamı ve boyutu, bilişim teknolojilerinin varlığıyla gerçekleştirilmektedir. Bilişim teknolojilerinin kullanılması, teknolojik imkânların geliştirilmesiyle birlikte sağlanabilir. Teknolojideki hızlı gelişmeler uzaktan eğitim altyapısının oluşturulmasına öncülük etmiştir. Buna göre uzaktan eğitim sistemi ve teknolojik donanımlı materyallerin kullanılmasının yeri ve önemi, bu sistemin uygulanmasında gerekli olan ekipmanların da karşılanmasını sağlamayı hedeflemektedir. Uzaktan öğrenme kapasitesinin iyileştirilmesinde teknolojik altyapının desteklenmesi, eğitim sürecinin sağlıklı bir şekilde işletilmesi için gereklidir (Süral, 2015: 82). Uzaktan öğrenme sisteminin teknolojik donanımlarla karşılanmasında özellikle de sistem bileşenleri tam ve yeterli olmalıdır. Uzaktan eğitimin etkili olabilmesinin geniş etkileşim olanağının bulunmasına bağlıdır. Hizmet kalitesinin ve başarısının artırılmasını sağlamak amaçlanmalıdır. Dolayısıyla uzaktan eğitim programının karşılanması için belirli unsurların olması gerekmektedir. Bunlar ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Odabaş, 2003: 8):

- Teknoloji altyapısını ve sistemlerini kapsayan, yeterli donanım/yazılımlara sahip olmalıdır.
- İletişim ve aktarma, uydu ve yer iletişiminin gerçekleştirilebildiği, iletişim ağ giderleri karşılanmalıdır.

- Sistemlerin yenilenmesi ve tamir giderlerinin karşılanması amacıyla bakım çalışmaları yapılmalıdır.
- Eğitim boyunca kullanılan olan yayın giderleri karşılanmalıdır.
- Kayıt, danışmanlık işlemleri gibi sistemleri destekleyen işlemler kullanılmalı ve bunlara ait gelirler belirlenmelidir.
- Sistem içinde görevli olan personellerin tamamına ödenecek olan ücretler belirlenmelidir.

Uzaktan eğitimin oluşturulması sürecinde bu maddelerde belirtilen unsurlar, öncelikle teknolojik altyapının geliştirilmesi ve hedeflenen kitleye uygun ekipmanların kullanım başarısının artırılması odaklı bir katkı sağlamalıdır. Girginer ve Özkul (2019: 155-156) çalışmasında da belirtildiği üzere uzaktan eğitim sisteminin ne şekilde işleyeceği, gerekli olan ekipmanların varlığı, teknoloji desteği gibi birçok konunun sistemli bir çalışma elde edilmesi için önemli olduğu kabul edilebilmektedir. Uzaktan eğitim teknoloji merkezli bir modeldir ve teknolojide yaşanan değişim ve gelişimler eğitimi de yakından ilgilendirmektedir. Bu nedenle uzaktan eğitimden istenen oranda verimin alınmasında teknoloji desteği, aynı ortam içerisinde farklı sistem ve uygulamaların kullanılabilme başarısını da sağlayabilecek ekipmanlara sahip olmalıdır.

2.2.UZAKTAN EĞİTİMDE İLETİŞİM ANLAYIŞI

Uzaktan eğitim sürecinde iletişim faktörü, kullanılan araçlardan kaynaklı yaşanabilecek sorunları önlemeyi amaçlamaktadır. Uzaktan eğitimin teknolojik boyutunun yanı sıra iletişimsel boyutu ile de ele alınması önemlidir. Uzaktan eğitimin etkinliği ve kalitesi, iletişimdeki başarıyla anlaşılabilir. Uzaktan eğitim uygulamalarındaki iletişimsel sorunların tespiti ve çözümü bu eğitimin etkinliğini arttıracaktır. Etkin bir iletişim kurulmasının gerekliliği, eğitimin birçok süreci için gereklidir. Örneğin ders ve ödev verme, öğrencileri yönlendirme, motivasyon sağlama, öğrencilerin sorularına cevap verme ve tartışma ortamı yaratarak etkin iletişimle uzaktan eğitimi sağlamak için gereklidir. İletişim kullanılmasında telefon, mesajlaşma, arama uygulama ve araçlarının kullanılmasının önemi, iletişim sürecindeki eksikliklerin giderilmesini sağlamayı hedeflemektedir (Aydemir, 2021: 813). Bu nedenle uzaktan eğitimde iletişim faktörü, öğrencinin kendisi ve öğretmen arasında kurulan etkileşimle

bağlantılı incelenebilmektedir. Gökmen ve diğerleri (2016:29-31), uzaktan eğitimi öne çıkaran asıl konunun bilgi ve iletişim teknolojilerinin başarısı olduğunu söylemektedir. İletişimin kullanımındaki kolaylaşma, öğretme ve öğrenme davranışlarını etkilemiş, uzaktan eğitimde iletişim anlayışının daha kaliteli şekilde gerçekleştirilmesine zemin hazırlamıştır. Uzaktan eğitimde iletişimi engelleyen faktörlerin kaldırılması eğitimin verimliliği ve kalitesini arttırmaktadır. Eğitim-öğretimi aksatan iletişimsel sorunların kaldırılması da teknolojinin eğitimde etkin kullanılmasına bağlıdır. İletişim yöntemlerinin kullanımı ve öğretimde etkinliği, uzaktan eğitimi kolaylaştıran bir faktör olmuştur. Teknoloji ve iletişim, mevcut kaynakların kullanım etkinliğini geliştiren unsurlardan biri olarak öne çıkmıştır. Uzaktan öğretimde iletişimin başka bir sonucu ise Kaya (2011:78) çalışmasında belirtildiği üzere, uzaktan eğitimle sanal sınıfın yaratılması, çevrimiçi ortamlarla birlikte eğitimin devamlılığın sağlanması şeklinde bir katkı sunmuştur. Örgün eğitime bir destek olarak sanal sınıflarda öğretimin sürekliliği, teknolojiye dayalı sorunların azaltılmasıyla birlikte önemli sonuçların elde edilebileceği bir çıktı almaktadır. İletişim teknolojilerindeki gelişmeler ve eğitimde teknolojiye yapılan yatırım etkililiğini de arttıracaktır.

2.3.UZAKTAN EĞİTİM UYGULAMALARI

Uzaktan eğitim-öğretim, teknoloji kullanma becerisinin artırılmasını hedefleyen konular arasında yer almaktadır. Uzaktan eğitim modellerinde bilişim teknolojileri kullanılmaktadır. Eğitim kapsamı ve uygulamaları, yüz yüze eğitim süreçlerinin yanı sıra ilk olarak televizyon programlarında dersin anlatılmasıyla başlamıştır. 1982-83 yıllarında öğretim uygulamalarının teknolojik ortamlarda başlayan kullanımı, karşılıklı etkileşimlerin öne çıktığı bir ortam yaratmıştır (Çekerol, 2009: 232). Uzaktan eğitimin teknolojik bileşenleri, öğretim uygulamalarının geliştirilmesinde aracı metotlardır. Teknolojik gelişmelerin uzaktan eğitime sunduğu fırsatlardan yararlanmak gerekmektedir. Zaman içerisinde uzaktan eğitimde teknoloji kullanımına yönelik birçok uygulama modeli ortaya çıkmıştır. Uzaktan eğitimin teknolojik bileşenlerinin kullanılması, öğretim sürecini zenginleştirme ve uygulama metotlarının da öne çıkması demektir. Bu teknolojik bileşenler ise şu şekilde sıralanabilmektedir (Süral, 2015: 84-86):

- Öğrenme yönetim sistemleri,

- Online toplantı ve ders sunum araçları,
- Video ve medya havuz sistemleri,
- Online kütüphane hizmetleri,
- Öğrenci bilgi sistemleri,
- Portal sayfaları,
- Yük dağıtıcıları,
- Veri taban sistemleri,
- Tek şifre yönetim servisleri.

Uzaktan öğretim uygulamalarının seçimi ve ders sürecine uygunluğu önemlidir. Buna göre uzaktan eğitim uygulamalarının eğitim sürecinin bütünlüğünü kapsayan sonucunun olduğu kabul edilebilmektedir. Uzaktan eğitimde bilişim teknolojilerinden yararlanarak öğretmen ve öğrenci arasında çift yönlü bir iletişim sağlanmaktadır. Uzaktan eğitimde teknolojinin nasıl kullanıldığı da ayrıca dikkat edilmesi gereken bir konudur. Teknoloji seçiminde yapılacak bir hatanın ciddi sonuçları olabilmektedir. Dolayısıyla uzaktan eğitim açısından da bu tür konular önemli bir yere sahiptir. Eğitim teknolojilerinin geliştirilen programlara uygunluğu, uzaktan eğitimde tercih edilen uygulamaların da aynı özelliklere sahip olması gerektiğini göstermektedir (Girginer ve Özkul, 2004: 156). Bu nedenle uzaktan eğitim uygulamalarının eğitim sürecinin kalitesini artıran özelliklere sahip olmasına özen gösterilmelidir.

2.4.UZAKTAN EĞİTİM VE ÖĞRENMEYE DAYALI EĞİTİM YAKLAŞIMI

İnsanların bilgiyi geliştirme ve güncelleme kolaylıkları, uzaktan eğitimin öğrenmeye dayalı avantajlarından biridir. Öğretimin bireyselliğine ve esnekliğine vurgu yapan bir gelişme olarak kabul edilmektedir. Uzaktan eğitimde, etkileşimli öğrenme ortamı ile geleneksel eğitimin sınırlılıkları aşılmaktadır. Uzaktan eğitimin öğretme faaliyetlerini geliştirmesi ve olumlu birçok katkısının olması, öğrencilerin farklı zamanlarda çalışmalarına yönelik imkân sunmaktadır. Aynı zamanda tekrarların ders sürecine ilişkin yapılmasının da bir kolaylık kazanması, eğitim-öğretim faaliyetleri için katkı olarak uzaktan eğitimin nitelik kazanmasına yardımcı olmaktadır (Aydemir, 2021: 814). Uzaktan eğitim sürecinde öğrenmenin kolaylaştırılması, geliştirilen içerikler ile işlev

kazanmaktadır. Başarılı ve sürdürülebilir bir öğrenme ortamı için uzaktan eğitimin tüm bileşenlerinin uygun bir şekilde seçilmesi büyük önem taşımaktadır.

Uzaktan eğitimin bütün teknolojik cihazlardan yararlanılarak eğitim sürecini destekleyebileceği kabul edilebilmektedir. Dijital araçlarla çok çeşitli öğretme ve öğrenme yöntemi mümkün olabilmektedir. Burada özellikle de teknolojik gelişmelerin kapsamı ve niteliği, uzaktan eğitimin imkânlarından en iyi ölçüde yararlanmayla birlikte karşılanabilmektedir. Gökmen ve diğerleri (2016:31) tarafından yapılan çalışmada ise uzaktan eğitim, ayrı mekânlarda öğretim etkinliklerinin geliştirilmesinin önemli bir çıktı olabileceği yönüyle değerlendirilmektedir. Uzaktan eğitim coğrafi kısıtlılıkları ortadan kaldırır, olağan dışı durumlarda da öğrenmenin devamını sağlayabilir. Öğrenme-öğretme faaliyetinin etkinliği, uzaktan eğitimin kendisine özgü sistematik yapısının oluşturulmasıyla birlikte sağlanır. Bu bağlamda uzaktan eğitim, etkileşimin teknolojik ortamda yaratılabildiği platformlardan yararlanılarak kullanılabilir. Uzaktan eğitimde öğrenen kendisine uygun öğretme yöntemini de öğrenci de kendisine uygun öğrenme yöntemini seçebilmektedir. Günümüzün bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin sağladığı temel kolaylıklar, internet tabanlı eğitim-öğretim süreçlerinin herkesin kullanabileceği bir platform özelliğini etkin şekilde karşılamaına dayalı elde etmektedir.

2.5.İNTERNET TABANLI EĞİTİM SİSTEMİNİN ETKİLERİ VE SONUÇLARI

Bilgisayar ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, günlük yaşamı hızlı bir şekilde etkilemiş ve yönlendirmiştir. Bilgi Teknolojisi (BT), Bilgi İletişim Teknolojisi (BİT) gibi gelişmeler ile eğitimde imkanlar arttırılmıştır. Her alanda dijitalleşen dünyamızda eğitim alanının da bu dijitalleşmeye kayıtsız kalması beklenemez. Teknoloji eğitimin erişilebilir olmasına olanak sağlar. Teknolojinin daha düşük maliyetle geniş kitlelere öğrenim sunma fırsatının anlaşılması ise uzaktan eğitim sistemlerinin hızla yaygınlaşmasına neden olmuştur. Bilgiye duyulan ihtiyacın her geçen gün artması, dünyanın bütün bölgelerinde yeniliklerden ve gelişmelerden haberdar olunması isteğini sağlamıştır. Buna göre dünyanın herhangi bir yerinde üretilen bilgiye erişim, bilişim teknolojileri vasıtası ile gerçekleştirilmektedir. Bilgilerin paylaşılması ve yeni bilgilerin üretilmesi, zamandan ve mekândan bağımsız esnek öğrenme ortamı gibi birçok öğrenim kolaylığı, internet tabanlı eğitim sistemlerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

Ancak bununla birlikte yaşanan gelişmelerin, internet ortamından öğrenilen bilgi için daha farklı sonuç doğurduğu kabul edilebilmektedir (Oral ve Kenanoğlu, 2012: 69). İnternetle öğretimlerin yararları ve sınırlılıkları, eğitsel ve ekonomik yönüyle Çizelge 1’de sunulmaktadır.

Tablo 1. İnternet Ortamından Eğitimin Yararları ve Sınırlılıkları (Oral ve Kenanoğlu, 2012, s. 70)

	Eğitsel	Ekonomik
Yararları	<ul style="list-style-type: none"> -Öğrenme ortamlarının zenginleştirilmesi -Öğrenci kontrolünün yapılabilmesi -Etkili iletişimin kurulabilmesi -Öğrenme ortamlarının formal ve informal düzeyde sağlanabilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> -Maliyet açısından etkililiği, kullanılabilirliğini artırmaktadır
Sınırlılıkları	<ul style="list-style-type: none"> -Mesafeden ve zamandan bağımsız olması -Kullanışlılığın olması -Derslerin geliştirilmesinde ve muhafaza edilmesinde kolaylaştırıcı olması 	<ul style="list-style-type: none"> -Finansal yüklerin fazla olması

Tablo incelendiğinde ekonomik açıdan öne çıkan detaylar, eğitsel ortamlardan yetkin düzeyde başarının alınabileceği uygulamaların yapılabileceğini göstermektedir. Burada internet tabanlı eğitimlerin yararlarının artırılması ve problemlerin giderilmesi önemli bir yere sahiptir. Odabaş (2003:22) çalışmasında, internet tabanlı sistemler, bütün alanları etkileyen ve eğitim ortamında da köklü değişimleri yaratan özelliklere sahip olarak açıklanmıştır. Örneğin çözümlenemeyen bazı eğitim problemlerinin giderilmesi ve çözüm üretilmesi önemli avantajlar olarak kabul edilebilmektedir. Uzaktan eğitimlerin de

uygulanmasına ilişkin başarıda internet, eğitim süreçlerinin gelişmesinde önemli bir unsur olarak görülebilmektedir.

İnternet tabanlı öğrenme, zaman ve mekândan bağımsız şekilde öğrencilere seçenek sunarak eğitimlerin gerçekleştirildiği ortam yaratmaktadır. Öğrencilerin öğrenme alışkanlıklarının zenginleştirilmesine ve yeni bilgi ve beceri kazanımına öncülük etmektedir. Öğrencilerin başarılarını ve davranışlarını olumlu yönde etkileyebilecek internet, öğrenmelerine kolaylık sunması yönüyle önemlidir. Aynı zamanda öğrencilerin bireysel farklılıkları da göz önünde bulundurulur. Ancak yalnızca çevrimiçi eğitimlerin verilmesinin sınırlandırıcı etki yarattığı kabul edilebilmektedir. Diğer yandan bu konu, fiziksel olanakların kısa sürede artırılmasının imkânsız olmasından dolayı uzaktan öğrenmenin bir alternatif olarak görülmesine zemin hazırlamıştır. Uzaktan eğitimin geleneksel eğitimin yükünü hafiflettiği bir gerçektir ancak internet tabanlı eğitim anlayışı ve yaklaşımının gelişmesi önemliken sadece kurtarıcı bir eğitim düşüncesi ise, hayal kırıklığı yaşatabilecek sonuçlar doğurmaktadır (Tüysüz ve Aydın, 2007: 81-82). Bununla birlikte geleneksel eğitim yöntemleri için geçerli olan soru-cevap, düz anlatım, tartışma gibi öğretim yöntemi, internet tabanlı eğitim ile tamamiyle farklılaşan eğitim anlayışının gelişmesine neden olmuştur (Balaman, 2018: 1174). Uzaktan eğitimlerin öne çıkan ve sahip olması gereken özellikleri, belirli standartlarla bunların karşılanmasını gerektirmektedir. Yeterli teknolojik donanım sağlanmalı ve bu donanımı kullanacak öğretmen ve öğrenciye de gerekli bilgi ve beceri kazandırılmalıdır. Burada web tabanlı uzaktan eğitim anlayışı, internet tabanlı eğitim sistemlerinin oluşturulmasını önemli kılmaktadır. Bu doğrultuda uzaktan eğitim, eğitim sistemlerinin oluşturulmasında ve geliştirilmesinde farklı uygulamaların öne çıkarılmasını etkilemektedir. Böyle bir sistem ya da eğitim programı içeriğinin oluşturulmasında, kişisel ve mesleki gelişmeleri artırabilecek, sertifika ve eğitim programlarını iyileştirebilecek düşük işletim maliyetiyle bunların yapılabileceği bir imkân yaratmaktadır (Al ve Madran, 2004: 259-260). Bu bağlamda internet tabanlı eğitim sistemleri, uzaktan eğitim anlayışının artırılmasını, uygulama alanlarının iyileştirilmesini sağlayan özelliklere sahiptir.

3.COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ VE EĞİTİME ETKİLERİ

Covid-19 pandemisi, tarihsel süreçte yaşanan pandemiler incelendiğinde, farklı yönleriyle etkisini göstermektedir. Örneğin sosyal, ekonomik, psikolojik etkiler, virüsün

önemli sonuçlarıdır. Günlük ve çalışma hayatı üzerinde etkili bir faktör olarak Covid-19, eğitim süreci üzerinde de aynı etkileri gösteren öneme sahiptir (Al ve Madran, 2004: 259; Işıklı, 2020:24-25). Covid-19 pandemisi kısa süre içerisinde küresel bir krize dönüşüp hayatın her alanını olduğu gibi eğitimi de oldukça etkilemiştir. Pandemi sürecinde eğitim-öğretimde pek çok farklı ülkede benzer tedbirler alınmıştır. Bulaş riskini azaltmak amacı ile okul ve üniversiteler kapatılmış yüz yüze eğitime ara verilmiştir. Covid-19 salgınının eğitime etkileri çeşitli açılardan incelenebilmektedir. Öğretmenlere, öğrencilere, eğitim kalitesine yönelik yapılan değerlendirmeler, eğitim süreci üzerinde farklı çalışmaların geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Reimers (2021:13-14) tarafından yapılan çalışmada, salgın sırasında eğitim sistemi düzeyinde öğretime ve iyileştirmeye yönelik stratejilerin geliştirilmesinin önemli olduğu kabul edilebilmektedir. Okullar ve eğitim sistemleri, öğrencilere ait eğitimsel ihtiyaçların belirlenmesine odaklanılıp stratejilerin geliştirilmesini amaçlamaktadır. Bütüncül şekilde desteklerin verilmesi gerektiği, Covid-19 sürecinin eğitime etkilerinin bir sonucu olarak önemli bir konu olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla eğitim sürecinde yaşanan stres ve travmaların nedenleri hem eğitim süreçlerine hem de Covid-19'un yarattığı sorunlara ilişkin incelenmektedir.

3.1.PANDEMİ TARİHİNİN İNCELENMESİ

Dünya tarihi incelendiğinde salgın hastalıklar insanlık tarihinin her döneminde toplumu etkileyen önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmıştır. Tarihsel süreçte toplumda önemli bir etki yaratabilen salgınlar, yakın zamanda etkisini tekrar Covid-19 pandemisiyle birlikte göstermiştir. Covid-19 pandemisi büyük bir krize dönüşmüş ve kontrol altına alınabilmesi için çeşitli müdahalelere sebep olmuştur. Kitlesel ölümlerin yaşanmasında pandemi, detaylı bilgilere sahip olunmasını gerektirmesi yönüyle önemlidir. Salgınların hastalık etkenlerine ek olarak insanların hem günlük hem de çalışma hayatlarında farklı birer çıktı oluşturması, salgın etkisine bağlı sorunları ele almayı gerektirmiştir. Tarihsel süreçte salgınların çok uzun bir geçmişe sahip olduğu, pandemilerin isimleri ve etkilerinin ele alınabileceği belirtilebilmektedir. Bu çerçevede pandemi tarihinin incelenmesinde şu sıralama baz alınabilmektedir (Türk, Ak Bingül ve Ak, 2020: 613-616):

- Antonine salgını: 165-180 yılları arasında etkisini gösteren ve 5 milyon insanın ölümüne neden olduğu düşünülen pandemidir.
- 1. veba salgını: 541-542 yılları arasında bu salgının etkilerinden kaynaklı olarak 30-50 milyon arasında insanın öldüğü düşünülen pandemidir.
- Japonya çiçek salgını: 735-737 yılları arasında bu salgının etkileri sonucunda, 1 milyon insanın öldüğü düşünülen pandemidir.
- 2. veba salgını: 1347-1351 yılları arasında etkisini gösteren bu pandemi, 200 milyon insanın öldüğünün düşünüldüğü pandemidir.
- Yeni dünya çiçek salgını: 1520 yıllarında başlayan ve etkisinin ne kadar sürdüğü tam olarak bilinmeyen bu salgın, 56 milyon insanın öldüğünün düşünüldüğü bir pandemidir.
- İtalya vebası: 1629-1631 yılları arasında etkisini gösteren bu pandemi, 1 milyon insan ölümüne neden olduğu düşünülen pandemidir.
- Londra büyük vebası: 1665 yıllarında başlayan ve etkisinin ne kadar sürdüğü tam olarak bilinmeyen bu salgın sonucunda 100 bin kişinin öldüğü düşünülmektedir.
- Kolera pandemileri 1-6: 1817-1923 yılları arasında 1 milyondan insanın ölümüne neden olduğu düşünülmektedir.
- 3. veba salgını: 1885 yıllarında başlayan ve etkisinin ne kadar sürdüğü tam olarak bilinmeyen bu salgın sonucunda 12 milyon insanın öldüğü düşünülmektedir.
- Sarı humma salgını: 1800'lü yılların sonlarında, 100-150 bin kişinin ölmesine neden olduğu düşünülen pandemidir.
- Rus gribi: 1889-1890 yılları arasında bu pandemiden kaynaklı olarak 1 milyon kişinin öldüğü düşünülmektedir.
- İspanyol gribi: 1918-1919 yılları arasında etkisini gösteren bu pandemi sonucunda 40-50 milyon arasında kişinin öldüğü düşünülmektedir.
- Asya gribi: 1957-1958 yılları arasında bu pandemiden kaynaklı olarak 1,1 milyon kişinin öldüğü düşünülmektedir.
- Hong Kong gribi: 1968-1970 yılları arasında 1 milyon kişinin ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir.
- HIV/AIDS: 1981 yıllarında başlayan ve etkisini günümüzde de devam ettiren bu salgın, 35 milyondan fazla insanın ölmesine neden olduğu şeklinde tahmin edilmektedir.

- SARS: 2002-2004 yılları arasında bu pandemi sonucunda 770 kişinin ölümüne neden olduğu tahmin edilmektedir.
- Domuz gribi: 2009-2010 yılları arasında bu vakadan kaynaklı olarak 200.000 insan ölümünün yaşandığı düşünülmektedir.
- Ebola salgını: 2014-2016 yılları arasında bu pandemi etkisinin sonucunda, 11.000 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.
- MERS: 2015 yıllarında başlayan ve etkisini günümüzde de devam ettiren bu salgın sonucunda 850 kişinin öldüğü tahmin edilmektedir.
- Covid-19: 2019 yıllarında başlayan ve etkisini hissettirmeye devam ettiren bu salgından kaynaklı olarak 6 milyondan fazla insanın öldüğü bilinmektedir.

3.1.1.Pandemi Etkilerine ve Sonuçlarına Tarihsel Bakış

Pandemilerin tarihsel süreçte etkisi, insanların hayatında derin izler bırakmasına dayalı ele alınabilmektedir. Pandemiler, tarihsel süreç içerisinde farklı zamanlarda insanlar için bir tehdit oluşturmuştur. Genel olarak sonuçları itibariyle pandemi, insanların ölümle karşı karşıya kaldığı yıkıcı etkiler doğurmaktadır. Küresel düzeyde ele alınan pandeminin etkenleri tam olarak bilinmediğinde ve salgının etkilerini azaltacak ilaç geliştirme sürecine kadarki sonuçları, insanların hayatlarını sadece var olduğu süreçte değil, daha sonraki süreçlerde de etkileyen bir sonuç meydana getirmektedir. Dolayısıyla salgınların görülmesi ve hızlı yayılmasının sonuçları, tarihsel süreçte çalkantılara neden olabilecek özelliklere sahip olması yönüyle değerlendirilmektedir (Parıldar, 2020: 19-20).

Pandeminin etkileri hem günlük yaşantıda hem de çalışma hayatında önemli değişimleri yaratan özelliklere sahiptir. İnsanları fiziksel, ruhsal ve sosyal açıdan etkileyen faktörler olarak bu gelişmeler, toplumu birçok açıdan etkileyen ve bozulmalara ortam hazırlayan panik, stres gibi sorunların yaşanması üzerinde belirleyici bir öneme sahiptir. Pandemi dönemlerinde bu tür sorunlar, bireysel olarak kişinin travma yaşamasına kadar neden olan etkiler meydana getirmektedir (Karataş, 2020: 7). Virüsün bulaş riskinin çok yaygın olması hızlı önlemler alınmasını gerektirmiştir. Salgının yayılmasını önlemek amacıyla girişimlerde bulunulması dikkate alındığında, uzaktan eğitime geçiş, çalışma hayatında mesafelerin oluşturulması amacıyla esnek çalışma ve uzaktan çalışmaya yönelimler yaygınlaşmıştır (Işıklı, 2020: 24). Salgınların tarihsel süreçte etkileri, insanların toplumsal yaşantılarını, ekonomiyi ve günlük hayatın her

aşamasını etkileyebilecek sonuçlara neden olmaktadır. İnsanların sadece bedensel değil, ruhsal yönden de sorunları yaşamalarına neden olan bir etki olarak salgınlar, toplum hafızası ve psikolojisinde derin izler bırakmıştır (Artvinli, 2020: 43). Covid-19 pandemisi hayatın her alanında çok ağır hissedilmektedir. Dolayısıyla Covid-19 salgını ve etkileri, toplumsal sorunların yaşanmasına ve günlük hayatta büyük değişimlere neden olabilecek bir kriz süreci şeklinde ifade edilebilmektedir.

3.1.2.Dünyayı Sarsan Virüs Covid-19 Nedir?

Dünya Sağlık Örgütü tarafından pandemi olarak ilan edilen Covid-19'un küresel düzeydeki etkileri, kısıtlamaların yaşanmasına ve sokağa çıkma yasakları gibi önemli etkileri olan tedbirlerin alınmasına neden olmuştur. Sosyal, ekonomik, çalışma hayatı, eğitim gibi her sektörü etkileyen Covid-19, büyük zararların doğmasına zemin hazırlamıştır. Bu bağlamda, kısa ve uzun dönemli etkileriyle bilinen Covid-19, Çin'in Wuhan kentinde, 2019 yılının aralık ayında ortaya çıkmıştır. Covid-19'un etkilerinin sağlık, ekonomik sarsıntı, eğitim gibi kısa dönemli etkilerinin yanı sıra, uzun dönemli etkiler arasında ekonominin önemli sonuçlar doğurduğu kabul edilebilmektedir (Balcı, 2020: 77-78; Çiçek, Tanhan ve Tanrıverdi, 2020: 1092).

Covid-19 pandemisinin yaşanan sorunlar üzerindeki etkileri, pandeminin ortaya çıkardığı hastalık ve ölüm kaygısını yaşamaya neden olarak gelişmiştir. Yaşanan belirsizlik hali ve korku derin travmalara da neden olmuştur. Yapılan evde kal çağrıları ve karantina uygulamalarının hem fizyolojik hem de psikolojik etkileri olmuştur. Bu durumlara sebep olan gelişmeler, tarihsel süreçte uzun ve kısa dönemli problemlerin yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Covid-19 pandemisinin kişilerin tutum ve davranışlarında meydana getirdiği değişikliklerin temeli, pandeminin önemli sonuçları olarak bireysel gelişmelerdir. Karataş (2021:541-548), Covid-19 salgınının çok boyutlu sosyolojik nedenlerini incelemiş, dünya genelinde yaşattığı bunalıma odaklanmıştır. Pandemi sonucunda yaşanan krizler, risklerin artmasına ortam hazırlamıştır. Bu nedenle sağlık ve hastalık sistemleri açısından gelişmelerin yaşanmasına, insanların ihtiyaçlarına yönelik bir sürecin takip edilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla pandemi ve etkileri, sosyal, ekonomik, sağlık gibi faktörlere yönelik birçok açıdan problemlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

3.2.PANDEMİNİN EĞİTİM SÜREÇLERİNE ETKİLERİNİN İNCELENMESİ

Yaşamın her alanında etkisini gösteren Covid-19, eğitim süreci üzerinde de olumsuz etkiler meydana getirmiştir. Dünya genelinde öğrenciler, öğretmenler, personeller, okulların kapanmasıyla birlikte olumsuz şekilde süreçten etkilenmişlerdir. Sosyal etkileşim, öğrenci ve öğretmen arasında mahrum bırakılmış, sorunların yaşanmasına neden olabilen etkiler de meydana gelmiştir (Sandıkçı, Önen ve Bozkır, 2022: 64-65). Bu sorunların azaltılması amacıyla uzaktan eğitim sistemine geçildiği belirtilebilmektedir. Bu şekilde uzaktan eğitim uygulamaları, en az şekilde zararın görülebileceği düzenlemelerin eğitim sisteminde yapılmaya çalışıldığı özelliklere sahiptir.

3.2.1.Dünyada ve Türkiye Genelinde Covid-19 Döneminin Eğitime Etkileri

Covid-19 pandemisi, dünya genelinde ülkeleri olan ve uzaktan eğitime geçişlere neden olan bir faktördür. Kriz etkisi yaratan pandemi, farklı önlemlerin alınmasını gerektirmiş, Avrupa ülkelerinde okulların tatil edilmesine ve uzaktan eğitim dönemlerine geçilmesine ortam hazırlamıştır. Avrupa ülkelerinde etkisini hızlı bir şekilde gösteren pandemi, eğitim döneminin tamamının o yıl içerisinde uzaktan eğitim olarak gerçekleştirilmesi kararının alınmasına neden olmuştur (Tanhan, Mazlum ve Uçar, 2020: 95). Covid-19'un etkisini göstermesi sonucunda, dünya genelinde eğitimlere verilen aralarda, 1,5 milyardan fazla öğrencinin bu sorunları yaşamasına, 63 milyon öğretmenin ise karantina, kilitleme, okulların kapatılmasına maruz kalınarak etkilenmelerine neden olmuştur. Çocuk ve gençlerin okula gidememesine neden olan sonuçlar raporlanmış olup Covid-19'un dünya ölçeğinde etkisinin en net göstergesi olarak uzaktan eğitimlerin zorunlu hale gelmesi üzerinde durulmuştur. Alternatif eğitim şekilleri, öğrencilerin fiziksel varlıklarının yerini alamayan tedbirlerin geçici olarak benimsenmesini gerektirmiştir. Öğrencilerle etkileşim ve sosyal ilişkilere ara verilmiş olup bu durum dünya ölçeğinde olduğu gibi Türkiye için de geçerli bir konu olmuştur. Covid-19'un eğitim kesintisine neden olması sonucunda ise mevcut okul kapanmalarının son derece kabaca ölçüsü olarak on iki hafta daha az eğitim alındığı, yani 60 gün okul gününden kaybın yaşandığı, bunun ise standart sapmayla %6 oranında olduğu ifade edilebilmektedir (Balcı, 2020: 77). Bu oran dünya ölçeğinde Covid-19'un önemli izlenim bıraktığı kriz şeklinde değerlendirilmesine neden olabilmektedir. Buna göre birçok alanda krizlerin yaşandığı kabul edilebilmektedir.

MEB'e bağlı okullar ile YÖK'e bağlı üniversitelerin Mart 2020'de eğitimlerine ara vermeleri sonucu eğitim kesintiye uğramış, ancak ilköğretim okulları ve liseler "EBA/Eğitim Bilişim Ağı" sistemi ile üniversiteler de imkanları dahilinde sundukları uzaktan eğitim platformları sayesinde eğitime devam edilmesini sağlamışlardır.

Okulların kapanması nedeniyle Türkiye'de okul öncesi eğitimden üniversiteye kadar okula gidemeyen öğrencilerin sayıları yaklaşık olarak 24901925 öğrencidir. Diğer ülkelerin kendi eğitim sistemlerine yönelik uygulamaları gibi Türkiye'de de sorunların çözümlenmesi, Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı'nın Eğitim Bilişim Ağı (EBA) olarak adlandırdığı ortam üzerinden eğitimleri verdiği ifade edilebilmektedir. İlkokuldan liseye kadar öğrencilerin tamamı uzaktan eğitim yöntemi ile eğitim almaya devam etmişlerdir. Üniversitelerde de aynı şekilde eğitimlere ara verilmesi, teknolojik alt yapıların kullanılarak uzaktan eğitim sistemine geçilmesi duyurulmuştur (Çayak, 2021: 208). Türkiye'de 123 Uzaktan Eğitim Merkezi (UZEM) bulunmaktadır. Bu birimler yeni modelin açıklanmasının ardından kendi alt yapılarını kullanarak eğitim-öğretim faaliyetlerinin aksamaması için uygulamaya geçmişlerdir. Covid-19 döneminde üniversitelerin de uzaktan eğitim aldıkları ve pandemi sorunlarının büyümesinin önlenmesi amacıyla uygulamaların geliştirildiği belirtilebilmektedir. Bu yönde Covid-19 süreci, dünya genelindeki etkilere bağlı sonuçlar doğurmaktadır.

3.2.2.Covid-19 Pandemi Sürecinin Eğitime Etkileri ve Uzaktan Eğitime Geçiş

Covid-19 döneminde sosyal mesafenin gerekliliği, vaka sayılarını azaltmak amacıyla uygulanmıştır. Bu durum, eğitim-öğretim dönemi ve süreci için de geçerli olmuştur. Bu durumda ise Covid-19 sürecinin eğitim üzerindeki etkileri, uzaktan eğitim döneminin başlamasıyla sonuçlanmıştır. Uzaktan eğitim şekli, öğretim sürecinin devamlılığına katkı sağlamıştır. Öğretim elemanları için destekleyici bir uygulama olarak kabul edilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin ders süreçlerinde uzaktan eğitim süreci, Covid-19 pandemi süreci için önemli bir yere sahiptir. Sosyal izolasyon ve karantina döneminde, uzaktan eğitim de bir alternatif yol olarak kabul edilebilmektedir. Dijitalleşmeyle birlikte uzaktan eğitimin kapsamı, zaman ve mekân sınırlarının ortadan kaldırılarak etkileşimin devamlılık haline getirildiği bir boyut kazandırmıştır. Eğitim materyalleri ve kaynakları, etkili bir yöntem olarak eğitimleri destekleyici özelliklere sahiptir (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 134-135). Uzaktan eğitimin Covid-19 döneminde

özellikle lisans ve yüksek lisans öğrencileri için hızlı bir şekilde adapte olunan öğretim profili olduğu bilinmekle birlikte ilköğretim ve ortaokul dönemleri için aynı durumun etkinlik kazandığından bahsedilememektedir. Bulut ve Susar Kırmızı (2021:1) çalışmalarında uzaktan eğitimin Türkçe dersine ilişkin sonuçları, Covid-19 süreci için incelenmiştir. İlkokul öğrencilerine yönelik yapılan bu çalışma sonucunda, uzaktan eğitimde kontrol sorunlarının yaşandığı, hareketsizliğin olduğu, düşük motivasyon etkisi yarattığı, eksik katılımların artış gösterdiği belirlenmiştir. Dolayısıyla uzaktan eğitim sürecine ilkokul ve ortaokul öğrencilerinin adapte olmaları sırasında yaşadıkları zorlukların fazla olduğu tespit edilmiştir.

3.2.3.Covid-19 Pandemi Döneminin Eğitim-Öğretim Üzerindeki Küresel Sonuçları

Covid-19 pandemi süreci, küresel düzeyde sonuçlar yaratabilecek potansiyele sahip bir salgındır. İnsanlığı derinden etkileyen Covid-19 pandemisi, ekonomik yönüyle ve sosyal haliyle etkinlik kazanmıştır. Küresel düzeyde mali krizler, Covid-19'un zaman içerisinde gösterdiği etkiyle birlikte artmıştır. Birçok ülkede bilgisayar, internet ve diğer çevrimiçi platformlardaki eksiklikler, bazı ülkelerde erişim ve fırsat sorunu yaratmıştır. Diğer yandan olağanüstü veri maliyetinin küresel düzeyde etkili olduğu ifade edilebilmektedir. Dijital sınıf ortamı gelişmeleri istenen düzeyde bir etki yaratmamaktadır. Dijital kullanılabilirliğe, yetkinliğe ve kültüre sahip olan öğrenciler ile öğretmenler de dâhil olmak üzere, değerli bir etkileşim kurulması zorlaşmıştır. Küresel düzeyde etkilerin ise eğitimde dijitalleşme başarısı kadar bir sonuç elde edebildiğinden bahsedilebilmektedir (Balcı, 2020: 76-77). Küresel boyut ve salgın sonuçları ise, uzaktan eğitim uygulamalarında internete erişimin artırılmasına zemin hazırlayan bir etki göstermiştir. Canlı ders sürelerinin düzenlenmesini, teknolojik altyapının iyileştirilmesini gerektiren sonuçlar, küresel düzeyde ele alınabilecek bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Küresel salgından kaynaklı düzeyde birçok okulda, geçici olarak eğitim sürecine ara verilmiştir. Eğitimin kesintisiz sürdürülmesi için Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu çalışmalar başlatmış ve eğitimde süreklilik önemli bir durum olarak kabul edilmiştir. Ancak internet erişiminin küresel ölçekte bir etki yarattığı bilinmektedir (Can ve Ozan, 2021: 1553-1556). Dolayısıyla küresel etkileri açısından

Covid-19 pandemi süreci, eğitim ve öğretimi önemli düzeyde etkileyen salgın olarak değerlendirilmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE SORUNLARIN FIRSATLARIN VE EŞİTSİZLİKLERİN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ

Araştırmanın bu bölümünde Covid-19 pandemi sürecinin ortaya çıktığı andan itibaren eğitimde yaşanan değişim ve değişimin getirileri hem yarattığı fırsatlar hem de bu süreçle birlikte gelen sorun ve eşitsizlikler kapsamında incelenecektir. Bu kapsamda bu bölüm Covid-19 pandemi sürecindeki eğitim sistemlerini değerlendirilmesi amacını taşımaktadır.

1.COVID-19 PANDEMİSİNİN EĞİTİM SÜRECİ VE DÖNEMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Pandemi dönemi, eğitim kurumlarına etkisi dolayısıyla hazırlıksız yakalanan bir süreç olarak görülebilmektedir. Yüz yüze eğitimlere ara verilerek uzaktan eğitim süreçlerine başlanmıştır. Dijital ortamda bu eğitimler, ‘erişim’ problemi sorununun yaşanmasına etki gösterecek bir ortam yaratmaktadır. Ancak bununla birlikte pandemi sürecinin eğitimde yeni fırsatları getirdiği, uzmanlar tarafından yapılan değerlendirmelerdir. Dijital araçların kullanılması ile birlikte daha nitelikli eğitimlerin alınabileceği üzerinde durulmakta ve bu gelişmelerin de yakalanabileceği belirtilebilmektedir. Uzun vadede sorunların biteceği ve dijital ortamda hem çevrimiçi hem de çevrimdışı eğitim imkânları yaratıldığında, önemli gelişmelerin eğitim sürecinde yaşanabileceği ifade edilebilmektedir. Uzaktan eğitim için alternatif yolların oluşturulması ve belirlenmesi, Covid-19 süreci dikkate alındığında eğitimde dönüşüm çalışmalarının başladığına değinilebilmektedir (Ülger, 2021: 393-396).

Uzaktan eğitimin Covid-19 pandemi döneminde değerlendirilmesi ve bu kapsamda yaşanan problemlere odaklanması, ilerleyen süreçlerde fırsatların oluşturulabileceğini göstermektedir. Özellikle de eğitim sürecinde yaşanan eşitsizliklerin önlenmesi maksadı ile eğitim kalitesinin artırılması gerektiğine değinilebilir. Eşit olanaklarda teknolojiye sahip olmayan öğrencilerin eğitim alması zorlaşmaktadır. Fırsat eşitliklerinin yaratılması, teknoloji tabanlı hizmet anlayışının geliştirilmesi gibi çalışmalara değinilmesi, uzaktan eğitim sürecinin kalitesini artıracak unsurlardır (Can, 2020: 15; Ülger, 2021: 395-

396). Covid-19 pandemisi, eğitimde eşitsizliklerin olduğunu göstermiştir. Toplumsal tabakalar halinde bu konu incelendiğinde, özellikle de toplumun bir bölümünün kaynaklara ulaşması ve yararlanması söz konusuysen diğer bölümünün herhangi bir kaynağa erişmesi söz konusu değildir. Covid-19 dönemi göstermiştir ki, ülkelerin tamamında eğitim kurumlarının işlevlerini gözden geçirmeleri ve çalışmalar yapmaları gerekmektedir (Yıldız ve Akar Vural, 2021: 556). Buna göre Covid-19 pandemi döneminin eğitim sürecine sağladığı en büyük katkının fırsatları oluşturmada eksiklikleri görme ve eşitsizlikleri önleme bağlamında sorunları çözmeyi hedeflemesidir.

1.1.TEKNOLOJİ KULLANIM BECERİSİNİN EĞİTİM SÜRECİNE ETKİ GÖSTERMESİ

Covid-19 eğitim sürecinde alınan önlemler ve sosyal mesafenin korunması gerekliliği, okulların tatil edilmesine ortam hazırlamıştır. Teknolojik ve fiziki olanaklarla alınan önlemler, uzaktan eğitimlerin gerçekleştirilmesini zorunlu kılmıştır. Burada özellikle de Covid-19 pandemi sürecinde teknolojik donanımların varlığı ve kullanımı sorunu yaşanmış, burada okul müdürlerinin teknolojik liderlik becerileri de dikkate alınmaya başlanmıştır (Kavrayıcı ve Kesim, 2021: 1046-1049). Teknoloji kullanım becerisinin pandemi döneminde hem okul yöneticileri ve öğretmenleri hem öğrenciler hem de veliler için önemli olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda herkesin teknoloji kullanım becerisine sahip olması gerekirken özellikle de öğretmenlerin bu konuda doğrudan bilgi ve beceri yükümlülükleri bulunmaktadır. Kaya ve Akın Işık (2021:76) çalışmalarında, öğretmenlerin teknoloji kullanım becerilerini güçlendirmeleri, öğrencilerle etkileşimi sağlayabilecek düzeyde alternatiflerin oluşturulmasını ve öğrencilerin performanslarını eşit ve adil şekilde değerlendirmeleri gerekmektedir. Bu kapsamda yeni yaklaşımların eğitim sistemleri anlayışına yönelik geliştirilmesi önemlidir.

Teknoloji kullanımı, farklı yöntem ve tekniklerin dâhil edilerek geliştirilmesi gereken bir beceridir. Bu becerinin elde edilmesi açısından dijital ürünlerin kullanımına yaklaşım da takip edilmesi gereken detaylardır. Sınıf öğretmenlerinin bu ürünleri kullanımlarını “orta” düzeyde bulan araştırmacılar, dijital içerik kullanımındaki eksikliklerin önemli bir sorun olduğuna değinmişlerdir. Dolayısıyla öğretmenlerin teknoloji kullanım becerisini, dijital içeriklerin kullanım seviyelerini artırmaları tavsiye edilerek değerlendirilebilmektedir (Erbaş, 2021: 362). Salgın dönemi dikkate alındığında, Covid-

19 pandemi sonrası için de uygulamaların ve çalışmaların aynı doğrultuda geliştirilmesi üzerinde durulması gereken konulardan biridir. Dolayısıyla teknoloji kullanım becerisi kadar öğretmenlerin bilgi yükümlülükleri açısından ders eğitim sürecindeki yardımcı etmenlerin tamamına dair bilgi sahibi olmaları ve dijital ürünleri kullanım becerilerini geliştirmeleri gerekmektedir.

Başaran ve diğerleri (2021:4621), çalışmalarında teknoloji kullanım becerisinin önemi üzerinde durulmuş ve günlük hayatta doğru bir şekilde teknolojiyi kullanabilecek beceriye sahip olunması gerektiğine değinilmiştir. Teknoloji becerisine sahip olamayan öğretmenlerin ise öğrencilere aynı beceriyi kazandırmaları da zordur. Bu bağlamda öğretmenin yeterliliği, öğrencinin teknoloji bilgisi ve kullanım becerisi üzerinde de etkili bir faktördür. Dolmaz ve Metin (2021:110) çalışmalarında ise ebeveynlerin Covid-19 dönemindeki değerlendirmeleri ve teknoloji kullanımına ilişkin yorumları, çocukların sosyal çevreden kısıtlanmalarından dolayı teknolojiye eğilimlerinin de artış gösterdiği yönünde olmuştur. Bu gelişme de önem arz etmektedir. Çünkü bilinçli teknoloji kullanımının dışına çıkan uğraşların da öğrencinin eğitim hayatı için ciddi sorun yaratabileceği bilinmektedir.

1.2.COVID-19 PANDEMİSİ VE İNTERNETE DAYALI UZAKTAN EĞİTİM İLİŞKİSİ

Covid-19 pandemi döneminde uzaktan eğitim, ilk defa ve zorunlu olarak uygulanan bir eğitim-öğretim olarak tercih edilmiştir. Uzaktan eğitime geçişin herkesi hazırlıksız yakalaması, teknoloji ve diğer alt yapıların desteklenmesini gerektirmektedir. Derslerin karşılıklı etkileşimi sağlayabilecek şekilde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Aynı yönde alternatiflerin kanalların oluşturularak öğrenci performanslarının da eşit ve adil şekilde karşılanması hedeflenmelidir. Yeni yaklaşımların geliştirilmesi, eğitimde eşitsizliklerin önlenmesinde ve fırsatların yakalanmasında önemli bir yere sahiptir (Kaya ve Akın Işık, 2021: 76). Uzaktan eğitime dayalı süreçler, internet ortamında gerçekleştirilen eğitimler olduğundan, Covid-19 pandemi döneminde yarattığı sorunların belirlenerek ilerleyen süreçler için çözümlenmesi gerektiğine değinilmektedir. Yurtsever ve diğerleri (2021: 57) tarafından geliştirilen çalışmada, internette bulunmanın yoğunluk yarattığı süreç olarak Covid-19 pandemisi, eğitim süreci için belirli sonuçları yaratmaya dayalı incelenmiştir. Buna göre eğitimin verilme zamanı, yeri, süreci, yaşam boyu öğrenmede teşvik etme rolü,

geleneksel ve çevrimiçi öğrenme arasında çizginin sorgulanmasını etkilemiştir. Bu sonuçlar ve etkileri, Covid-19'un internete dayalı uzaktan eğitim ilişkisini sorgulamaya neden olan unsurlardan biridir.

2.EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜME KATKI AÇISINDAN COVID-19 PANDEMİ SÜRECİ

Covid-19 pandemi döneminde, öğretim sürecinin uzaktan eğitim şekline dönüşmesiyle birlikte akademik gelişimlerin devam ettiği internet ortamından daha çok yararlandığı ifade edilebilmektedir. Genel olarak uzaktan eğitimin dersleri kayıt altına alarak sürekli bir eğitim şeklini oluşturmaya katkısı, hedefe dönük ödevlerin verilmesine yönelik etkisi gibi birçok detay, eğitimde dönüşümlerin internet ortamından devam ettirilmesine olanak tanımıştır (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 139). Etkileşimli ve teknoloji destekli eğitim şekli/süreci, etkinliklerin verimli şekilde yapılmasına olanak tanıyabilmektedir. Burada ise genel bağlamda eğitimde yaşanan dönüşüm, uzaktan eğitimde farklı uygulamaların ön plana çıktığı uygulamaların artmasına aracılık etmiştir (Bulut ve Susar Kırmızı, 2021: 7-18). Genel olarak uzaktan eğitimin öğrencilerin hem virüsten korunmasında hem de eğitim sürecinin devam etmesine sağladığı katkı da önemli bir faktördür (Balcı, 2020: 80). Bu gibi durumlar ve görüşler çerçevesinde motivasyon, performans, verimlilik gibi faktörler üzerinde uzaktan eğitimin hem öğretmen hem de öğrenci için sonuçlarının olduğu belirtilebilmektedir. Genel olarak uzaktan eğitim sisteminin önemli bir sistem olarak kabul edildiğinden bahsedilebilmekle birlikte olumsuz sonuçlarının da hazırlıksız yakalanmadan kaynaklı yaşandığı bilinmektedir. Burada sadece öğrencilerin adaptasyon sorunu yaşanmamış, öğretmenlerin de teknoloji kullanım becerilerinin önemli bir faktör olduğu görülmüştür.

2.1.ÖĞRETMENİN MOTİVASYONUNA VE PERFORMANSINA ETKİSİ

Öğretmenlerin Covid-19 pandemi döneminde verdikleri ders eğitimleri, uzaktan eğitim içinde senkron ders süreci için problemlerin yaşandığını göstermektedir. Bu amaçla çözüm önerilerinin sunulması, motivasyon ve performans üzerinde olumsuz etki yapan faktörlerin belirlenmesine değinen araştırmalar yaygın şekilde sunulmuştur. Yöntem ve tekniklerde değişikliklerin yapılması, öğrencilerle sağlıklı bir iletişim kurulmasına bağlı çalışmaların geliştirilmesi, teknolojiden kaynaklı problemlerin ortadan

kaldırılması, öğrenme eksikliklerinin talep edilerek en kısa zaman içerisinde çözümlenmesi gibi farklı önerilerde bulunulmuştur (Bıyıklı ve Özgür, 2021: 141).

Eti ve Karaduman (2020:635-648) çalışmalarında, öğretmenlerin pandemi döneminde en önemli motivasyon ve performansları, uyum sağlayabilecek yetkinlikte olmalarına dayalı açıklanmaktadır. Kendilerini eğitim döneminde yeterli hissetmesi gereken öğretmenler, zorlukların üstesinden gelebilecek bilgi birikimi ve motivasyona da sahip olmalıdır. Motivasyon eksikliklerini hissettiklerini belirten öğretmenlerin, deneyim eksikliklerinden kaynaklı olarak bu sorunu yaşadıkları üzerinde durulabilmektedir. Bu kapsamda öğretmenlerin motivasyon ve performans sorunlarının nedenleri arasında öne çıkan asıl konu deneyim eksikliği olmakla birlikte, verimin istenen düzeyde alınmasının da önlenmesi bunun temel sonucu şeklinde ifade edilebilmektedir.

2.2.ÖĞRENCİNİN MOTİVASYONUNA VE VERİMLİLİĞİNE ETKİSİ

Uzaktan eğitim sürecinin avantajlı olup olmadığı üzerine yapılan çalışmalar, öğretmen ve öğrenci motivasyonu üzerinden açıklanmaya çalışılmaktadır. Bu konuda Covid-19 pandemi döneminin hazırlıksız durum olarak gelişmesi, öğrencilerin sorun yaşamasına ve motivasyonlarının düşmesine neden olmuştur. Öğrencilerin ev ortamında kendilerini disipline etmelerinin de zorluğuna değinen veliler, okuldan uzak olmanın motivasyonlar üzerinde olumsuz bir sonuç doğurduğunu görmüşlerdir. Bu nedenle uzaktan eğitim sırasında göz kontağının doğrudan öğrenci ile kurulamaması, motivasyon ve sosyalleşme faktörlerinin etkisi, olumsuz bir etki olarak gösterilmiştir (Şen ve Kızılcıoğlu, 2020: 243). Bu bağlamda öğrenci motivasyonları ve performansları üzerinde olumsuz etkilerin yaşandığı kabul edilebilmektedir.

Covid-19 salgını, her yaşta grubu etkilemiştir. Motivasyon ve performans açısından bu durum, eğitim sürecinde etkisini göstermiştir. Öğrencilerin akademik başarıları, öğrenme tarzları ve yaratıcılıkları üzerinde önemli bir faktör olan motivasyon, performans düzeyi üzerinde belirleyici etkidir. Bu faktörler kişiden kişiye değişebilmekle birlikte öğrencilerin psikolojik anlamda çöküş yaşadıkları belirtilebilmektedir. Derslere ait başarı oranlarında azalmalar ise beklenen durumlar arasında yer almıştır. Covid-19 kaygısından kaynaklı başarısızlığın yaşanabilmesinin yanı sıra, uzaktan eğitim sürecinin de bu açıdan motivasyon problemi yarattığı ifade edilebilmektedir (Örk Özel, Veysikarani ve Koşar Taş, 2021: 270-271). Uçar ve Mazlum

(2020) çalışmalarında ise uzaktan öğrenmenin avantajları ve dezavantajları üzerinde durularak motivasyon değerlendirmesi yapılmıştır. Buna göre yaşanan motivasyon kaybı, başarısızlıkların yüksek oranda yaşanmasına ve okulu bırakmasına yönelik meydana gelmiştir. Hastunç (2020:314) ise çalışmasında, ciddi motivasyon eksikliklerinin Covid-19 pandemi döneminde yaşandığı üzerinde durmaktadır. Derslere katılımların azalması ve aktif olarak ödevler ile görevlerin yerine getirilmesinde yaşanan problemlerin fazla olduğu ifade edilmekle birlikte bu konu için öğretmenler, ebeveynler de çocukları uzaktan eğitime devam etme durumunda kontrol edemediğini ifade etmektedir. Bu çerçevede motivasyon kaybına yönelik yaşanan bu tür problemler, bir davranışın ortaya koyulması sırasında motivasyonun özellikle de eğitim için gereklilik olduğu yönünde değerlendirme yapmıştır. İçsel veya dışsal faktörlerden kaynaklı motivasyon incelenmeli, eğitim gerekliliğine bağlı birtakım çalışmaların da yine aynı şekilde yapılması gerekmektedir.

3.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE SORUNLAR

Eğitim sürecinin uzaktan öğretim şeklinde yönetilmesinin bir zorunluluk olduğu Covid-19 pandemi dönemi, derslerin ve velilerin öğrencileri takip edebilme durumlarına yönelik belirli sorunlar yaşattığı ifade edilebilmektedir. Öğrencilerin genellikle takip edilebildiği dikkat çekmekle birlikte, uzaktan eğitimi engelleyen sorunların da yaşandığı ifade edilen konulardan biridir. Bu sorunlar arasında bilgisayar donanım araçlarının eksikliği, sık sık internet bağlantısının kesilmesi, aileden kaynaklı sorunların yaşanması, iletişimin kurulmasının öğretim sürecinde zorluğu ve devam eden süreçte etkililiği önemli bir faktördür. Aileden aileye değişebilmekle birlikte bu tür sorunların yaşanabildiği üzerinde durulabilmektedir (Buluk ve Eşitti, 2020: 290). Dolayısıyla Covid-19'un eğitimde yaşanan sorunlara yönelik etkileri fazladır. Bu kapsamda eğitimde yaşanan dönüşümde sorunlar genel olarak şu konular için de incelenebilmektedir:

- Öğrenme kaybında artışlar,
- Devamsızlıkların artması,
- Ders katılımlarında azalmalar,
- İletişim süreçlerinin istenilen yeterlilikte olmaması,
- Eğitim sırasında yaşanan bağlantı sorunları,

- Öğretmenin teknolojik bilgi açısından yetersizliği,
- Öğrenci motivasyon sorunları ve iyi oluş halinin azalması.

Maddelerde sıralandığı üzere Covid-19 pandemi döneminin yarattığı sorunlar, eğitim sürecini olumsuz düzeyde etkilemektedir. Ders katılımlarına dayalı problemlerde yaşanan artışların ders katılımını zorlaştırma gibi etkenlerin temelinde motivasyon düşüklüğü olmakla birlikte uzaktan eğitimlerin ciddi sorun yaratabildiği ifade edilebilmektedir. Bu açıdan sorunların kısa ve uzun dönemli etkiler yarattığına değinilebilmektedir. Yıldız ve Akar Vural (2021: 556) çalışmalarında, her öğrencinin daha farklı şekilde etkilendiği, bunun etkisi olarak ise toplumsal tabakalara dayalı farklılaştığı kabul edilebilmektedir. Ülkelerin eğitim kurumlarının işlevleri yerine getirme ve yönetme sırasında potansiyel açıdan yapılabilecek değerlendirmeler, dezavantajlı öğrencilerin belirlenerek eğitim sistemi ve politikalarının oluşturulmasını gerektirmektedir.

3.1.ÖĞRENME KAYBININ ARTMASI

Covid-19 salgınının etkisiyle eğitim sektöründe en önemli adımlardan biri, okulların kapatılması olmuştur. Bu durum öğrenme kaybına neden olmakla birlikte, uzaktan eğitim süreci açısından da teknolojik altyapı yetersizliği ve internet kullanım imkânı olmayan öğrenciler için problemler doğurabilecek etkiye sahip olduğu ifade edilebilmektedir. Bu durumlar genel bağlamda öğrenme kaybını artıran faktörlerdir. Kısa süreli çözüm önerilerini geliştirmek amacıyla pandeminin yarattığı olumsuzlukların azaltılmasında, krizi fırsata çevirmenin, uzaktan eğitimle gerçekleştirilmesi hedeflenmiştir. Öğrencilerin öğrenme kaybının azaltılması amaçlanmıştır. Ancak öğrenme kaybı, öğrencilerin eğitim süreçlerinde büyük kesintilerin imkânlar çerçevesinde değerlendirildiğinde, birtakım eksiklik ve kaynak yetersizliği dolayısıyla öğrenme kaybında artışlar yaşanmıştır. Ayrıca pandemi döneminde öğrenme kaybı, öğrencilerin düşük motivasyonlarından kaynaklı da yaşanan bir sorundur (Balcı, 2020: 77-80). Dolayısıyla uzaktan eğitim, öğrenme süreci açısından bazı durumlara bağlı olarak dezavantaj etkisi gösterdiği ve öğrenme kaybının da öğrencilerin okul ortamından uzak kalmalarının sonucu olarak yaşandığı belirtilebilir. Edinilen bilgilerin unutulması, isteksizlik, öğrendiklerinin geri getirilememesi gibi temel sorunların kaynağı, öğrenme kaybında yaşanan artışların da birer nedenleridir. Eğitim-öğretim faaliyetlerine ara verilmesi, uzaktan eğitimin istenilen performansı

sağlayamaması durumları, öğrenme kaybındaki artışların temel sonuçları olarak ifade edilebilmektedir (Baz, 2021: 25-26). Uzaktan öğretim sürecinde öğrenme kaybının yaşanması ile sınırlı kalmayan ve salgının da motivasyon değerini düşüren etkileri, öğrencilerin eğitim sürecinden verim almasını önleyen durumlardan biri olarak görülebilir.

3.2.DEVAMSIZLIĞIN ARTMASI VE DERS KATILIMLARINDA AZALIMDA YAYGINLAŞMA

Uzaktan eğitim sürecinin avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır. Devamsızlıkların yaşanması ve ders katılımında azalmaların meydana gelmesi, sürekliliğin sağlanmasında isteksizlik sonucu yaratmaktadır. Aktif katılım yetersizliğinin de fazla düzeyde olması, ortam yetersizliğinden kaynaklı bir sonuçtur. Bu durum öğrenci kontrollerinin sağlanması açısından etkili bir ortamın oluşturulamadığını da göstermektedir (Özdoğan ve Berkant, 2020: 20-28). Bu bağlamda sanal sınıflarda eğitim sürecinde öğrenciyi takip sürecinin zorlaşması ve internete erişim ya da teknoloji imkânlarının yetersizliği, Covid-19 salgın döneminden kaynaklı sorun ve durum olarak olumsuz etkileriyle karşımıza çıkmaktadır. Bulut ve Susar Kırmızı (2021:4) çalışmasında ise bu durum, çevrimiçi derse girme sırasında yaşanan sorunlar açısından ele alınmıştır. Dijital araçların eksikliğinden kaynaklı olarak devamsızlıkların arttığı ve bunun bir sonucu olarak da ders katılımlarında azalmaların yaşanabildiği görülmüştür. Özellikle de köylerde ve büyük şehirlerdeki kenar mahallelerde bu sorunlar fazla olmuş, etkileri de aynı şekilde yansımıştır. Bu nedenle böyle bir sorun, uzaktan eğitimde Covid-19 pandemi döneminde önemli sorunlardan biri olarak görülebilir.

3.3.İLETİŞİM SÜREÇLERİNE OLUMSUZ ETKİLERİ BAKIMINDAN SONUÇLARI

Covid-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecinin başlamasıyla öğrenciler-öğretmenler arasında iletişim sorunları yaşanmıştır. Burada özellikle de velilere büyük sorumluluklar düşmüş, öğrenme kayıpları açısından öğrenciler dezavantajlı olmuşlardır. Ailelerin öğrencilere yardımcı olabilmesi amacıyla yararlanabilecekleri etkinliklerin geliştirilmesi ve rehberliklerin veliler aracılığıyla da oluşturulması gerekmiştir (Baz, 2021: 32). İletişim sorunu, genel olarak ilköğretim ve ortaokul eğitim dönemlerinde etkisini daha fazla düzeyde hissettiren bir konudur. Yüz yüze etkileşimin yerini alamayan uzaktan eğitim,

sanal sınıflardan etkin ve kaliteli öğretim sürecinde olumsuz bir etki yaratabilmektedir. Özdoğan ve Berkant (2020) çalışmalarında ise iletişim ve etkileşim yetersizliği açısından Covid-19 salgın dönemi değerlendirilmiştir. Uzaktan eğitimin çoğunlukla belirtilen dezavantajları olarak görülebilmekle birlikte hazırlıksız durumların da öne çıkan bir konu olduğu ifade edilebilmektedir. Uzaktan eğitimde iletişimin sanal sınıflar dışında e-posta ve çevrimiçi forumlarla sağlanması, etkili iletişim sürecinin oluşturulmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle iletişim yetersizliğinin etkisi ve sonucu da aynı şekilde artmaktadır.

3.4.EĞİTİM SIRASINDA YAŞANAN BAĞLANTI SORUNLARI

Uzaktan eğitim şekli, iletişim kalitesinin düştüğü ve etkileşimin azaldığı bir durum olarak Covid-19 pandemi sürecinde etkisini yansıtmaktadır. Öğrenciler arasında iş birliğinin de pandemi öncesinde olduğu gibi devam etmediği, sorunların artış olabileceği tahmin edilmiş, bu durum uzaktan eğitim sırasında beklenen unsurlardan biri olmuştur. Ayrıca gelişmiş teknolojiden yoksun olmanın bir sonucu olarak da öğretim performansının azalış gösterebildiği, bunun ise özellikle de internet bağlantısı olmayan öğrencilerde daha çok yaşanabileceği bilinen durumlardan biridir. Uzaktan eğitim bu şekliyle dezavantaj etkisi yaratmıştır (Ülger, 2021: 396). Uzaktan öğrenme sırasında alternatif seçeneklere erişim açısından sorun yaşayanlar, bağlantı kurma imkânları bulunmayanlar, eğitim sırasında kaybın daha fazla yaşanmasına neden olmuşlardır. Ekonomik fırsatların azalması da bu kapsamda etkisini fazla gösteren bir gelişme olmuştur (Balcı, 2020: 78). Buna göre eğitimde fırsat eşitliğinin oluşmasına zarar veren bir durum olarak bağlantı sorunlarının yaşanması ve bununla birlikte öğretim sürecinde kaliteli bir eğitim anlayışından uzak kalması, olumsuz sonuçlar yaratmıştır.

3.5.ÖĞRETMENİN TEKNOLOJİK BİLGİ AÇISINDAN YETERSİZLİĞİ VE SONUÇLARI

Uzaktan eğitimde yaşanan sorunlar arasında öğretmenlerin uyum sağlama becerilerinin düşmesi yer almaktadır. Öğretmenlerin teknoloji yeterliliklerinin istenilen düzeyde olmamasına bağlı olarak canlı dersleri gerçekleştirmede sorun yaşadıkları ve öğrencilerle iletişim kurmada da problemlere maruz kaldıkları belirtilebilmektedir. Bu nedenle de öğretmenlerin teknoloji ve programları kullanma yetersizliklerinin sonuçları,

gerekli bilgi birikimine de sahip olmadıklarını, uzaktan eğitim sürecinin ise istenilen şekilde bir sonuç elde edemediğini göstermesi yönüyle önemli bir konudur. Öğrencilerin de yeterli düzeyde verim almasını zorlaştıran bir etki yaratması dolayısıyla önemlidir (Özçelik, 2022: 28). Öğretmenlerin uzaktan eğitimde mesleki açıdan yetersiz hissetmelerine yönelik bir sonuç da meydana gelebilmektedir. Bu ise Sezen Gültekin ve Akgün (2021) çalışmalarında belirli parametreler çerçevesinde incelenmiştir. Buna göre deneyime, yardım sunmaya, iletişime, öğretim yöntemine dayalı yetersizliklerin fazla olma ihtimali, uzaktan eğitim sürecinden verim alınmasını azaltan bir etki doğurmaktadır. Bu bağlamda uzaktan eğitim kapsamı ve etkileri, istenilen ölçüde bir katkının da alınması durumunu zorlaştırmaktadır.

3.6.ÖĞRENCİ MOTİVASYONUNUN AZALMASI VE İYİ OLMA HALİNDE YAŞANAN SORUNLAR

Uzaktan eğitimin önemli etkilerinden biri, öğrenme kaybının azalmasıdır. Salgın dönemi ve sonuçları itibarıyla eğitim üzerindeki olumsuzlukları, etkileşimin doğrudan kurulmamasına dayanılarak öğrenci motivasyonunda azalma etkisi oluşturan bir gelişme yaratmıştır. Burada özellikle de ebeveyn desteğinin önemi ve eğitim çalışmalarında telafi uygulamaların gerçekleştirilmesi, motivasyonun yükseltilmesi amaçlı bir etki yaratabilen etkiye sahiptir (Baz, 2021: 27). Aynı zamanda duyuşsal eksikliklerin bir sonucu olarak da motivasyon kayıplarının yaşanabildiği kabul edilebilmektedir. Etkileşim açısından yetersizliğe, duygusal bağ kurmada sorunlara ve böylece motivasyon düşüklüklerine etki edebilecek bir sonuç yaratmaktadır (Özdoğan ve Berkant, 2020: 21). Bu durumların bir etkisi ve sonucu, iyi olma halinin de azalmasına neden olmuştur. Bir başka açıdan, riskler ve sosyal kısıtlamaların psikolojik açıdan etkileri, yine iyi olma halinin ve motivasyonun azalmasına etki edebilecek bir unsurdur. Böyle bir durumda eğitim sürecinden de istenen oranda verimin alınması zorlaşmaktadır.

4.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE FIRSATLAR

Covid-19 sürecinde uzaktan eğitim süreci hem dezavantaj hem de avantajları kapsamında incelenebilmektedir. Eğitimde fırsatlar ya da eşitsizlikler çerçevesinde bu konu dikkate alındığında, fırsatlar arasında süreç yönetiminde destekleyici bir araç olduğu, ders saatlerini takip etmede kolaylık sunduğu, ders kayıtlarına erişme sırasında

etkili olduğu, sınav ve ödev materyallerine ulaşmada kolaylık sağladığı belirtilebilmektedir. Buna göre genel olarak yeterli imkânların olması halinde katkılarının da fazla olabileceği ifade edilebilmektedir.

4.1.EĞİTİMDE SÜREÇ YÖNETİMİNDE DESTEKLEYİCİ ARAÇLARIN KULLANIMI

Uzaktan eğitim sürecinde yönetim uygulamalarında destekleyici araçların tercih edilmesi, öğretim süreçlerini zenginleştiren bir unsur olarak görülebilmektedir. Teknolojinin eğitim sürecinde en uygun araç olarak hazırlanması ve öğretim sürecini destekleyici bir unsur olması, etkin eğitim olanaklarının oluşturulmasında önemli bir yere sahiptir. Öğrencilerin en iyi şekilde verim alabileceği eğitim olanakları, dijital araçların destekleyici bir araç olarak kullanımı çerçevesinde ele alınabilmektedir (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 136). Eğitim süreçlerinin yönetiminde planlı çalışmaların yapılmasının gerekliliği önemli bir unsurdur. Bu amaçla geliştirilen uygulamaların planlı bir süreci takip etmede etkili bir faktör olduğu kabul edilebilmektedir. Uzaktan eğitim sürecinde de öğrenme becerilerinin iyileştirildiği uygulamalar geliştirilmelidir. Öğrenilen bilgileri destekleyici uygulamalar, uygun platformlardan yararlanma olanaklarına sahip olan ortamları yaratmaktadır. Bunun yanı sıra ise teknoloji kullanımı, öğrenme yönetim sistemlerinde canlı ders araçlarının kullanım ya da bilgisayar erişim olanaklarının öğrencilerin devamlı öğrenmesine yönelik katkı, uzaktan eğitimde planlı/sistemli çalışma örneklerinin geliştirilebileceğini gösteren özelliklere sahiptir (Bozkurt, 2020: 117-119). Eğitim sürecinde destekleyici araçlardan biri olarak uzaktan eğitim, öğretimi zenginleştirebilecek platformlar aracılığıyla eğitim olanaklarının artırıldığı özellikleri taşımaktadır.

4.2.DERS SAATLERİ VE TAKİBİ AÇISINDAN ETKİLERİ

Uzaktan eğitim sisteminin derslerin performansını artırabilecek özelliklere sahip olması, ders sürecine yönelik katkısıyla ele alınmaktadır. Zaman ve mekândan bağımsız derslerin işlenmesi, derslerin sürekli olarak izlenebilmesi yöneminde sağlanan kolaylıkların öne çıkması, pandemi döneminde eğitim ihtiyacının karşılanmasında önemli bir etki yaratan özelliklere sahiptir. Bilgi teknolojilerinin aktif kullanılmasının da ders süreçlerinin daha etkili bir şekilde işlenmesine katkı sunduğundan bahsedilebilmektedir.

Ders içeriğine en uygun materyallerin kullanılabilmesi, eğitim sürecinin daha başarılı şekilde yönetilmesini sağlamaktadır. Bilgi teknolojilerinin aktif kullanılmaması halinde uzaktan öğretim süreci de istenilen performansı sağlamamaktadır. Bu nedenle ders takibinin farklı platformlarla desteklenmesi ve ders süreçlerinin aktif geçirilmesine yönelik katkı, ders saatlerinin belirli bir ölçüde/zamanda olmasına bağlı bir sonuç vermektedir (Özdoğan ve Berkant, 2020: 13-15). Uzaktan eğitim sisteminin kendine özgü ders tasarımlarını oluşturmaya katkı sağladığından bahsedilebilmektedir. Öğretimde farklı materyalin kullanılabilmesi, farklı mekânlarda öğrencilerin teknolojiyi geliştirmesine ilişkin etkinliğiyle ele alınabilir. Kendine özgü ders tasarımlarının ve yöntemlerinin planlı olarak uygulanabilirliğinin öne çıkması, kurumsal ve yönetsel bir düzenleme olanağı yaratmaktadır. Video, ses, grafik, çoklu ortam teknolojileri gibi unsurlar, uzaktan eğitimin istenilen saatte yapılabileceği ve ders süreçlerinin takibinin geliştirilebileceği bir özelliğe sahiptir (Erpay, 2021: 171-172). Ders saatlerinin öğretmen ve öğrenci açısından uygun planlanması, uzaktan eğitim kalitesini artıracak özelliklere sahiptir. Eğitimin devamlılığı, etkililiği, öğrenci-öğretmen etkileşiminde sürekliliği sağlaması gibi faktörler, uzaktan eğitimi öne çıkaran en önemli detaylardır.

4.3.DERS KAYITLARINA ERİŞİME YÖNELİK ETKİLERİ

Öğrencilerin uzaktan eğitim sırasında materyallere ulaşmasına ilişkin sağlanan kolaylık, çevrim içi derslerin alınmasını ve sisteme yüklenen ders araçlarının ise devamlı olarak kullanılmasını artırmaktadır. Ders kayıtlarına ulaşılabilirlik açısından önemli bir konu, teknolojik altyapının geliştirilmesi gerekliliğidir. Ancak ders sürecinde aksaklıklar yaşansa da ders kayıtlarının kaydedilmesinin sağladığı kolaylıklar, uzaktan eğitim süreci açısından önemli bir detaydır (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 141). Derslerin kayıtlarını yapma imkânı, farklı platformlarda öğrencilerin kaçırdıkları dersleri ya da anlamadıkları dersleri tekrardan dinleyerek anlamalarına yardımcı olan bir araçtır. Okula gelme durumu olmadan ders yapma ve derse bağlanma imkânı sağlanmaktadır (Özdoğan ve Berkant, 2020: 22). Uzaktan eğitim imkân ve olanakları, eşzamansız ders sürecinin başlamasına kayıt işlemlerinin yapılarak geliştirildiği bir durumla yaratılmaktadır. Öğrencilerin ders sürecinde anlamadıkları yerlerle ilgili bilgileri, sürekli izleyerek çözümlayabildikleri ve bununla birlikte uzaktan eğitim platform araçlarının kullanılarak ders kayıtlarına erişimin etkili bir araç olarak tercihi sağlanabilmektedir. Derslerin yürütülmesinde aynı şekilde

PDF dosyalarının kullanılarak da öğretmenlerin bilgi ve becerilerinin aktarıldığından bahsedilebilmektedir. Videoların sisteme yüklenmesi ve ders belgelerinin kullanılarak etkili bir eğitim sürecinin kazanımı, uzaktan eğitimde önemli bir avantajdır (Yağız, 2021: 46).

4.4.SINAV VE ÖDEV MATERYALLERİNE ULAŞIMDA KOLAYLIKLAR

Uzaktan eğitimde destekleyici araçlar olarak farklı materyallerin kullanılması, ödevlerin yapılması sırasında ve öğrencilerin derslere hazırlanması sırasında önemli yere sahiptir. Böylece öğrencilerin dersten kopması, derse eğiliminin artması, ödevlerin devamlı olarak dersi daha iyi anlama profilinde sunulmasına yardımcı olması kapsamında ele alınabilir. Uzaktan eğitimin ödev materyallerine ulaşmada sağladığı kolaylıklar bu çerçevede öne çıkmaktadır (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 134). Web tabanlı sınav ortamının etkisi, uzaktan eğitimde öğrencilerin ölçme-değerlendirme açısından bilgilerinin kontrol edilmesi açısından önemlidir. Eğitimin devamlılığı ve bilgilerin öğrenilme düzeyinin incelenmesi açısından gerekli bir husustur. Ancak hem ödevlerin gereğinden fazla verildiğini hem de sınavlarda kopyanın fazla olduğunu belirten öğrencilerin yaygın olması, bu kapsamda uzaktan eğitimin kolaylaştırıcı bir faktör olmasına ek olarak sorunların da yaşanabilecek durumlara neden olduğundan bahsedilebilmektedir (Yağız, 2021: 43-46). Öğrencilerin dijital ortamdaki kaynakları kullanma durumuna ilişkin yönelimleri de önemli bir husus olarak görülebilmektedir. Erpay (2021:185) tarafından 183 öğrenciye uygulanan araştırmada, ders, proje ve ödev hazırlama sürecinde dijital ortamdaki kaynakların kullanım oranının, %57,2 olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin çoğunluğunun dijital ortamları kullanmaya bir adım attığı ifade edilebilmektedir. Bu bağlamda uzaktan eğitim, öğrenme sürecini ödev ve proje geliştirmeye yönelik sağlamaktadır.

5.COVID-19 PANDEMİSİ VE EĞİTİMDE YAŞANAN DÖNÜŞÜMDE EŞİTSİZLİKLER

Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimle birlikte elde edilen kazanımların yanı sıra eşitsizliklerin de olduğundan bahsedilebilmektedir. Bunlar ise eğitim süreçlerinde fırsat eşitsizliklerinin yaşanması ve derinleşmesi, teknolojik altyapı imkânlarının yetersizliği, ders sürecine interaktif katılımı kısıtlılıkların olması, eşitsizliklere dayalı

eğitimlerin yaşanması veya internet yokluğunun ya da ev ortamından kaynaklı sorunlar şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu doğrultuda eğitimde yaşanan dđnüşüm sırasında eğitsizliklerin etkisi de öğretimi engelleyen faktörler şeklinde belirtilebilmektedir.

5.1.EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTSİZLİKLERİNİN YAŞANMASI VE DERİNLEŞMESİ

Teknoloji kapsamında fırsat eğitsizliği, eğitime erişimin önüne gečen bir konudur. Eđitim teknolojilerine sahip olabilme açasından fırsat eğitsizliğini yaşayan öğrencilerin, öğretim profilinde önemli sorunlar yaşadıkları kabul edilebilmektedir. Eđitim sistemindeki temel sorunlar içinde ise bu, öğrencilerin eğitimiyle eđit erişimlerini sağlayabilecek olanakların yaratılmasının önüne geçilmesi demektir. Diđer bir ifadeyle salgın süreci, eğitim sistemi içindeki fırsat eğitsizliklerin daha net şekilde görölmesine ortam hazırlamıştır. Eđitliklerin eğitim sisteminde başarılı bireylerin oluşmasına yönelik katkısı, fırsat ve imkân açasından tanınan olanaklar çerçevesinde ele alınabilmektedir. Bu nedenle eğitimde fırsat eğitsizliği, öğrenme sürecinin iyileştirilmesi ve öğrencilere olanakların yaratılması temelinde önemli bir konudur (Işık ve Bahat, 2021: 499). Fırsat eğitliğinin oluşturulmasında öncelikle kaynakların oluşturulması, daha sonra ise erişim imkânının artırılması gerekmektedir. Fırsat eğitliği politikasının uzaktan eğitim için gerekliliği, eđit olmayan koşullar altında yaşayanlar için daha çok değerlendirilen bir konu olmuştur. Farklı sosyo-ekonomik düzey ve sonuçları, kişilerin/toplulukların bilgi iletişim teknolojilerini kullanmaları sırasında dijital eğitsizlik yaşamalarına zemin hazırlayan bir gelişmedir. Dijital eğitsizlikler, var olan eğitsizlikleri derinleştirmektedir (Pınarcıoğlu, Kanbak ve şiriner Önver, 2021: 31). Dijital araçların eksikliğinden kaynaklı eğitsizliğin, büyük şehirdeki kenar mahallelerinde ve köylerde arttığı ifade edilebilmektedir (Bulut ve Susar Kırmızı, 2021: 4). Bu ačıdan fırsat eğitsizliklerin etkisi, Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitimden yeterli oranda verimin alınamamasına neden olması dolayısıyla önemli bir konudur.

5.2.TEKNOLOJİK ALTYAPI İMKANINDA YAŞANAN EŞİTSİZLİKLER

Eğitim politikalarının geliştirilme sürecinde uzaktan eğitimle verilen ders oranlarının artırılmasının gerekliliği, alt yapı ve uzman desteklerinin karşılanmasını önemli kılmıştır. Öğrencilerin uzaktan yđnetime alışık olmaması, altyapı ve uyum sorunlarını da

beraberinde getirmiştir. Bu ise korku, endişe, belirsizlik gibi problemlerin yaşanmasında önemli detaylardır. Öğrencilerin eğitim hayatında ani değişikliklerin hızlı bir şekilde çözümlenmesinde ise teknolojik altyapı imkânlarının oluşturulmasının yeri ve önemi fazladır (Kaya ve Akın Işık, 2021: 76-77). Öğrenme ortamlarının niteliklerinin eşitlik ilkesi gereği geliştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliklerinin sağlanabilmesini sağlamaktadır. Bu eşitliğin bölgesel özellikler temel alınarak değerlendirilmesi, öğrenci özelliklerine ve ailenin sosyo-ekonomik durumlarına bağlı incelemelerin yapılmasını, imkânların hızlı bir şekilde sunulmasını gerektiren husus olmuştur (Işık ve Bahat, 2021:499). Teknolojik altyapı zayıf olduğunda, bağlantı hızlarında düşüklük yaşanabilmektedir. Aile halkına yetecek oranda bilgisayar gibi donanımların yetersiz olması, zaman zaman derslere devamda sorun yaşanmasında da zemin hazırlamaktadır. Uzaktan eğitimde teknolojik altyapının iyileştirilmesi, eğitim sırasında fırsat eşitsizliklerinin önlenmesinde önemli konulardan biridir (Genç, Engin ve Yardım, 2020: 153-154). Salgın süreci, uzaktan eğitim olanağı ve imkânı kapsamında ele alındığında, teknolojik altyapı geliştirilmediği takdirde istenen bir başarının da yakalanması söz konusu olmamaktadır.

5.3.EŞİTSİZLİKLERE BAĞLI OLARAK EĞİTİMDE KAYIP VE OLASI SONUÇLARI

Uzaktan eğitim döneminde eşitsizliklerin bir sonucu olarak birçok öğrenci için kayıp bir süreç olduğu ifade edilebilmektedir. Bu şekilde bir yönetim anlayışının büyük bir kayıp yaratması, öğrencilerin çoğunluğu için uzaktan eğitime yönelik geliştirdikleri görüşler arasındadır. Bu durum aynı zamanda ders sürecinin takip edilmesi, uygulama sürecinde kullanımı için de sorun yaratmaktadır (Erpay, 2021: 193-194). Eğitimlerin yüz yüze yapılamaması, eğitime erişim sorununun yaşanmasına ve bunun sonucu olarak öğrenme kayıplarının artmasına zemin hazırladığı belirtilebilmektedir. Öğrenme kayıplarının azaltılması ve eşitsizliklerin önlenmesi amacıyla ise eğitim kurumları arasında iş birliğinin artırılması gerekmektedir (Işık ve Bahat, 2021: 500-513). Eğitimde yaşanan kayıpların öğrenme kaybına neden olması, büyük bir sorun oluşturmaktadır. Covid-19 döneminde eşitsizliğin etkileri, eğitimde kayıpların öğrencilerin başarıları ve performansları üzerinde de istenmeyen sonuçların elde edilmesine neden olmaktadır. Öğrenme kayıplarının fazla olmasına neden olan bir süreç olarak salgın dönemi, eşitsizliklerle birlikte etkisini daha çok artırmaktadır. Ciddi endişe yaratan bu durumların

eğitim s¼reçlerinin ¼zerinde etkili olduğundan bahsedilebilmektedir (Baz, 2021: 25-26). ğrenme kayıpları ve boşlukları, eşitsizliklerin olası sonuçlarıdır. Uzaktan ğrenimin etkili olmadığı durumlar olduğunda, ğrencilerin okullar açıldıktan sonra da ğitime ilgisiz kalabileceklerinden bahsedilebilir. Sınavlarda başarısızlıkların arttığı, hedeflenen başarı puanlarının istenilen düzeyde elde edilememesi sorunu ise, ğrenciyi sistemin dışına atan bir durumun yaşanmasına ortam hazırlamıştır (Yıldız ve Akar Vural, 2021: 558). Dolayısıyla yalnızca Covid-19 salgın d¼nemi ile sınırlı kalmayan, ğrenme kaybına ilişkin sorunların ğrenme boşluklarına neden olabilmesi, ğrencilerin ders s¼recine uyumluluklarının ilerleyen d¼nemlerde de etkili bir sonuç yaratabilmesi, eşitsizliklere bağlı olarak meydana gelebilmektedir.

5.4.İNTERNET YOKLUĞUNUN YA DA EV ORTAMININ GETİRDİĞİ SORUNLAR

İnternetin ğitim alanında kullanımı, uzaktan ğitimi derinden etkilemiş ve farklı ğitim profillerinin geliştirilmesine zemin hazırlamıştır. Çevrimiçi olarak uzaktan ğitim olanağı ve imkânları, internet hizmetlerinin verilmesinin karşılanmasını gerektirmektedir. Ancak ğitimde fırsat eşitsizliklerine, kaynakların verimli kullanımındaki kısıtlılıklara, hizmette işlev d¼ř¼kl¼đüne, nitelik ile yaygınlıkların azalmasına y¼nelik bir sonuç yarattığından bahsedilebilmektedir. Sosyal dengesizlikler ve bireysel sorunlar, internet yokluğunun bir sonucu olarak karşılaşmaya neden olmaktadır. Bu bağlamda internet yokluğu, ¼lkelerde gelişmiş b¼lge ile bu b¼lgelerin olmamasına bağlı bir durum yaratmaktadır. Bireysel sorunların temel kaynağı, teknolojik alt yapıya yeterince sahip olunamaması ve bilgisayar destekli ğitimlerin ¼zellikle de gelişmemiş b¼lgeler için az olmasıdır. ğitim k¼lt¼r¼nde elektronik ğitim s¼reç ve y¼netimi için politikaların ve uygulamaların geliştirilmesi ise bu s¼rece ¼nemli bir katkı sunabilmektedir. ğitimde eşitsizliklerin temelinde yaşanan ilk sorunun internet yokluğundan kaynaklı meydana gelebildiği, bununla birlikte internetin yeterince bir kullanım imkânı yaratmadığı belirtilebilmektedir (Odabaş, 2003: 3-6). ğitim sorunlarının ve eşitsizliklerin temel girdisinin bu t¼r etkenler çerçevesinde geliştirilmesinin uzaktan ğitim s¼recini iyileştirebilecek bir etki yarattığı, internet yokluğunun ortadan kaldırılmasının ise ¼nemli bir adım olduğu ifade edilebilmektedir. Dolayısıyla uzaktan ğitim s¼reci için internet bağlantısının kaliteli olması, bağlantının kopmasının ise ¼nlenmesi gereken bir husustur.

Bununla birlikte aile ortamı ve ailesel destek de önemli bir konudur. (Kılınç, 2015: 69-70) çalışmasında uzaktan eğitimin başarılı şekilde gerçekleştirilmesi için ailesel sorumlulukların da olduğu belirtilmiştir. Örgün eğitime devam etmenin mümkün olmadığı durumlarda, çalışma için uygun ortamların oluşturulması ve aile bireyleri tarafından takibin yeterince yapılmasının gerekliliği önemli bir konudur. Uzaktan eğitime olan ilgilerin artırılması, öğrencilerin daha başarılı olmalarına katkı sunabilmektedir. Ancak bu tür ortamın oluşturulmaması halinde sosyal ve demografik olarak aileler arasındaki farklılıkların da eğitimde eşitsizlik durumlarının yaşanmasına zemin hazırlayan bir faktör olduğundan bahsedilebilmektedir.

6.PANDEMİ DÖNEMİ EĞİTİMDE FIRSAT EŞİTLİĞİ VE KAMU POLİTİKALARI

Covid-19 pandemi dönemi ile birlikte uzaktan eğitime geçişin ardından eğitimde fırsat eşitliği konusu daha da önemli bir konu haline dönüşmüştür. Bulunduğu bölge ve gelir düzeyi ne olursa olsun öğrencilerin tümünün eğitim imkanından adil bir şekilde yararlanma hakkına sahip olması gerekmektedir. Eğitime verilen ara ile yaşanacak öğrenme kaybını önlemek adına hayata geçen uzaktan eğitim sistemi bir yandan da eşitsizlikleri daha da gözler önüne sermiştir. Bu süreçte öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerindeki farklılıklar nedeni ile eğitime erişimde sorunlar yaşanmıştır. İnternete ve teknolojik cihaza sahip olma durumu, altyapı ve erişim hızı gibi noktalar öğrenciler arasında farklılık göstermekte ve dijital uçurum arttıkça uzaktan eğitim de olumsuz yönde etkilenmektedir. Kamu kurumlarının eğitim hakkını sunabilmesi kanuni bir zorunluluk iken pandemi döneminden öncede eğitimde yaşanan fırsat eşitsizlikleri Covid-19 pandemisi ile birlikte daha da büyümüştür. Pandemi krizinden özellikle toplumların kırılgan nüfus gruplarının daha fazla etkilendiğini ve pandeminin mevcut eğitim eşitsizliklerini daha da derinleştirdiğini de söyleyebiliriz (Yıldız ve Akar Vural, 2021: 558). Salgının hızla yayılmasının ardından okulların kapatılması ile birlikte eğitime katılabileceği kendine ait odası, teknolojik ekipmanı veya kırsal alanda yeterli altyapıya sahip olmayan olmayan dezavantajlı öğrenciler bu süreçte kaliteli eğitimden uzak kalmaya başlamıştır. Kamu eğitim sistemlerinin en büyük sorumluluklarından biri de tüm öğrencilere eşit fırsatlar sunulmasıdır. Bu kapsamda pandemi döneminde yaşanan bu eşitsizliği azaltmak adına sosyal politikalar geliştirilmiştir. Eğitim sistemi içinde de krize

yol açan pandemi acil bir eğitim politikası geliştirilmesinde itici bir güç olmuştur. Pandemi döneminde eğitimin ve teknolojinin öneminin artmasıyla birlikte bu bilgi ve teknolojiye ulaşabilenler ve ulaşamayanlar arasında “dijital” bir bölünme ortaya çıkmıştır (Yıldız ve Akar Vural, 2021: 561). Süreçten olumsuz etkilenen öğrencilerin eğitim ihtiyacının karşılanmasına yönelik politikalar hazırlanmıştır. Ülkemizde bu sorunların çözümü adına öncelikli olarak öğrencilerin uzaktan eğitimi daha verimli takip edebilmeleri için daha güçlü bir internet bağlantısı, ek internet paketi ya da ücretsiz internet hizmeti sunulmaya başlanmıştır. Uzaktan eğitim sürecinde dezavantajlı sosyoekonomik düzeyden gelen öğrenciler, çok daha fazla sorun yaşamıştır. Uzaktan eğitimlere katılmak ve sürdürmek için akıllı dijital araçlara (bilgisayar, tablet, akıllı telefon) sahip olmak gerekmektedir. Dijital araç yoksunluğu kaynaklı eğitimde yaşanan öğrenme kayıplarını önlemek adına bazı belediyeler dezavantajlı öğrencilere tablet ve bilgisayar dağıtımını gibi hizmetler sunmuştur. Örneğin İstanbul Büyükşehir Belediyesi pandemi döneminde eğitime devam edemeyen, eğitim materyallerine erişemeyen çocuk ve gençler için bir yardım kampanyası başlatmış, bu kampanya dâhilinde pandeminin yarattığı fırsat eşitsizliklerini ortadan kaldırmak amacıyla öğrencilere ücretsiz tablet dağıtmıştır. Yeterli altyapının sağlanması amacı ile yerel yönetimler çalışmalar yapmış, internete erişimde sorun yaşayan kırsal alana gerekli altyapının oluşturulması için yardım politikaları uygulama konulmuştur. Pandemi sürecinde eğitimin aksamaması adına belediyeler dayanışma içerisine girmişlerdir. İstanbul, Ankara, İzmir, Antalya, Bursa gibi belediyelerden doğudaki birçok belediyeye eğitim yardımı iletilmiştir. Nitelikli eğitimin sağlanması adına yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşları iş birliği içerisinde girmiştir. Hazırlanan sosyal projeler ile maddi imkansızlar nedeni ile eğitim almada sorun yaşayan öğrencilere destek olunmuştur. Dijital uçurum ve eğitimde yaşanan aksaklıkları önlemek adına yapılan bu çalışmalara rağmen pandemi döneminde eşitsizlikler kaynaklı öğrenme kayıpları çok büyük bir sorun olarak kendisini göstermiştir. Pandemi dönemi eğitim sisteminin yeniden gözden geçirilmesi ve daha adil bir yapıya dönüştürülmesini gerektirmiştir. Yaşanan dijital eşitsizliği önlemek adına politikalar oluşturulup stratejiler izlenmiştir ancak bu çalışmaların ne kadar etkin ve verimli olduğu tartışmaya açıktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI: TANITIM VE BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın amacı, yöntemi, evreni ve örnekleme, veri toplama süreci, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilecektir.

1.MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmanın amacı, yöntemi, evreni ve örnekleme, veri toplama süreci, kullanılan veri toplama araçları ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilecektir.

1.1.ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

2019 yılında Çin’de başladığı kabul edilen ve dünyada hızla yayılarak etkisini her alanda gösteren Covid-19 pandemi süreci ile birlikte eğitim alanında da tedbirler alınmaya başlanmış, eğitimin sürekliliğini sağlamak amacıyla uzaktan eğitim sistemi devreye sokulmuştur. Araştırma kapsamında Covid-19 pandemi sürecinde eğitimde yaşanan dönüşümün sorunlar, fırsatlar ve eşitsizlikler kapsamında analizini yapmak ve salgının eğitimde yarattığı değişimi ve değişimin getirileri ile birlikte lisans öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada araştırmanın amacı ve sorularına uygun olarak nicel yöntem tercih edilmiştir. Nicel yöntem ile olgu ve olayların ölçülebilir ve sayısal olarak ifade edilebilmesinin mümkün olması bu yöntemin tercih edilmesinin sebebidir.

1.2.ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Araştırmanın evreni Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencileridir. Bu aşamada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmış ve ulaşılan 300 üniversite öğrencisi araştırmanın örneklemini oluşturmaktadır.

1.3.VERİ TOPLAMA SÜRECİ

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için, “Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu” tarafından gerekli etik kurul izni alınmıştır. Veri toplama sürecinde katılımcıların sosyo demografik özellikleri ile derslerin işleme yöntemi ve öğrenci görüşlerine yönelik araştırmacı tarafından hazırlanmış 19 soruluk Kişisel Bilgi Formu ve öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumunu incelemek amacıyla Rahim Arslan tarafından geliştirilen 21 soruluk Salgın Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği gerekli izin alınarak kullanılmıştır.

1.3.1.Kişisel Bilgi Formu

Öğrencilerin yaşı, cinsiyeti, hangi bölümde okuduğu, pandemi sürecinde uzaktan eğitime nereden katıldığı, uzaktan eğitime erişim materyali, internet erişimi, internet kullanım yetkinliği, pandemi sürecinde ders çalışma düzeyinin nasıl etkilendiği, aldıkları derslerde kendilerini ne kadar yetkin hissettiği, uzaktan eğitimin not ortalamasını hangi yönde etkilediği, uzaktan eğitim derslerinde teknik sorun yaşayıp yaşamadığı, bu teknik sorunlar için alabildiği destek düzeyi, bu süreçte Covid-19 geçirip geçirmediği, pandemi dönemi sonrasında da dersleri uzaktan eğitim yaklaşımı ile almak isteyip istemediklerini gibi soruları içeren 19 sorudan oluşmaktadır. Veriler öğrencilerin “Google Forms” üzerinden çevrimiçi olarak doldurdıkları anket aracılığı ile toplanmıştır. Öğrencilere anketi doldurmadan önce katılımın gönüllülük esasına dayalı olduğu, kimlik bilgilerinin istenmeyeceği, bütün verilerin gizli tutulacağı ve araştırma dışında kullanılmayacağına yönelik bilgi verilmiştir.

1.3.2.Salgın Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

Covid-19 Pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını incelemek amacıyla Rahim Arslan tarafından geliştirilen Salgın Döneminde Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçek 21 maddeden oluşmaktadır ve 5’li likert olarak 1 (kesinlikle katılmıyorum), 2 (katılmıyorum), 3 (kararsızım), 4 (katılıyorum) ve 5 (kesinlikle katılıyorum) şeklinde hazırlanmıştır.

Bir faktörün yapı olarak kabul edilebilmesi için öz değerinin 1’den büyük olması, ölçeğin açıklanan varyans değerinin ise %60 ve üzerinde olması gerekmektedir (Büyüköztürk, 2002:119). Rahim Arslan tarafından yapılan analizler sonucunda; ölçeğin

toplam varyansı %63.333 olarak hesaplanmış ve dolayısıyla elde edilen değer kabul sınırlarını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır. (Arslan,2021). AFA ile elde edilen yapının yapısal eşitlik modeli oluşturulmuş, doğrulayıcı faktör analizi ile modele uygunluğu test edilmiş ve DFA neticesinde uyum indeksleri kabul aralığında bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin Cronbach Alpha değeri 0.884, alt faktörlerin Cronbach Alpha değeri 0.884-0.658 aralığında hesaplanmıştır. Ön test ve son test puanları arasındaki korelasyon katsayıları anlamlı olarak elde edilmiştir ($p<0,05$). Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısının yüksek olması soruların birbiriyle tutarlı olduğunu gösterirken, AFA ve DFA sonuçları da ölçeğin geçerliğini kanıtlamıştır. Ölçeğin geliştiricisi Rahim Arslan tarafından yapılan analizlerin sonuçları doğrultusunda salgın döneminde öğrencilerin uzaktan eğitime yönelik tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Arslan,2021).

1.4.VERİLERİN ANALİZİ

Uygulanan anket sonucunda elde edilen nicel verilerin analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. Kullanılan ölçek 5'li likert tipi bir ölçek olduğu için, puan hesaplamada olumlu maddeler 5 en yüksek, 1 en düşük şeklinde ve olumsuz maddeler 1 en yüksek, 5 en düşük şeklinde hesaplanmıştır. Daha sonra, verilerin analizi kapsamında ölçekten alınan puanların aritmetik ortalama (\bar{x}) ve standart sapma (ss) değerleri tespit edilmiştir. Değişkenlerin normal dağılımdan gelme durumları araştırılırken çarpıklık basıklık katsayılarından yararlanılmış olup, Tabachnik ve Fidell (2013)' e göre skewness (çarpıklık)ve kurtosis (basıklık) değerleri-1.50 ile +1,50 arasında ise normal dağılım olduğu kabul edilir. Gruplar arasındaki farklılıklar incelenirken değişkenlerin normal dağılımdan gelmeleri nedeniyle T ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) testinden yararlanılmıştır. ANOVA testinde farklılık olması durumunda varyansların homojenliği varsayımı dikkate alınarak Tukey testi ile farklılıklar hesaplanmıştır. Sonuçlar yorumlanırken anlamlılık düzeyi olarak 0,05 kullanılmış olup; $p<0,05$ olması durumunda anlamlı bir farklılığın olduğu, $p>0,05$ olması durumunda ise anlamlı bir farklılığın olmadığı belirtilmiştir.

2.BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışmanın amacı kapsamında toplanan verilerin analizi sonucunda elde edilen bulgulara ve tartışma kısmına yer verilmiştir.

2.1.BULGULAR

Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan 300 üniversite öğrencisine uygulanan anket çalışmasında, öncelikle öğrencilerin sosyo-demografik bilgilerine ilişkin istatistiklere yer verilecektir.

Tablo 2. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Dağılımı Tablosu

		n	%
Yaşınız	18-25	175	57,57
	23-25	116	38,16
	26+	13	4,28
Cinsiyetiniz	Kadın	159	52,30
	Erkek	145	47,70
	Hazırlık	9	2,96
Sınıfınız	1.Sınıf	32	10,53
	2.Sınıf	64	21,05
	3.Sınıf	88	28,95
	4.Sınıf	111	36,51

Tablo 2’de görüldüğü üzere Çalışmaya katılanların, %57,57’sinin 18-22 yaş, %38,16’sının 23-25 Yaş ve %4,28’inin 26 yaş üzeri olduğu, %52,30’unun kadın, %47,70’inin erkek olduğu ve %2,96’sının hazırlık, %10,53’ünün 1. sınıf, %21,05’inin 2. sınıf, %28,95’inin 3. sınıf ve %36,51’inin 4. sınıfta olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde ders işleme yöntemi ve bakış açılarını belirlemeye yönelik frekans ve dağılımları ise Tablo 3’de sunulmaktadır.

Tablo 3. Öğrencilerin Uzaktan Eğitimde Ders İşleme Yöntemi ve Bakış Açlarına Yönelik Dağılım Tablosu

	n	%
--	---	---

Pandemi Süreci Uzaktan Eğitime Katılma Yeri	Aile evi	249	81,91
	Öğrenci evi	49	16,12
	Diğer	6	1,97
	Bilgisayar	270	88,82
	Cep Telefonu	31	10,20
Çevrimiçi (online)/uzaktan eğitime katılmak için kullandığınız materyal hangisidir?	Tablet	3	0,99
	Google Meet	94	30,92
Kullandığınız çevrimiçi(online)/uzaktan eğitimi platformu hangisidir?	Zoom	136	44,74
	Microsoft Teams	68	22,37
	Diğer	6	1,97
	Diğer	6	1,97
Pandemi döneminden önce uzaktan eğitim tecrübeniz var mıydı?	Evet, vardı	32	10,53
	Hayır, yoktu	272	89,47
	Düzensiz	17	5,59
İnternet erişim düzeyiniz nasıldır?	Kısmen düzenli	100	32,89
	Düzenli	187	61,51
	Çok iyi	100	32,89
İnternet kullanım yetkinliğiniz nedir?	İyi	136	44,74
	Orta	65	21,38
	Az	3	0,99
	Evet, normal düzenimden az çalıştım	43	14,14
Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde ders çalışma düzeyiniz etkilendi mi?	Hayır, normal düzenimle aynı çalıştım.	74	24,34
	Evet, normal düzenimden fazla çalıştım.	187	61,51
	Yetkin buluyorum.	52	17,11
Pandemi döneminde uzaktan eğitim olarak geçtiğiniz derslerde kendinizi ne kadar yetkin buluyorsunuz?	Kısmen yetkin buluyorum.	180	59,21
	Yetkin Bulmuyorum.	72	23,68
Pandemi döneminde aldığınız uzaktan eğitim not ortalamanızı hangi yönde etkiledi?	Olumlu yönde etkiledi.	247	81,25
	Olumsuz yönde etkiledi.	57	18,75
Uzaktan eğitim sürecinde bağlantı problemleri yaşadınız mı?	Hiç yaşamadım.	39	12,83
	Bazen yaşadım.	233	76,64
	Çoğunlukla yaşadım.	32	10,53
Teknik sorunlar için aldığımız destek yeterli miydi?	Yeterli	56	18,42
	Kısmen yeterli.	178	58,55
	Yetersiz.	70	23,03
	Evet, yaşadım.	137	45,07

Uzaktan eğitim sürecinde eğitmeniniz ile iletişiminizde sorun yaşadınız mı?	Hayır, yaşamadım.	167	54,93
Bu süreçte Covid-19 geçirdiniz mi?	Evet, geçirdim.	134	44,08
	Hayır, geçirmedim.	170	55,92
Pandemi dönemi sonrasında derslerinizi çevrimiçi(online)/uzaktan eğitim yaklaşımıyla almak ister miydiniz?	Evet, isterim.	68	22,37
	Hayır, istemem.	171	56,25
	Kararsızım.	65	21,38

Tablo 3'e göre Çalışmaya katılanların, %81,91'inin pandemi sürecinde online eğitime aile evinde katılım sağladığı, %88,82'sinin uzaktan eğitime bilgisayar ile katıldığı, %44,74'ünün kullandığı uzaktan eğitim platformunun Zoom olduğu, %89,47'sinin pandemi döneminden önce uzaktan eğitim tecrübesi olmadığı, %61,51'inin internet erişiminin düzenli olduğu, %44,74'ünün internet kullanım yetkinliğinin iyi olduğu, %61,51'inin pandemi döneminde uzaktan eğitim sürecinde ders çalışmasını etkilemediği, %59,21'inin pandemi döneminde uzaktan eğitim olarak geçilen derslerde kendini kısmen yetkin bulduğu, %81,25'inin pandemi döneminde aldığı uzaktan eğitim not ortalamasını olumlu etkilediği, %76,64'ünün uzaktan eğitim sürecinde bazen bağlantı problemi yaşadığı, %58,55'inin teknik sorunlar için kısmen destek aldığı, %45,07'sinin uzaktan eğitim sürecinde eğitmen ile iletişim sorunu yaşadığı, %44,08'inin Covid-19 hastalığına yakalandığı ve %55,92'sinin pandemi dönem sonrasında da uzaktan eğitim yaklaşımını istemediği görülmüştür.

Araştırma kapsamında uygulanan ölçeğe yönelik betimleyici istatistik değerleri ve güvenilirlik sonuçlarına Tablo 4'de yer verilmiştir.

Tablo 4. Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeğine İlişkin İstatistik Değerleri

Boyutlar	n	Ort.	Min.	Max.	ss	Çarpıklık	Basıklık	Cronbach's Alpha
Uzaktan Eğitime Yönelim Tutum	304	63,48	21,00	103,00	16,26	-0,897	0,301	0,932
Toplam								
Üniversitenin Sunduğu İmkân ve Memnuniyet	304	18,74	6,00	30,00	5,75	-0,474	-0,368	0,934
Öğretim Üyelerine Yönelik Tutum	304	12,42	4,00	20,00	4,14	-0,326	-0,773	0,922

Online Sınavlara Yönelik Tutum	304	10,84	4,00	20,00	2,72	-0,561	0,639	0,873
İletişim ve Erişim	304	11,57	4,00	20,00	3,61	-0,258	-0,619	0,784
Kıyaslama	304	9,91	3,00	15,00	3,34	-0,559	-0,496	0,796

Tablo 4 incelendiğinde, uzaktan eğitime yönelik tutum toplam düzeylerinin 21-103 değerleri arasında ortalama 63,48 ve 16,26 standart sapma, üniversitenin sunduğu imkan memnuniyet düzeylerinin 6-30 değerleri arasında ortalama 18,74 ve 5,75 standart sapma, öğretim üyelerine yönelik tutum düzeylerinin 4-20 değerleri arasında ortalama 12,42 ve 4,14 standart sapma, online sınavlara yönelik tutum düzeylerinin 4-20 değerleri arasında ortalama 10,84 ve 2,72 standart sapma, iletişim ve erişim düzeylerinin 4-20 değerleri arasında ortalama 11,57 ve 3,61 standart sapma ve kıyaslama düzeylerinin 3-15 değerleri arasında ortalama 9,91 ve 3,34 standart sapma ile dağıldığı görülmüştür.

Değişkenlerin normalliği için çarpıklık-basıklık katsayıları incelenmiştir. Tabachnik ve Fidell (2013)'e göre Skewness (çarpıklık) ve Kurtosis (basıklık) değerleri-1.50 ile +1,50 arasında ise normal dağılım olduğu kabul edilir. Varsayımı dikkate alınarak uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri ve alt boyutlarının normal dağılımdan geldiği görülmüştür.

Ölçeğin güvenilirliği için Cronbach Alpha test istatistiğinden yararlanılmıştır. 21 maddelik ölçeğin güvenilirlik katsayısının 0,932 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik katsayısı $0,00 \leq \alpha < 0,40$ (güvenilir değil); $0,40 \leq \alpha < 0,60$ (düşük güvenirlkte); $0,60 \leq \alpha < 0,80$ (oldukça güvenilir) ve $0,80 \leq \alpha < 1,00$ (yüksek derecede güvenilir) olarak belirlenmiştir (Kalaycı, 2008). Varsayımı dikkate alınarak uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğu görülmüştür.

Elde edilen sonuçların sosyo-demografik özellikler ile karşılaştırılması sağlandığında ise Tablo 5'deki veriler elde edilmektedir.

Tablo 5. Öğrencilerin Sosyo-Demografik Özelliklerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri

Özellikler	Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Toplam	İmkân Memnuniyet	Öğretim Üyelerine Yönelik Tutum	Online Sınava Yönelik Tutum	İletişim ve Erişim	Kıyaslama
------------	--	---------------------	---------------------------------------	--------------------------------	-----------------------	-----------

	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS
Yaş						
18-22	64,73±14,4 0	18,93±5,3 1	12,86±3,8 7	11,06±2,3 9	11,80±3,3 5	10,09±3,1 2
23-25	62,87±17,8 7	18,75±6,0 5	12,06±4,2 8	10,68±3,0 8	11,46±3,8 6	9,92±3,61
26+	52,08±20,9 9	16,08±8,0 9	9,77±5,21	9,31±3,07	9,54±4,25	7,38±2,90
p**	0,022	0,227	0,016	0,059	0,084	0,018
Fark***	1>3	-	1>3	-	-	1>3,2>3
Cinsiyet						
Kadın	66,58±14,8 6	19,79±5,1	13,29±4,0 0	11,08±2,5 0	12,08±3,3 7	10,40±3,0 8
Erkek	60,08±17,0 8	17,58±6,1 0	11,47±4,0 8	10,64±2,9 4	11,01±3,7 9	9,37±3,54
p*	0,001	0,001	0,001	0,228	0,01	0,007
Sınıf						
Hazırlık	61,44±23,1 6	17,56±7,6 7	12,56±5,2 0	9,89±3,10	11,56±4,2 5	9,89±4,51
1.Sınıf	61,28±18,9 1	17,78±6,3 7	13,13±4,3 5	10,37±3,0 9	11,53±4,3 1	8,47±3,69
2.Sınıf	62,50±15,8 8	18,5±5,26	12,08±4,0 6	11,00±2,5 6	11,25±3,6 0	9,67±3,33
3.Sınıf	65,5±13,07	19,31±5,1 9	12,56±3,9 2	11,17±1,9 9	11,76±3,1 2	10,70±2,8 7
4.Sınıf	63,24±17,4 2	18,79±6,1 2	12,30±4,2 4	10,69±3,1 4	11,62±3,7 6	9,84±3,39
p*	0,676	0,692	0,816	0,425	0,942	0,022
Fark**	-	-	-	-	-	2<4
<i>*t testi, **ANOVA Testi***Tukey Testi, p<0,05</i>						

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). 18-22 yaş grubunda olanların düzeyleri 26 yaş üzeri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). 18-22 yaş grubunda olanların düzeyleri 26 yaş üzeri olanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından yaş grupları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır

($p<0,05$). 26 ve üzeri yaş grubunda olanların düzeyleri 18-22 ve 23-25 yaş grubunda olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kadınların düzeyi anlamlı derecede yüksektir. İmkân memnuniyet düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kadınların düzeyi anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kadınların düzeyi anlamlı derecede yüksektir. İletişim ve erişim düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kadınların düzeyi anlamlı derecede yüksektir.

Kıyaslama düzeyleri açısından cinsiyetler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kadınların düzeyi anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından sınıflar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). 1. sınıfta olanların düzeyleri 3. sınıfta olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Diğer düzeyler açısından değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p>0,05$).

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde ders işleme yöntemi ve görüşleri ile karşılaştırma bulguları ise Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8’de sunulmaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Uzaktan Eğitime Katılma ve İnternet Erişimlerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri

Özellikler	Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Toplam	İmkân Memnuniyet	Öğretim Üyelerine Yönelik Tutum	Online Sınava Yönelik Tutum	İletişim ve Erişim	Kıyaslama
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS
Uzaktan Eğitime Katılma						
Aile Evi	64,74±15,46	19,15±5,55	12,72±4,09	10,97±2,55	11,85±3,52	10,06±3,25
Öğrenci Evi	58,14±18,52	16,94±6,27	11,03±4,02	10,18±3,36	10,41±3,76	9,29±3,75
Diğer	54,67±20,60	16,17±6,88	9,00±4,47	10,83±3,60	9,67±4,41	9,00±3,52
p**	0,014	0,025	0,012	0,183	0,016	0,269
Fark***	1>2	1>2	1>2	-	1>2	-

Uzaktan Eğitim Kullanılan Materyal

Bilgisayar	63,77±16,39	18,89±5,76	12,47±4,20	10,84±2,71	11,66±3,68	9,91±3,33
Cep Telefonu	62,00±15,19	18,06±5,54	12,16±3,66	10,90±2,77	11,03±2,95	9,84±3,30
Tablet	52,33±15,89	12,33±3,21	10,67±3,21	9,67±4,04	9,00±2,00	10,67±5,77
p**	0,417	0,115	0,706	0,751	0,304	0,92
Fark***	-	-	-	-	-	-
Uzaktan Eğitim Kullanılan Platform						
Google Meet	62,14±15,79	18,95±5,58	11,88±4,09	10,71±2,36	11,13±3,22	9,47±3,00
Zoom	64,67±16,04	18,89±5,90	12,79±4,17	10,91±2,73	11,76±3,7	10,32±3,46
Microsoft Teams	62,93±17,30	18,40±5,73	12,29±4,09	10,81±3,11	11,78±3,95	9,65±3,45
Diğer	63,83±18,78	15,83±5,46	14,00±4,29	11,50±3,51	12,00±3,29	10,50±4,18
p**	0,696	0,576	0,31	0,883	0,556	0,228
Fark***	-	-	-	-	-	-
Uzaktan Eğitim Tecrübe						
Evet, vardı.	57,28±22,45	16,53±7,99	11,94±5,49	9,66±3,24	10,88±4,46	8,28±4,11
Hayır, yoktu	64,21±15,23	19,00±5,38	12,48±3,96	10,98±2,63	11,65±3,50	10,10±3,20
p*	0,022	0,021	0,485	0,009	0,249	0,003
İnternet Erişim Düzeni						
Düzensiz	56,82±18,68	16,00±6,01	11,24±4,12	9,35±3,20	10,82±3,75	9,41±3,97
Kısmen Düzenli	61,56±14,97	17,90±5,23	11,72±3,86	10,76±2,52	11,26±3,60	9,92±3,34
Düzenli	65,11±16,52	19,43±5,88	12,90±4,23	11,02±2,75	11,81±3,6	9,95±3,30
p**	0,046	0,012	0,033	0,051	0,322	0,817
Fark***	1<3	1<3	1<3	-	-	-
İnternet Kullanım Yetkinliği						
Çok iyi	63,86±17,78	19,08±6,48	12,60±4,49	10,69±2,78	12,10±3,79	9,39±3,47
İyi	62,54±16,76	18,36±5,75	12,15±4,18	10,68±2,82	11,29±3,73	10,06±3,41
Orta	64,86±12,74	19,12±4,47	12,69±3,50	11,35±2,42	11,37±2,99	10,32±2,96
Az	63,67±10,97	16,00±4,58	12,67±3,06	12±0,00	11,33±4,04	11,67±2,52
p**	0,807	0,592	0,793	0,302	0,362	0,212
Fark***	-	-	-	-	-	-

Tablo 6 incelendiğinde, uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitime katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Aile evinde uzaktan eğitime katılanların düzeyleri öğrenci evinde girenlere göre anlamlı derecede yüksektir. İmkân memnuniyet düzeyleri açısından uzaktan eğitime katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Aile evinde uzaktan eğitime katılanların düzeyleri öğrenci evinde girenlere göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitime katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır

($p<0,05$). Aile evinde uzaktan eğitime katılanların düzeyleri öğrenci evinde girenlere göre anlamlı derecede yüksektir. İletişim ve erişim düzeyleri açısından uzaktan eğitime katılma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Aile evinde uzaktan eğitime katılanların düzeyleri öğrenci evinde girenlere göre anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim tecrübe durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Tecrübesi olmayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından uzaktan eğitim tecrübe durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Tecrübesi olmayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Online sınava yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim tecrübe durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Tecrübesi olmayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından uzaktan eğitim tecrübe durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Tecrübesi olmayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından internet erişim düzen durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). İnternet erişimi düzensiz olanların düzeyleri, düzenli olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından internet erişim düzen durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). İnternet erişimi düzensiz olanların düzeyleri, düzenli olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından internet erişim düzen durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). İnternet erişimi düzensiz olanların düzeyleri, düzenli olanların düzeylerine göre anlamlı derecede düşüktür.

Tablo 7. Öğrencilerin Yetkinlik, Başarı ve Sisteme Ait Düşüncelerine Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri

Özellikler	Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Toplam	İmkan Memnuniyet	Öğretim Üyelerine Yönelik Tutum	Online Sınava Yönelik Tutum	İletişim ve Erişim	Kıyaslama
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS
Pandemi Süreci Ders Çalışma Düzeyi						
Evet, normalden az çalıştım.	64,77±15,19	20,05±5,96	13,42±4,23	10,65±2,15	11,84±3,60	8,81±2,78
Hayır, Normal Düzenimle aynı	66,69±11,72	20,05±4,62	13,68±3,42	11,24±1,87	12,31±3,13	9,41±2,28
Evet, Normal düzenimden fazla.	61,91±17,89	17,91±5,97	11,70±4,23	10,72±3,09	11,22±3,76	10,36±3,72
p**	0,087	0,007	0,001	0,337	0,077	0,007
Fark***	-	2>3	2>3	-	-	2>3
Pandemi Süreci Uzaktan Eğitim Alarak Geçilen Derslerde						
Yetkin buluyorum	64,73±16,77	19,67±6,29	13,75±4,32	10,75±2,66	12,35±3,91	8,21±2,62
Kısmen Yetkin buluyorum	66,79±15,53	19,41±5,20	12,56±4,02	10,99±2,61	11,61±3,51	10,22±3,09
Yetkin bulmuyorum.	59,31±7,19	16,37±6,08	11,12±3,98	10,51±3,02	10,93±3,56	10,36±4,01
p**	0,044	0,001	0,002	0,435	0,096	0,001
Fark***	2>3	2>3	2>3	-	-	2>1
Uzaktan Eğitim Süreci Not Ortalama Düzeyini						
Olumlu yönde etkiledi	64,01±16,09	19,13±5,72	12,69±4,13	10,83±2,69	11,68±3,58	9,69±3,16
Olumsuz yönde etkiledi.	61,19±16,93	17,05±5,61	11,25±4,00	10,89±2,89	11,12±3,75	10,88±3,91
p*	0,239	0,014	0,017	0,864	0,298	0,015
Uzaktan Eğitim Süreci Bağlantı Problemi						
Hiç yaşamadım	68,97±14,54	20,82±5,85	13,56±3,85	11,59±2,49	12,82±3,81	10,18±2,74
Bazen yaşadım	63,78±16,10	18,88±5,58	12,52±4,19	10,84±2,68	11,64±3,49	9,39±3,35
Çoğunlukla yaşadım.	54,63±16,27	15,16±5,35	10,28±3,33	9,91±3,04	9,56±3,49	9,72±4,00
p**	0,001	0,001	0,003	0,034	0,001	0,834
Fark***	1>3	1>3	1>3	1>3	1>3	-
Teknik Sorunlar İçin Alınan Destek						
Yeterli	69,87±16,04	21,43±6,12	14,29±4,23	11,18±2,63	13,45±3,43	9,54±2,99
Kısmen Yeterli	65,04±15,50	19,26±5,01	12,67±3,86	11,17±2,45	11,66±3,40	10,27±3,01
Yetersiz.	54,40±17,14	15,24±5,63	10,30±3,9	9,71±3,15	9,84±3,5	9,30±4,23
p**	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,078
Fark***	1>3	1>3	1>3	1>3	1>3	-

Tablo 7 incelendiğinde, imkân ve memnuniyet düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Ders çalışma düzenini etkilemeyenlerin düzeyleri, pandemi sürecinde daha fazla çalışanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Ders çalışma düzenini etkilemeyenlerin düzeyleri, pandemi sürecinde daha fazla çalışanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Ders çalışma düzenini etkilemeyenlerin düzeyleri, pandemi sürecinde daha fazla çalışanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi süreci, uzaktan eğitim olarak geçilen ders yetkinlik durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kısmen yetkin bulanların düzeyleri yetkin bulmayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kısmen yetkin bulanların düzeyleri yetkin bulmayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kısmen yetkin bulanların düzeyleri yetkin bulmayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından pandemi süreci, ders çalışma düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kısmen yetkin bulanların düzeyleri yetkin bulmayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından pandemi dönemi, not ortalama düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Olumlu etkilenenlerin düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi dönemi, not ortalama düzeyini etkileme durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Olumlu etkilenenlerin düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. Kıyaslama düzeyleri açısından pandemi dönemi, not ortalama düzeyini etkileme durumları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Olumlu etkilenenlerin düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi süreci, uzaktan eğitim olarak geçilen ders yetkinlik durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Hiç bağlantı sorunu yaşamayanların düzeyleri çoğunlukla bağlantı sorunu yaşayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından uzaktan eğitim süreci, bağlantı problemi yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Hiç bağlantı sorunu yaşamayanların düzeyleri çoğunlukla bağlantı sorunu yaşayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim süreci, bağlantı problemi yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Hiç bağlantı sorunu yaşamayanların düzeyleri çoğunlukla bağlantı sorunu yaşayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Online sınava yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim süreci, bağlantı problemi yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Hiç bağlantı sorunu yaşamayanların düzeyleri çoğunlukla bağlantı sorunu yaşayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İletişim ve erişim düzeyleri açısından uzaktan eğitim süreci, bağlantı problemi yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Hiç bağlantı sorunu yaşamayanların düzeyleri çoğunlukla bağlantı sorunu yaşayanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından teknik sorunlar için alınan destek durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeterli teknik destek alanların düzeyleri yetersiz teknik destek alanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İmkân ve memnuniyet düzeyleri açısından teknik sorunlar için destek alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeterli teknik destek alanların düzeyleri yetersiz teknik destek alanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından teknik sorunlar için destek alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeterli teknik destek alanların düzeyleri yetersiz teknik destek alanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. Online sınava yönelik tutum düzeyleri açısından teknik sorunlar için destek alma durumları arasında

istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeterli teknik destek alanların düzeyleri yetersiz teknik destek alanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir. İletişim ve erişim düzeyleri açısından teknik sorunlar için destek alma durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Yeterli teknik destek alanların düzeyleri yetersiz teknik destek alanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 8. Öğrencilerin Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yaklaşımları, Eğitimciler ile İletişim ve Covid-19 Geçirme Durumlarına Göre Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Düzeyleri

Özellikler	Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Toplam	İmkân Memnuniyet	Öğretim Üyelerine Yönelik Tutum	Online Sınava Yönelik Tutum	İletişim ve Erişim	Kıyaslama
	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS	Ort.±SS
Uzaktan Eğitim Sürecinde Eğitimciler ile Problem						
Evet, yaşadım	59,01±15,57	17,34±5,67	10,88±3,52	10,53±2,75	10,28±3,33	9,99±3,55
Hayır, yaşamadım.	67,14±15,94	19,88±5,57	13,69±4,18	11,10±2,67	12,63±3,49	9,85±3,17
p*	0,001	0,001	0,001	0,069	0,001	0,728
Covid-19 Geçirme Durumu						
Evet, geçirdim	64,13±14,58	19,21±5,37	12,46±4,03	11,12±2,55	11,32±3,32	10,02±3,05
Hayır, geçirmedim.	62,97±17,50	18,36±6,02	12,39±4,23	10,62±2,84	11,77±3,82	9,82±3,56
p*	0,539	0,204	0,898	0,111	0,282	0,607
Pandemi Sonrası Uzaktan Eğitim Yaklaşımı						
Evet, isterim	61,31±18,07	18,71±6,65	12,41±4,48	10,43±3,05	11,57±4,24	8,19±2,95
Hayır, istemem	63,87±15,73	18,61±5,56	12,27±3,97	10,97±2,58	11,42±3,41	10,59±3,31
Kararsızım.	64,74±15,67	19,11±5,26	12,82±4,23	10,92±2,74	11,97±3,43	9,92±3,20
p**	0,429	0,837	0,67	0,364	0,582	0,001
Fark***	-	-	-	-	-	2>1,2>3
<i>*t testi, **ANOVA Testi***Tukey Testi, p<0,05</i>						

Tablo 8 incelendiğinde, uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim sürecinde eğitimciler ile problem yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Problem yaşamayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. İmkân memnuniyet düzeyleri açısından uzaktan eğitim sürecinde eğitimciler ile problem yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Problem yaşamayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Öğretim üyelerine yönelik tutum düzeyleri açısından uzaktan eğitim sürecinde eğitimci ile problem yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Problem yaşamayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir. İletişim ve erişim düzeyleri açısından uzaktan eğitim sürecinde eğitimci ile problem yaşama durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Problem yaşamayanların düzeyleri anlamlı derecede yüksektir.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından pandemi sonrası, uzaktan eğitim yaklaşım durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$). Pandemi sonrası uzaktan eğitim istemeyenlerin düzeyleri, isteyen ve kararsız kalanların düzeylerine göre anlamlı derecede yüksektir.

Diğer düzeyler açısından değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır ($p > 0,05$).

2.2.TARTIŞMA

Araştırma sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, ilk olarak katılımcıların sosyo-demografik dağılımları belirlenmiştir. Araştırmaya katılanların çoğunluğunun 18-25 yaş arasındaki kişilerden oluştuğu, kadın katılımcılar fazla olmakla birlikte hemen hemen eşit sayıda bir profile sahip olduğu ve lisans son sınıf öğrenci sayısının fazla olduğu belirlenmiştir. Buna göre uzaktan eğitim sürecinde üniversite öğrencilerinin bölümlerine yönelik farklılıklar, eğitim sürecinden elde edilen verimi de etkilemektedir. Uygulama odaklı derslerin yoğun olduğu bölümlerde sorunların daha çok yaşanabildiği, teorik ders eğitimlerinde ise daha az sorun yaşandığı ifade edilebilmektedir. Ancak burada eğitmenin de ders sürecindeki performansının da öğrenciler üzerinde önemli bir unsur olduğundan bahsedilebilir. Bu kapsamda Keskin ve Kaya (2020: 59-65) tarafından yapılan çalışmada, lisans ve lisansüstü öğrencilerin salgın döneminde uzaktan eğitim süreçlerine yönelik geri bildirimlerin alınması amaçlanmıştır. Teknik sorunların fazla yaşandığı belirlenmiştir. Bu kapsamda eğitim sürecinde teknik problemler, lisans öğrencilerinin de yaşadıkları sorun olarak görülebilmektedir. Teknolojik alt yapının geliştirilmesinin önemli bir yere sahip olduğu belirtilebilmektedir. Bununla birlikte istatistiksel açıdan anlamlı farklılıkların belirlenmesi amacıyla değerlendirme yapılmıştır. Araştırmada katılımcılara yöneltilen sorular çerçevesinde, uzaktan eğitime yönelik tutum ölçeğinin yüksek derecede güvenilir olduğu belirlenmiştir. Yine bu tutum düzeyleri,

sosyo-demografik özelliklere yönelik incelendiğinde, yaş grupları arasında bir farklılık bulunduğu, özellikle 26 yaş düzeyinin üzerinde olanların anlamlı derecede yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu yaşın üzerindeki bireylerin hem çalışma hem de eğitim hayatları arasında düzen kurmalarındaki başarısının bu yönde bir katkı sağladığı yorumlanabilir. Araştırmada cinsiyet açısından da yine anlamlı farklılığın bulunduğu, kadınların ise daha anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Uzaktan eğitime adaptasyon sağlamada kadınların daha başarılı oldukları belirtilen öneme sahiptir. Diğer araştırma sonucu olan kıyaslama düzeyleri arasında anlamlı farkın bulunma hususu, sınıf düzeyi arttıkça anlamlı farklılıkların artış gösterdiğine yönelik belirlenmiştir. Buna göre özellikle de son sınıflar, öğretim sürecinde derslerdeki uygulamaların daha fazla olmasından kaynaklı olarak uzaktan eğitimden ziyade yüz yüze eğitim ihtiyacını daha fazla hissedebilmektedir. Aynı şekilde öğrencilerin meslek bölümlerinde alan derslerinin son sınıflarda daha etkin bir düzeyde işlendiği kabul edilebilmektedir.

Uzaktan eğitim sorularına ilişkin referans dağılımları incelendiğinde, katılımcıların genel olarak aile evinde eğitim süreçlerine devam ettikleri belirlenmiştir. Daşcı Sönmez ve Cemaloğlu (2021:63) tarafından geliştirilen çalışmada, dezavantajlı aile çocuklarının çevrimiçi eğitimleri alma sırasında sorun yaşadıkları belirlenmiştir. Buna göre ailenin eğitim sürecine yaklaşımı, uzaktan eğitim kalitesi üzerinde belirleyici bir faktördür. Diğer sorular arasında öğrencilerin eğitim süreçleri için daha çok bilgisayar kullandıkları, Zoom uygulamasından eğitim süreçlerine devam ettikleri ve uzaktan eğitim tecrübesinin henüz bu aşamada belirginlik kazandığı belirlenmiştir. Özçelik (2022:22) çalışmasında da incelendiği üzere, ödevlendirme ve öğrenci ile etkileşim kurmada sanal sınıf ortamlarının daha çok Zoom uygulaması tercih edilerek kullanıldığı belirlenmiştir. Buna göre genel olarak Zoom uygulamasının kullanımının önemli bir yere sahip olduğu ifade edilebilir. Katılımcılara yöneltilen diğer soru, internet erişim düzeyidir. İnternete erişimde düzenli diyenlerin fazla olduğu, ancak kısmen düzenli olduğunun da belirtildiği ifade edilebilir. Bu durum teknik alt yapıdan kaynaklı bir sonuçtur. Çayak (2021:208), Bozkurt (2020:112), Kaya ve Akın Işık (2021:76) çalışmalarında teknoloji alt yapısının önemine değinilmiş, fırsat eşitliğinin yakalanması için internet erişim düzeylerinin artırılmasının hedeflenmesi gerekliliği ele alınmıştır. Lisans düzeyindeki öğrencilerin de bu yönde bir sorun yaşamamasına bağlı olarak daha erken dönemlerde eğitim gören öğrenciler için ise bu sorunun fazla olduğu kabul edilebilmektedir. Pandemi döneminde uzaktan eğitim

sürecinde genellikle verilen ödevlerin fazla olduğu ve beklenenin üstünde bir ödev/proje hazırlama durumunun yaşandığı literatürde belirtilen bir konudur. Yağız (2021:43-46) çalışmasında da bu husus, öğrencilerin geri bildirimlerinin bu yönde olduğuna yönelik bir sonuçla açıklanmıştır. Eğitimcilerin uzaktan eğitim sürecinde uygulamaları ve değerlendirmeleri, bu araştırma kapsamında da ifade edilen yönde bir sonucun elde edilmesine ortam hazırlamıştır. Diğer bir soru, öğrencilerin geçtikleri derslerde kendilerini yetkin görmelerine yönelik incelenmiştir. Öğrencilerin kendilerini kısmen yetkin gördükleri ifade edilmiştir. Uzaktan eğitimin not ortalamalarını olumlu yönde etkilediği de elde edilen bulgulardan biridir. Buna göre genellikle ödev ve proje üzerinden öğrencilerin eğitim süreçlerinin devam etmesi, eğitimlerinde olumlu bir sonucun yakalanmasına katkı sunmuştur. Araştırma bulguları arasında yöneltilen bir diğer soru, internet bağlantısına yöneliktir. Bu bağlamda internet bağlantısı problemi yaşayanların az olduğu belirlenmiştir. Ülger (2021:396) ve Balcı (2020:78) çalışmalarında da bu kapsamda bir değerlendirme yapılmış ve internet bağlantısı sorunlarının fazla yaşandığı tespit edilmiştir. Teknik desteklerin bu süreçlerde artırılması gerekirken öğrencilerin genel olarak kısmen yeterli düzeyde destek aldıkları belirlenmiştir. Buna göre gerekli olanaklar ve imkânlar, uzaktan eğitim sırasında karşımıza çıkan unsurlardan biridir. Araştırmada elde edilen bulgular açısından ise diğer bir konu, eğitim sürecinde eğitmen ile iletişimde yaşanan sorunları belirlemeye yönelik incelenmiştir. Sorun yaşayan ve yaşamayanların hemen hemen yakın olduğuna ilişkin bir sonuç elde edilmiş, eğitimcilerin daha aktif katılım göstermesi gerektiği belirlenmiştir. Bu durumun yanı sıra Covid-19 salgınına yakalananların sayısının yüksek olduğu, bunun da eğitim sürecinde olumsuz bir etki meydana getirebilecek bir faktör olduğu belirtilebilir. Araştırmada katılımcıların pandemi döneminde not ortalamalarının daha yüksek olduğu, verimli bir eğitim süreci geçirdikleri görülmekle birlikte, uzaktan eğitim sürecine devam edilmesini de doğru bulmadıkları belirlenmiştir. Buna göre uzaktan eğitimden kaynaklı sosyal etkileşimlerin az olması ve eğitimcilerin daha çok zorlayıcı bir eğitsel süreçleri geliştirmeleri, bu yönde bir sonuç elde edilmesinde etkili bir faktördür.

Uzaktan eğitime yönelik tutum düzeyleri açısından burada belirtildiği üzere incelenen her faktör, istatistiksel açıdan anlamlı farklılığa sahiptir. Buna göre uzaktan eğitime yönelik tutum, imkân ve memnuniyet, öğretim üyelerine yönelik tutum, online sınava yönelik tutum, iletişim ve erişime ilişkin tutum ile kıyaslamaya yönelik tutumlar

incelenmiştir. Bulgular sonucunda her bir faktörün ise anlamlı derecede yüksek sonuçlar oluşturduğu belirlenmiştir. Buna göre ilk olarak aile evinde uzaktan eğitim sürecinin istatistiksel bağlamda daha anlamlı düzeyde olduğu belirlenmiştir. Literatür kapsamında sosyo-demografik özellikleri çerçevesinde aile durumunun problem yaratan etkenlerinden kaynaklı sorunların uzaktan eğitimi etkilediği düşünülmektedir. Bu bağlamda araştırmada katılımcıların uzaktan eğitim sürecinde de aynı düzeyde etkilendikleri belirlenmiştir. Tecrübesi olmayan katılımcı düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir. Uzaktan eğitim sürecinden etkilenme açısından tecrübesi olmayanların anlamlı bir farklılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre uzaktan eğitimin ilk kez tecrübe edilmesiyle daha önceden tecrübe edilmesi arasındaki ilişki, uzaktan eğitimden yararlanmanın sonuçları bağlamında birbirinden farklı sonuçların elde edilmesine zemin hazırlamıştır. Henüz yeni tecrübe edenlerin eğitimde daha zor bir süreçten geçtiklerinden bahsedilebilmektedir. İnternete erişim açısından değerlendirmeler yapıldığında da her bir faktörün anlamlı derecede etkisi, internet bağlantısına yönelik bir sonuç yaratmıştır. İnternet bağlantılarında kopmaların yaşanması, iletişim ve etkileşim sınırlılığı gibi temel konular, bu çerçevede önemli konulardır. Bu bağlamda genel olarak Tablo 6, 7 ve 8’de derse katılım sürecinin pandemi dönemindeki niteliği ele alınmaktadır. Sorunlar, fırsatlar ve eşitsizlik açısından önemli sorunların yaşanabildiği, derse katılım oranlarının etkilendiği, öğretim üyelerinin bu kapsamda önemli bir faktör olduğu, teknik altyapının ve dersin etkili şekilde devamlılığının, ders çalışma düzeninde de önemli bir konu olduğu tespit edilmiştir. Fırsatların yeterli oranda yaratılması söz konusu olsaydı şayet, bu tür problemlerin azaltılabileceği ve burada öğretim üyelerine de önemli sorumlulukların ders süreci için düştüğü görülmektedir. Uzaktan eğitimde dersin yetkinlik profili açısından bir inceleme yapıldığında da aynı şekilde dersin niteliği, öğretim üyelerinin başarılarına bağlı açıklanmaktadır. Ancak öğrencilerin genel olarak not ortalamalarının yüksek olması da bu süreçten verim alındığını gösterebilmektedir. Uzaktan eğitime tutum düzeyinin ise bu açıdan katkıları fazla düşünülmeyle birlikte öğrencilerin bu eğitim sürecini istemedikleri de tartışmalı bir konu olarak belirlenmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de Covid-19 pandemi sürecinde uzaktan eğitim alan üniversite öğrencilerinin uzaktan eğitim sistemine yönelik bakış açılarını değerlendirmek ve sorunlar, fırsatlar ve eşitsizlik kapsamında eğitimde yaşanan dönüşümü analiz etmek amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde elde edilen bulgulara yönelik ulaşılan sonuçlara ve önerilere yer verilmiştir.

Pandemi, tarihsel süreçte ekonomik, sosyal ve psikolojik sonuçlarıyla karşımıza çıkan bir olgudur. 2019 yılında Çin’in Wuhan kentinde ortaya çıkan Covid-19 pandemisi de hem günlük hem de çalışma hayatını değiştiren, sosyal mesafelerin ve karantinaya zemin hazırlayan etkilere sahiptir. Bu yönüyle Covid-19’dan öğrencilerin korunmasını sağlamak ve salgının yayılmasını önlemek amacıyla öncelikle eğitime ara verilmiştir. Ardından uzaktan eğitim şekline dönüşmüştür. Ani ve zorunlu bir şekilde hayata geçen uzaktan eğitim sistemi hem yarattığı fırsatlar hem de sorunlar ve eşitsizlikler kapsamında değerlendirilebilmektedir.

Uzaktan eğitim sistemi derslerin takibi ve tekrarının kolaylaşması, destekleyici araçların kullanımının yaygınlaşması, zamandan ve mekândan tasarrufun sağlanması gibi avantajlar sağlayıp fırsatlar yaratırken, yaşanan bağlantı sorunları, teknolojik yetkinlik, iletişim ve motivasyon eksikliği, derslere katılımın azalması ve öğrenme kayıpları gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Uzaktan eğitim sisteminin derslerin performansını artırabilecek özelliklere sahip olması, ders sürecine yönelik katkısıyla ele alınmaktadır. Zaman ve mekândan bağımsız derslerin işlenmesi, derslerin sürekli olarak izlenebilmesi yöneliminde sağlanan kolaylıkların öne çıkması, pandemi döneminde eğitim ihtiyacının karşılanmasında önemli bir etki yaratan özelliklere sahiptir. Bilgi teknolojilerinin aktif kullanılmasının da ders süreçlerinin daha etkili bir şekilde işlenmesine katkı sunduğundan bahsedilebilmektedir. Öğrencilerin uzaktan eğitim sırasında materyallere ulaşmasına ilişkin sağlanan kolaylık, çevrim içi derslerin alınmasını ve sisteme yüklenen ders araçlarının ise devamlı olarak kullanılmasını artırmaktadır. Ancak bu noktada teknolojik alt yapının yeterliliği önemli bir konudur. Bağlantı sorunlarının yaşanması ve bununla birlikte öğretim sürecinde kaliteli bir eğitim anlayışından uzak kalınması, olumsuz sonuçlar yaratmıştır. Öğrenme kaybı ve devamsızlıkların artması öğrencilerin eğitim sürecinden verim almasını önleyen durumlardan biri olarak görülebilir. Aynı zamanda Covid-19 salgını ve uzaktan eğitim sürecinin başlamasıyla öğrenciler-öğretmenler

arasında iletişim sorunları yaşanmıştır. Salgın dönemi ve sonuçları itibariyle eğitim üzerindeki olumsuzlukları, etkileşimin doğrudan kurulmamasına dayanılarak öğrenci motivasyonunda da azalma etkisi oluşturan bir gelişme yaratmıştır.

Bu süreç aynı zamanda yaşanan eşitsizliği de gözler önüne sermiştir. Eğitim süreçlerinde fırsat eşitsizliklerinin yaşanması ve derinleşmesi, teknolojik altyapı imkânlarının yetersizliği, ders sürecine interaktif katılımı kısıtlılıkların olması veya internet yokluğunun ya da ev ortamından kaynaklı sorunlar ön plana çıkmıştır. Diğer bir ifadeyle salgın süreci, eğitim sistemi içindeki fırsat eşitsizliklerin daha net şekilde görülmesine ortam hazırlamıştır. Eğitimlerin yüz yüze yapılamaması, eğitime erişim sorununun yaşanmasına ve bunun sonucu olarak öğrenme kayıplarının artmasına zemin hazırladığı belirtilebilmektedir. Bu doğrultuda eğitimde yaşanan dönüşüm sırasında eşitsizliklerin etkisi de öğretimi engelleyen faktörler şeklinde belirtilebilmektedir. Öğrencilerin uzaktan yönetime alışık olmaması, altyapı ve uyum sorunlarını da beraberinde getirmiştir. Öğrenme ortamlarının niteliklerinin eşitlik ilkesi gereği geliştirilmesi, eğitimde fırsat eşitliklerinin sağlanabilmesini sağlamaktadır.

Araştırma sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin uzaktan eğitim sürecinde başarılı oldukları, derslerin notlarının yüksek olduğu, ancak bu süreçte aldıkları derslerde kendilerini yetkin görmedikleri tespit edilmiştir. Aynı şekilde iletişim sırasında sorun yaşadıkları, ödev/proje gibi uygulamaların normalden çok yoğun geçtiği de belirtilmiştir. İnternet bağlantılarında kopmalarının da yaygın şekilde yaşandığı yine belirlenen faktörlerden biridir. Öğretim üyelerinin teknik becerilerini geliştirmesinin önemi ve etkileşim açısından öğrencilere destek sunmasının da artırılmasının önemi ifade edilmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme oranının az olduğu ve bunun da eğitim düzeyi arttıkça etkisini artırdığı belirlenmiştir. Eğitim düzeyi ile seçilen meslek arasındaki ilişkinin kurulması da yine uygulama temelli olan bölümlerin uzaktan eğitimi daha az tercih etmelerine ortam hazırlamıştır.

Buna göre araştırma sonucunda elde edilen bulgular değerlendirilerek geliştirilebilecek öneriler ise şöyle sıralanabilir:

- Teknik altyapının geliştirilmesi ve uzaktan eğitim sürecinde kullanılan Zoom gibi uygulamalarda sanal sınıf ortamlarının oluşturulmasında, internet problemlerinin düzeltilmesi/geliştirilmesi, kaliteli bir eğitim süreci için sağlanmalıdır.

- Teknoloji kullanım becerisinin artırılması ve öğretim üyelerinin etkin iletişim kurma başarısının iyileştirilmesi gerekebilir.
- Uzaktan eğitimin internete dayalı olması, bağlantı sorunlarının yaşanmasından dolayı bu sorunların önlenmesini amaçlayan çalışmalar öne çıkarılabilir.
- Sosyo-demografik özelliklerin öğrencilere yönelik tespit edilmesi ve dijital teknoloji ekipmanlarının karşılanmasına yönelik etkili adımların atılması önemli bir katkı sunabilir.
- Uzaktan eğitim sürecinde öğrenme kaybının azaltılması amacıyla ödev/projelerin daha çok verilerek sınavdan ziyade bu yönde etkileşimi devamlı kılan uygulamayı öne almak gerekebilir.
- Devamsızlıkların önlenmesi ve ders katılımlarına yönelik azalmalar için öğrenci ile öğretim üyesi etkileşiminin artırılması gerekebilir.
- İletişime yönelik sorunların ortadan kaldırılması için sanal sınıf ortamlarının ders sürecini şekillendiren farklı platformların da kullanım imkânları artırılabilir.
- Öğretim üyelerinin hem teknik bilgi hem de öğrenci odaklı eğitim anlayışlarının geliştirilmesi, uzaktan eğitimi kaliteli yapacak bir faktör olarak görülebilir.

Maddeler incelendiğinde araştırma bulgusu göstermektedir ki, etkin ve verimli eğitim süreci için öncelikle teknik altyapının oluşturulması, internet imkânlarının kullanımlara yönelik iyileştirilmesi gibi temel fiziksel donanımlara bağlı çalışmaların geliştirilmesinin yanı sıra, eğitimcilerin ve paydaşların da bu konuda etkili adımlar atması gerekmektedir. Bu durum eğitim sürecinde sorun, fırsat ve eşitsizlik kapsamında kapsamlı incelemelerin yapılmasını gerektiren bir detaydır. Aksi halde uzaktan eğitim sürecinin istenilen özellik ve nitelikte yeterince bir katkı sağlayamayacağından bahsedilebilmektedir.

KAYNAKÇA

AL Umut, Orçun Madran, “Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemleri: Sahip Olması Gereken Özellikler ve Standartlar”, *Bilgi Dünyası*, C.V, Sayı:2, 2004, ss.259-271.

ARSLAN Rahim, “Salgın Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği Geliştirilmesi”, *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, C.XII, Sayı:23, 2021.

ARTVİNLİ Fatih, “Salgınların Tarihi: Toplumsal Ve Siyasal Açından Kısa Bir Bakış”, *Türk Tabipleri Birliği*, 2020, ss.43-60.

AYDEMİR Arcan, “Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmen İle Öğrenci-Veli İletişimi: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Deneyimleri”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C.X, Sayı:2, 2021, ss.813-827.

BALAMAN Fatih, “Web Tabanlı Uzaktan Eğitim İle Geleneksel Eğitimin İnternet Programcılığı 2 Dersi Kapsamında Araştırılması”, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, C.VII, Sayı:2, 2018, ss.1173-1200.

BALCI Ali, “Covid-19 Özelinde Salgınların Eğitime Etkileri”, *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, C.III, Sayı:3, 2020, ss.75-85.

BAŞARAN Mehmet, Irmak Gül ÜLGER, Merve DEMİRTAŞ, Elif KARA, Ceylan GEYİK, Ömer Faruk Vural, “Uzaktan Eğitim Sürecinde Öğretmenlerin Teknoloji Kullanım Durumlarının İncelenmesi” *İnsan ve Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.XVII, Sayı:37, 2021, ss.4619-4645.

BAZ Burak, “Covid-19 Salgını Sürecinde Öğrencilerin Olası Öğrenme Kayıpları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Temel Eğitim Dergisi*, C.III, Sayı:1, 2021, ss.25-35.

BIYIKLI Cemal, Ayşe OYTUN ÖZGÜR, “Öğretmenlerin Covid-19 Pandemi Dönemindeki Senkron Uzaktan Eğitim Sürecinde Yaşanan Sorunlara İlişkin Çözüm Önerileri”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.VII, Sayı:1, 2021, ss.110-147.

BULUK Buket, Bekir EŞİTTİ, “Koronavirüs (Covid-19) Sürecinde Uzaktan Eğitimin Turizm Lisans Öğrencileri Tarafından Değerlendirilmesi”, *Journal of Awareness*, C.V, Sayı:3, 2020, ss. 285-298.

BULUT Seyfettin, Fatma SUSAR KIRMIZI, “Covid-19 Salgını Sürecinde Uzaktan Eğitimde Türkçe Dersine İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.VII, Sayı:4, 2021, ss. 1-30.

BÜYÜKÖZTÜRK Şener, Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, 27.b., Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020.

CAN Ertuğ, Caner OZAN, “Coronavirüs (Covid-19) Pandemisi Ve Pedagojik Yansımaları: Türkiye’de Açık Ve Uzaktan Eğitim Uygulamaları”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.VII, Sayı:2, 2020, ss. 11-53.

CAN Ertuğ, “Eğitim Bilişim Ağı (EBA): Covid-19 Küresel Salgınının Yansımaları”, *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2021, ss.1553-1595.

ÇAYAK Semih, “Covid-19’un Eğitim Sürecine Etkileri: Karantina Günlerinde Veli Olmak”, *International Journal of Eurasia Social Sciences*, C.XII, Sayı:44, 2021, ss.204-229.

ÇEKEROL Kâmil, “Uzaktan Yüksek Eğitimde Kurumsal İletişim: Anadolu Üniversitesi Uzaktan Öğretim Sistemi Kurumsal İletişim Etkinliklerinin Değerlendirilmesi”, *Selçuk İletişim*, C.VI, Sayı:1, 2009, ss.227-240.

ÇETİN Özdemir, Murat ÇAKIROĞLU, Cüneyt BAYILMIŞ, Hüseyin EKİZ, “Teknolojik Gelişme İçin Eğitimin Önemi ve İnternet Destekli Öğretimin Eğitimdeki Yeri”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, C.III, Sayı:3, 2002, ss.144-147.

ÇİÇEK İlhan, Ahmet TANHAN, Selami TANRIVERDİ, “Covid-19 ve Eğitim”, *Millî Eğitim*, 2020, ss.1091-1104.

DAŞCI SÖNMEZ Elif, Necati CEMALOĞLU, “Okullaşma Sürecinde Uzaktan Evde Eğitime Geçiş”, *İnsan & İnsan*, 2021, ss.63-82.

DOLMAZ Mustafa, Özge METİN, “Ebeveynlerin Gözüyle Covid-19’un Eğitim-Öğretim Sürecine Ve Öğrencilerin Sosyal Hayatlarına Etkileri” *Uluslararası Sosyal Alan Araştırmaları Dergisi*, C.X, Sayı:1, 2021, ss.96-121.

ERBAŞ Yahya Han, “Covid-19 Salgını Döneminde Eğitim: İlkokuma Yazma Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, C.IX, Sayı:2, 2021, ss.360-380.

ERPAY İlyas, “Zorunlu Uzaktan Eğitim: Covid-19 Pandemisi Sürecinde İlahiyat Öğrencilerinin Uzaktan Eğitime Yönelik Görüşleri”, *Marifetname*, C.8, Sayı:1, 2021, ss.170-204.

ETİ İnanç, Betül KARADUMAN, “Covid-19 Pandemisi Sürecinin Öğretmen Adaylarının Mesleki Yeterlilikleri Açısından İncelenmesi”, *Millî Eğitim*, 2020, ss.635-656.

FIRAT Deniz, Deniz KAYACAN, “Teknolojinin Eğitimdeki Dönüştürücü Etkisi Üzerine Yeniden Düşünmek”, *Eğitim Bilim Toplum Dergisi*, C.XIX, Sayı:73, 2020, ss.30-48.

GENÇ Salih Zeki, Gizem ENGİN, Tuğçe YARDIM, “Pandemi (Covid-19) Sürecindeki Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Lisansüstü Öğrenci Görüşleri”, *Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:41, 2020, ss.134-158.

GİRGİNER Nuray, Ali Ekrem ÖZKUL, “Uzaktan Eğitimde Teknoloji Seçimi”, *The Turkish Online Journal of Educational Technology*, C.III, Sayı:19, 2004, ss.155-164.

GÖKMEN Ömer Faruk, İbrahim DUMAN, Mehmet Barış HORZUM, “Uzaktan Eğitimde Kuramlar, Değişimler ve Yeni Yönelimler”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.II, Sayı:3, 2016, ss.29-51.

HASTUNÇ Yunus, “Uzaktan Eğitimde Motivasyon ve Motivasyonel Görüşme”, ed. F. T. ve H. İ. O. *Pandemi ve Eğitim*, Ankara: Anı Yayıncılık,2020, ss. 313-323.

IŞIK Metin, İsa BAHAT, “Teknoloji Bağlamında Eğitimde Fırsat Eşitsizliği: Eğitime Erişime Yönelik Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, C.VII, Sayı:2, 2021, ss.498-517.

IŞIKLI Sedat, “Covid-19 Salgınının Psikolojik Sonuçları Ve Etkili Başa Çıkma Yöntemleri”, Ankara: Hacettepe Üniversitesi,2020.

KARABACAK Zaliha İnci, Ayşe Aslı SEZGİN, “Türkiye’de Dijital Dönüşüm ve Dijital Okuryazarlık”, *Türk İdare Dergisi*, 2019, ss.319-343.

KARAKAŞ Mehmet, “Covid-19 Salgınının Çok Boyutlu Sosyolojisi ve Yeni Normal Meselesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 2021, ss.541-573.

KARATAŞ Zeki, “Covid-19 Pandemisinin Toplumsal Etkileri, Değişim ve Güçlenme”, *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, C.IV, Sayı:1, ss. 3-17.

KAVRAYICI C, E. KESİM, “Covid-19 Pandemisi Sürecinde Okul Yönetimi: Nitel Bir Araştırma”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 2021, ss.1005-1060.

KAYA Seçil, “Sanal Sınıf Yönetimi Sürecinde Görev Alacak Öğretim Elemanlarının Eğitim Gereksinimlerinin Belirlenmesi”, (Doktora Tezi), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

KAYA Yunus, Rabia AKIN IŞIK, “Covid-19 Pandemisinin İlk Döneminde Uygulanan Zorunlu Uzaktan Eğitim Sisteminin Hemşirelik Eğitimine Katkısı Ve Zorlukları: Nitel Bir Çalışma”, *Journal of Education and Research in Nursing*, C.XVIII, Sayı:1, 2021, ss.76-84.

KESKİN Merve, Derya ÖZER KAYA, “Covid-19 Sürecinde Öğrencilerin Web Tabanlı Uzaktan Eğitime Yönelik Geri Bildirimlerinin Değerlendirilmesi”, *İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, C.V, Sayı:2, 2020, ss.59-67.

KILINÇ Murat, “Uzaktan Eğitim Uygulamalarının Etkililiği Üzerine Bir Araştırma (İnönü Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi İlahiyat Lisans Tamamlama Programı Örneği)”, (Doktora Tezi), Malatya: İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2005.

KOCAMAN KAROĞLU, Kübra BAL, Ercan ÇİMŞİR, “Toplum 5.0 Sürecinde Türkiye’de Eğitimde Dijital Dönüşüm” *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, C.III, Sayı:3, 2020, ss.147-158.

ODABAŞ Hüseyin, “İnternet Tabanlı Uzaktan Eğitim ve Bilgi Ve Belge Yönetimi” *Türk Kütüphaneciliği*, C.XVII, Sayı:1, 2003, ss.22-36.

ORAL Behçet, Rıdvan KENANOĞLU, “Web Tabanlı Uzaktan Eğitim Sistemlerinin Öğrenci Başarısına Ve Bilgisayara Yönelik Tutumlarına Etkisi”, *Elektronik Eğitim Bilimleri Dergisi*, C.I, Sayı:2, 2012, ss.68-85.

ÖRK ÖZEL Sibel, Dilek VEYSELKARANI, Çiğdem KOŞAR TAŞ, “Koronavirüs Kaygısının Öğrenci Motivasyonu Üzerindeki Etkisi: Çukurova Üniversitesi Örneği” *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Sayı:2, 2021, ss.269-291.

ÖZÇELİK Şeyma, “Covid-19 Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitime İlişkin Sınıf Öğretmenlerinin Görüşleri, Yaşadıkları Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, (Tezsiz Yüksek Lisans Projesi), Denizli: Pamukkale Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2022.

ÖZEN Emin, “Eğitimde Dijital Dönüşüm ve Eğitim Bilişim ağı (EBA)” *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.V, Sayı:2, 2019, ss.5-9.

PARILDAR Hülya, “Tarihte Bulaşıcı Hastalık Salgınları”, *Tepecik Eğitim ve Araştırma Hastanesi Dergisi*, ss.9-26.

PARLAK Bekir, “Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C.XXII, Kayfor15 Özel Sayısı, 2017, ss.1741-1759.

PARLAK Bekir, “Bir Kamu Hizmeti ve Politikası Alanı Olarak Eğitimde Teknolojik Gelişimin İzlerini Sürmek ve Dijital Eğitim”, *TESAM Akademi Dergisi*, C.VI, Sayı:1, 2019, ss.77-95.

PARLAK Bekir, “Toplum 5.0 Açısından Devlete Bakmak ya da Devlet 5.0”, *Gelecek Ne Getirecek? Tüm Yönleriyle Toplum 5.0*, ed. Özlem Çakır, Zerrin Toprak Karaman, Nobel Akademik Yayıncılık, 2020, ss.125-128.

PINARCIOĞLU Nihal Şirin, Ayşegül KANBAK, Makbule ŞİRİNER ÖNVER, “Covid-19 Pandemi Sürecinde Kırsal-Kentsel ve Sosyo-Ekonomik Farklılıkların Uzaktan Eğitime Etkisi” *MSGSÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, C.I, Sayı:23,2021, ss.28-48.

REİMERS Fernando M., *Eğitim ve Covid-19: Pandeminin Yarattığı Şoktan Kurtulmak ve Daha İyiyi Yeniden İnşa Etmek*. Ankara: Aydın Yayınları,2021.

SANDIKÇI M. B., C. ÖNEN, A. BOZKIR, “Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenlerinin Pandemi Sürecinde Covid-19 Fobisi Ve Yaşam Bağlılıklarıyla İlişkisi”, *ROL Spor Bilimleri Dergisi*, C.III, Sayı.1, ss.63-72.

GÜLTEKİN Gözde Sezen, Gülsen ALGIN, “Öğretmenlerin Gözünden Covid-19 Pandemisinin Eğitim Sistemine Yansımaları”, *Eğitim ve Gençlik Araştırmaları Dergisi*, C.I, Sayı:2, 2021, ss.62-81.

SİRER Esennur, “Eğitimin Ekran Üzerinden Teknolojik Dönüşümünde Pandemi Döneminin Etkisi”, *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, C.XVI, Sayı:29, 2021, ss.1987-2018.

SÖNMEZ Ferdi, “Mobil Cihazların Uzaktan Eğitime Olumlu Katkıları”, *Anadolu Bil Meslek Yüksekokulu Dergisi*, Sayı:17, 2010, ss.31-36.

SÜRAL İrfan, “Açık ve Uzaktan Öğrenmede Teknolojik Altyapının Oluşturulması”, *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, C.I, Sayı:4, 2015, ss.81-95.

ŞEN Özlem, Gaye KIZILCALIOĞLU, “Pandemi Sürecinde Üniversite Öğrencilerinin ve Akademisyenlerin Uzaktan Öğretime Yönelik Görüşlerinin Belirlenmesi”, *Uluslararası 3B Yazıcılar Teknolojileri ve Dijital Endüstri Dergisi*, C.IV, Sayı:3, 2020, ss.239-252.

TANHAN F., M. M. MAZLUM, R. UÇAR, “Okul Yöneticilerinin Pandemi Sürecinde Uzaktan Eğitim Uygulamalarına İlişkin Görüşleri”, ed. F. T. ve H. İ. O., *Pandemi ve Eğitim*, Ankara: Anı Yayıncılık, 2020, ss.59-103.

TÜRK Armağan, Berna AK BİNGÜL, Rengin AK, “Tarihsel Süreçte Yaşanan Pandemilerin Ekonomik ve Sosyal Etkileri”, *Gaziantep University Journal of Social Sciences*, 2020, ss.612-632.

TÜYSÜZ Cengiz, Halil AYDIN, “Web Tabanlı Öğrenmenin İlköğretim Okulu Düzeyindeki Öğrencilerin Tutumuna Etkisi”, *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı:22, 2007, ss.73-84.

UÇAR. R, M.M. MAZLUM, “Geleneksel Sınıftan Sanal Sınıfta Sınıf Yönetimi”, ed. F. T. ve H. İ. O. *Pandemi ve Eğitim*, Ankara: Anı Yayıncılık,2020, ss.103-131.

ÜLGER Kani, “Uzaktan Eğitim Modelinde Karşılaşılan Sorunlar-Fırsatlar ve Çözüm Önerileri”, *International Journal of Contemporary Educational Studies*, C.VII, Sayı:1, 2021, ss.393-412.

ÜNAL BOZCAN Elif, “Eğitim Öğretim Faaliyetlerinde Teknoloji Kullanımı”, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, C.I, Sayı:4, 2010, ss.1-13.

YAĞIZ Eray, “Türkiye’de Uzaktan Eğitim Sürecinin Değerlendirilmesi”, *Elektrik Mühendisliği*, ss.43-52.

YALÇIN TEPE Fatma, Tufan ADIGÜZEL, “Eğitim Kurumlarında Teknoloji İle Değişim Süreci: Bir Yükseköğretim Kurumu Örneği”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.XVI, Sayı:63, 2017, ss.1242-1261.

YILDIZ Ahmet, Ruken AKAR VURAL, “Covid-19 Pandemisi ve Derinleşen Eğitim Eşitsizlikleri”, İstanbul: Türk Tabipleri Birliği,2021.

YURTSEVER Mustafa, Çiğdem TARHAN, Vahap TECİM, “Covid-19 Sürecinde Eğitim: Uzaktan Eğitim Yeni “Normal” Mi?”, *Yönetim Bilişim Sistemleri Dergisi*, C.VII, Sayı:2, 2021, ss.56-64.

EKLER

EK 1. Kişisel Bilgi Formu

- 1) Yaşınız (18-22, 23-25, 26 ve üzeri)
- 2) Cinsiyetiniz (Kadın, Erkek)
- 3) Üniversiteniz
- 4) Bölümünüz
- 5) Sınıfınız (Hazırlık, 1 2 3 4)
- 6) Pandemi sürecinde uzaktan eğitime nereden katıldınız? (Aile evi, Öğrenci evi, Diğer)
- 7) Çevrimiçi (online)/uzaktan eğitime katılmak için kullandığınız materyal hangisidir? (Bilgisayar, Cep telefonu, Tablet)
- 8) Kullandığımız çevrimiçi (online)/uzaktan eğitim platformu hangisidir? (Google meet, Zoom, Microsof teams, Diğer)
- 9) Pandemi döneminden önce uzaktan eğitim tecrübeniz var mıydı? (Evet vardı, Hayır yoktu)
- 10) İnternet erişim düzeyiniz nasıldır? (Düzensiz, Kısmen düzenli, Düzenli)
- 11) İnternet kullanım yetkinliğiniz nedir? (Çok İyi, İyi, Orta, Az)
- 12) Pandemi dönemi uzaktan eğitim sürecinde ders çalışma düzeyiniz etkilendi mi? (Evet normal düzenimden az çalıştım, Hayır normal düzenimle aynı çalıştım, Evet normal düzenimden fazla çalıştım)
- 13) Pandemi döneminde uzaktan eğitim alarak geçtiğiniz derslerde kendinizi ne kadar yetkin buluyorsunuz? (Yetkin buluyorum, Kısmen yetkin buluyorum, Yetkin bulmuyorum)
- 14) Pandemi döneminde aldığımız uzaktan eğitim not ortalamanızı hangi yönde etkiledi? (Olumlu yönde etkiledi, Olumsuz yönde etkiledi)
- 15) Uzaktan eğitim sürecinde bağlantı problemleri yaşadınız mı? (Hiç yaşamadım, Bazen yaşadım, Çoğunlukla yaşadım)
- 16) Teknik sorunlar için aldığımız destek

yeterli miydi? (Yeterli, Kısmen yeterli, Yetersiz)

17) Uzaktan eğitim sürecinde eğitmeniniz

ile iletişiminizde sorun yaşadınız mı? (Evet yaşadım, Hayır yaşamadım)

18) Bu süreçte Covid-19 geçirdiniz mi? (Evet geçirdim, Hayır geçirmedi)

19) Pandemi dönemi sonrasında derslerinizi

çevrimiçi(online)/uzaktan eğitim

yaklaşımıyla almak ister miydiniz? (Evet isterim, Hayır istemem, Kararsızım)

EK 2. Salgın Döneminde Uygulanan Uzaktan Eğitime Yönelik Tutum Ölçeği

	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum
1. Uzaktan eğitim sürecinde üniversitemizin elinden geleni yaptığına inanırım.					
2. Üniversitemiz öğrencilerine çok kısa zamanda güzel bir imkân sundu.					
3. Uzaktan eğitimde karşılaşılan mağduriyetlere üniversite çözüm üretmiştir					
4. Üniversitemin uzaktan eğitim sisteminden genel olarak memnunum					
6. Üniversitenin UZEM için alt yapısı yeterlidir.					
7. Uzaktan eğitimde hocalar gerekli çabayı göstermişlerdir.					
8. Öğretim üyeleri ders konusunda çözüm odaklı olmuşlardır.					
9. Ders veren öğretim üyeleri uzaktan eğitim için hazırlıklıdır					
10. Uzaktan eğitimde ders veren öğretim üyelerinin yükledikleri kaynak ve materyalleri yeterli buluyorum					
11. Online Sınavların gereksiz olduğunu düşünüyorum					
12. Vize ve finallerin internet üzerinden yapılmasını uygun buluyorum					
13. Online sınavlar haksızlığa neden olmuştur					
14. Online sınavlar gerçek başarıyı ölçmüştür					
15. Derslerin öğretim üyeleriyle gerektiğinde etkileşime geçebiliyorum.					
16. Ders notlarına sistem üzerinden rahatlıkla ulaşabiliyorum					
17. Uzaktan eğitime herkes eşit şekilde erişebilmiştir					
18. Derslerle ilgili talep ve önerilerimi ilgili kişilere iletebiliyorum.					
19. Yüz yüze eğitimin önemini bu süreç ortaya çıkarmıştır.					
20. Uzaktan eğitim derslerine çalışmada zorlandım.					
21. Yüz yüze eğitimde daha başarılı olacağıma inanıyorum.					

EK 3. Etik Kurul Onay Formu

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİK KURULLARI
(Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etik Kurulu)
TOPLANTISI

OTURUM TARİHİ
29 NİSAN 2022

OTURUM SAYISI
2022-04

KARAR NO 78: Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'nden alınan Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi yüksek lisans öğrencisi 701915010 numaralı Şimal AŞAN'ın, Prof. Dr. BEKİR PARLAK'ın danışmanlığında yürüteceği "Türkiye'de Covid-19 Pandemi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Dönüşümün Analizi: Sorunlar, Fırsatlar ve Eşitsizlik" adlı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket ve ölçek sorularının değerlendirilmesine geçildi.

Yapılan görüşmeler sonunda; Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi yüksek lisans öğrencisi 701915010 numaralı Şimal AŞAN'ın, Prof. Dr. BEKİR PARLAK'ın danışmanlığında yürüteceği "Türkiye'de Covid-19 Pandemi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Dönüşümün Analizi: Sorunlar, Fırsatlar ve Eşitsizlik" adlı tez çalışması kapsamında uygulanacak anket ve ölçek sorularının fikri, hukuki ve telif hakları bakımından metot ve ölçeğine ilişkin sorumluluğu başvurucuya ait olmak üzere uygun olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Prof. Dr. Ferudun ÖLMAZ
Kurul Başkanı

Prof. Dr. Abamüslim AKDEMİR
Üye

Prof. Dr. Doğan ŞENYÜZ
Üye

Prof. Dr. Ayşe OĞUZLAR
Üye

Prof. Dr. Vejdî BİLGİN
Üye

Prof. Gülşay GÖĞÜŞ
Üye

Prof. Dr. Alev SİNAR UĞURLU
Üye

EK 4. Katılımcı Onay Formu

Türkiye'de Covid-19 Pandemisi Sürecinde Eğitimde Yaşanan Dönüşümün Analizi: Sorunlar, Fırsatlar ve Eşitsizlik

Değerli Katılımcı,

Bu çalışma, Bursa Uludağ Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Şimal Aşan tarafından, Prof. Dr. Bekir Parlak danışmanlığında yüksek lisans tezi kapsamında yürütülmektedir. Çalışmanın amacı, Covid-19 pandemi sürecinde eğitimde yaşanan dönüşümün analizini yapmak ve salgının ortaya çıktığı andan itibaren eğitimde yarattığı değişim ve bu değişimin getirileri ile birlikte lisans öğrencilerinin uzaktan eğitime yönelik tutumunu incelemektir. Çalışmaya katılım tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Araştırma kapsamında sizden kimlik bilgileriniz istenmeyecek olup, elde edilen bilgiler araştırma dışında herhangi bir yerde kullanılmayacak ve gizli tutulacaktır. Araştırma 19 soruluk bilgi formu ve 21 soruluk ölçek olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Soruların cevaplanması ortalama 5 dakikadır. Çalışmaya katılmama ya da uygulamanın herhangi bir aşamasında ayrılma hakkına sahipsiniz; ancak araştırma sonuçlarının gerçekliği bakımından her soruyu okuyarak sizin için uygun olan maddeyi içtenlikle işaretlemeniz önem taşımaktadır.

Katılımınız için teşekkür ederim,
Şimal Aşan

* Gerekli

*

Şartları okudum, kabul ediyorum.